

เรื่องเล่าคนทำงานสื่อสารณ: “ไทยพีบีเอส”

สื่อสารณกับแนวทาง

Solutions
Civic &
Journalism

เรื่องเล่าคนทำงานสื่อสารสาธารณะ “ไทยพีบีเอส”

สื่อสารสาธารณะกับแนวทาง Solutions & Civic Journalism

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

เรื่องเล่าคนทำงานสื่อสาธารณะ “ไทยพีบีเอส” สื่อสาธารณะ
กับแนวทาง Solutions & Civic Journalism--กรุงเทพฯ : สำนัก
ทรัพยากรมนุษย์ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ
แห่งประเทศไทย, 2561. 182 หน้า.-- (เรื่องเล่าคนทำงานสื่อ
สาธารณะ “ไทยพีบีเอส”)

1. สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส. 2. สถานีโทรทัศน์-ไทย I. ชื่อเรื่อง.

384.5509593

ISBN 978-616-7737-27-0

เรื่องเล่าคนทำงานสื่อสารสาธารณะ: “ไทยพีบีเอส”
สื่อสารสาธารณะกับแนวทาง Solutions & Civic Journalism

ISBN 978-616-7737-27-0

บรรณาธิการที่ปรึกษา

รศ.ดร.วิลาสินี พิพิธกุล

กองบรรณาธิการ

ก่อเขต จันทเรลิตส์ลักษณ์ | สุรพล ธรรมรมดี | ขวัญแก้ว ดงน้อย

เรียบเรียง

สินีพร มฤคพิทักษ์ | รัชดา ธารภาค

ออกแบบศิลปกรรม

ศิรดา สื่อไพศาล

พิมพ์ครั้งแรก ธันวาคม 2561

จำนวน 5,000 เล่ม

จัดทำโดย ฝ่ายพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำนักทรัพยากรมนุษย์

องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย

ที่อยู่ อาคารสำนักงานใหญ่ 145 ถนนวิภาวดีรังสิต

แขวงตลาดบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทร: 0-2790-2000 | เว็บไซต์: www.thaipbs.or.th

พิมพ์ที่ บริษัท บาย มีเดีย จำกัด

211 ซ.วัฒนสุขนิเวศน์ แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

คำนำ

10 ปีที่แล้ว “ไทยพีบีเอส” ได้รับการจัดตั้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการเป็นสื่อสาธารณะของไทย ภายใต้บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พุทธศักราช 2551 ที่เป็นหลักประกันความเป็นอิสระขององค์กรสื่อแห่งนี้ จากอำนาจทางการเมืองและทุนธุรกิจ ด้วยข้อกำหนดเชิงภารกิจ โครงสร้างการบริหารงาน และแหล่งที่มาของงบประมาณ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ไทยพีบีเอสมุ่งดำเนินภารกิจเพื่อบรรลุเป้าหมายในการตอบสนองต่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ไม่เพียงการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ชม แต่ “คนไทยพีบีเอส” ยังมุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่สังคมและคนกลุ่มต่างๆ ต้องเผชิญ ด้วยรูปแบบการทำงานที่พ้นไปจากเพียงการสื่อสารผ่านหลากหลายช่องทาง แต่ยังรวมถึงการประสานการทำงานกับภาคีเครือข่าย เพื่อหนุนเสริมให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนสังคมสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์

หลักคิดและแนวทางการทำงานเช่นนี้ของไทยพีบีเอส อาจเป็นสิ่งที่สังคมไทยไม่คุ้นเคย ทว่า ในหลายประเทศที่พัฒนาการด้าน

งานสื่อสารมวลชนดำเนินมาอย่างยาวนาน มีการตั้งคำถามต่อบทบาทหน้าที่แบบ “ดั้งเดิม” ของสื่อที่จำกัดอยู่เพียงการนำเสนอ “ความผิดปกติ” ว่าอาจไม่เพียงพอ และมีความพยายามแสวงหารูปแบบใหม่ๆ เพื่อให้สื่อมวลชนสามารถขยายขอบเขตความรับผิดชอบให้สมกับความคาดหวังและไว้วางใจที่ประชาชนมอบให้

หนังสือเล่มนี้ เป็นการรวบรวมแนวคิดและแนวทางการสื่อสารมวลชนในหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งนำเสนอบางประเด็นของไทยพีบีเอส ที่สะท้อนการทำงานซึ่งมีความแตกต่างจากแนวปฏิบัติของ “สื่อแบบดั้งเดิม” แต่ขยับไปสู่การเป็นสื่อแนวคิดใหม่ ที่ต้องการตอบโจทย์แห่งยุคสมัยซึ่งสังคมไทยกำลังเผชิญได้อย่างแม่นยำและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ โดยหวังให้เนื้อหาทั้งหมด ได้มีส่วนในการขยายกรอบการรับรู้และความเข้าใจต่อบทบาทที่เป็นไปได้ของสื่อมวลชน ตลอดจนท้าทายมุมมองของผู้อ่านต่อการทำงานของไทยพีบีเอส โดยหวังชักชวนทุกคนในฐานะ “เจ้าของ” องค์กรสื่อสารสาธารณะของไทยแห่งนี้ ให้ก้าวเดินบนเส้นทางการขับเคลื่อนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ไปพร้อมกัน

สารบัญ

ภาค 1 สื่อ : บทบาทต่อสังคม	1
สื่อดั้งเดิม กับ สื่อแนวคิดใหม่	2
“SoJo” งานสื่อสารทางออกให้สังคม (Solutions Journalism)	4
สื่อสร้างพลเมือง (Civic Journalism)	20
สื่อเชิงเสนอแนะ (Advocacy Journalism)	26
สื่อทางเลือก (Alternative Journalism)	34
สื่อพลเมือง (Citizen Journalism)	40
สื่อเชิงข้อมูล (Data Journalism)	46
บทสรุป “สื่อ” บทบาทใหม่	53
ภาค 2 ไทยพีบีเอส พื้นที่การพัฒนของสื่อ เพื่อสาธารณะ	53
กรณีศึกษาที่ 1 แสงจากพ่อ สู่ความยั่งยืน	58
กรณีศึกษาที่ 2 สมุยสะอาด	74
กรณีศึกษาที่ 3 หน้าที่ไม่เป็นธรรม	92
กรณีศึกษาที่ 4 สังคมสูงวัย	102
ทัศนะคนทำสื่อ	113

การพัฒนาหนังสือสารสาธณะไทยพีบีเอส	119
ภาคประชาชนร่วมแสวงหาทางออก	123
ภาค 3 มุมมองนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน	131
ภาคผนวก	158

เรื่องเล่าคนทำงานสื่อสารณะ “ไทยพีบีเอส”

สื่อสารณะกับแนวทาง Solutions & Civic Journalism

ภาค 1
สื่อ: บทบาทต่อสังคม

สื่อดั้งเดิม กับ สื่อแนวคิดใหม่

“ฐานันดรที่สี่” เป็นวลีที่ถูกนำมาขนานนามให้กับหนังสือพิมพ์ตั้งแต่ในอดีต เมื่อครั้งที่สิ่งพิมพ์ยังเป็นเพียงสื่อสารมวลชนเพียงประเภทเดียวของสังคม ความหมายคือการที่หนังสือพิมพ์ในยุคนี้ สามารถมีบทบาทแข่งขันกับกลไกรัฐสภา ในแง่ของการเป็นองค์กรที่มีความชอบธรรมในการสะท้อนมุมมองสาธารณะในนามประชาชน และรัฐบาลต้องใส่ใจรับฟัง

ผ่านไปหลายร้อยปีนับจากการถือกำเนิดของหนังสือพิมพ์ สื่อมวลชนขยายประเภทเพิ่มขึ้นตามลำดับเวลา เมื่อถึงช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ในซีกโลกตะวันตกเกิดกระแสการตั้งคำถามกับสื่อมวลชนว่า ลำพังการติดตามปรากฏการณ์ที่ผิดปกติ รวมทั้งการตรวจสอบอำนาจ

รัฐ แล้วนำมาเผยแพร่เปิดโปงให้สาธารณชนได้รับรู้ นั่น ถือเป็น การแสดง ความรับผิดชอบที่เพียงพอแล้วหรือไม่ สื่อมวลชนควรจะมีบทบาทและหน้าที่อย่างไรอีกหรือไม่ เพื่อร่วมสร้างสรรค์สังคม โดยเฉพาะในสังคมที่มีการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

ด้วยการตั้งคำถามดังกล่าว นำไปสู่การตอบโจทยที่หลากหลาย การปฏิบัติงานของสื่อมวลชนดังที่เคยมีมา ถูกเรียกว่าเป็น **“สื่อมวลชนแบบดั้งเดิม” (Traditional journalism)** และปรากฏแนวทางการทำงานแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม อาทิ งานสื่อสารทางออกให้สังคม (Solutions journalism), สื่อสร้างพลเมือง (Civic journalism), สื่อทางเลือก (Alternative journalism) เป็นต้น

จึงจะขอแนะนำเสนอแนวทางการทำงานของสื่อประเภทต่างๆ ที่น่าสนใจ ดังนี้

“SoJo” งานสื่อสารทางออกให้สังคม

งานสื่อสารทางออกให้สังคม หรือ Solutions journalism คือการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่มุ่งเน้นการตอบโจทยอันจะเป็นทางออกให้กับสังคมในประเด็นต่างๆ โดยการสื่อสารให้ผู้ชมผู้ฟังได้เห็นถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย รวมทั้งรับรู้ถึงข้อดีข้อด้อยของแต่ละแนวทาง เพื่อสามารถนำมาเปรียบเทียบและปรับประยุกต์ใช้จัดการปัญหาที่ตนเองและสังคมกำลังเผชิญอยู่

เป้าหมายในการนำเสนอข่าวสารของงานสื่อสารทางออกให้สังคม คือการทำให้ผู้ชมผู้ฟังได้เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างถ่องแท้ รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในฐานะที่เป็นประชาชนพลเมือง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคม

งานสื่อสารทางออกให้สังคม มีจุดเริ่มต้นในสหรัฐอเมริกาในช่วงปลายทศวรรษ 1990 เมื่อสื่อมวลชนในขณะนั้นถูกตั้งคำถามถึงบทบาทในการทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ว่าน่าจะไม่เพียงพอ และมีข้อเสนอว่า สื่อมวลชนในฐานะที่เป็นหนึ่งในองคาพยพซึ่งมีความสำคัญ ควรมีความรับผิดชอบในการนำเสนอแนวทางที่จะเป็นทางออกสำหรับปัญหานั้นๆ ให้กับสังคมด้วย ภารกิจดังกล่าวจะกระทำได้โดยการแสวงหาตัวอย่าง หรือแนวทางการแก้ไขปัญหา ที่ผู้ฟังผู้ชมจะสามารถนำไปปรับใช้ขยายผลเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้ในอนาคต

ทั้งนี้ ตัวอย่างหรือแนวทางการแก้ไขปัญหา ที่สื่อควรเสาะหามานำเสนอนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นคำตอบที่เบ็ดเสร็จตายตัว แต่อาจเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ โดยมีหลักฐานที่แสดงความสำเร็จ รวมทั้งมีข้อคิดในแง่มุมมองของจุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละแนวทาง เพื่อให้ผู้ชมผู้ฟังสามารถนำมาเปรียบเทียบให้เกิดการเรียนรู้ และมองเห็นความเป็นไปได้ในการจัดการกับปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่

คำถามที่เป็นต้นกำเนิดของงานสื่อสารทางออกให้สังคมเริ่มต้นขึ้นในสหรัฐฯ แต่การขับเคลื่อนงานสื่อสารทางออกให้สังคมกลับได้รับการริเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการโดยองค์กรเอกชนไม่แสวงกำไรในประเทศฝรั่งเศส เมื่อปี 2003 องค์กรชื่อ Reporters of Hope ได้สร้างเครือข่ายนักข่าว เพื่อขยายการทำงานภายใต้แนวคิดงานสื่อสาร

ทางออกให้สังคมไปยังสำนักข่าวต่างๆ ในปีถัดมา องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก สนับสนุนการจัดงานมอบรางวัล The Reporters d'Espoirs Awards เพื่อเผยแพร่แนวคิดการทำงานสื่อสารทางออกให้สังคมให้กว้างขวางออกไป ส่งผลให้เกิดสื่อใหม่ อาทิ หนังสือพิมพ์ Libération, Ouest-France, รายการโทรทัศน์ TF1 ที่มีผู้ติดตามอย่างกว้างขวาง

ต้นทศวรรษ 2010 กลุ่มนักข่าว Robert Costanza, David Orr, Ida Kubiszewski ร่วมกันก่อตั้งสำนักข่าวผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และออนไลน์ ใช้ชื่อว่า Solutions นำเสนอแนวคิดการสื่อสารทางออกให้สังคมผ่านกรณีศึกษาในข่าวและบทความเชิงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเนื้อหาแต่ละชิ้นใช้พื้นที่ 1 ใน 3 ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหา ส่วนที่เหลือจัดสรรให้กับแนวทางเพื่อการแก้ไขปัญหา ผ่านไปหลายปี สื่อของ Solutions มีผู้ติดตามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และ Solutions สามารถขยายเครือข่ายพันธมิตรไปทั่วโลกมากกว่า 350 องค์การ

ในเวลาไล่เลี่ยกัน David Bornstein และ Tina Rosenberg ซึ่งทำงานด้านสื่อสารมวลชน ได้เปิดคอลัมน์ Fixes เผยแพร่เป็นประจำทุกสัปดาห์ใน New York Times เนื้อหาเป็นการรายงานเจาะลึกประเด็นปัญหาทางสังคมด้วยแนวคิดการสื่อสารทางออกให้สังคม มีผู้อ่านสนใจติดตามอย่างเหนียวแน่นและเพิ่มจำนวนขึ้นตาม

ภาพบรรยากาศงานมอบรางวัล Reporters d'Espoirs Awards ประจำปี 2017

ภาพ: <http://www.reportersdespoirs.org/le-prix/>

ลำดับ กระทั่งทั้งสองได้จับมือกับ Courtney Martin จัดตั้งองค์กรไม่แสวงกำไร “เครือข่ายการสื่อสารทางออกให้สังคม” (Solutions Journalism Network)⁵ ที่มีพันธกิจในการผลักดันแนวทางการสื่อสารทางออกให้สังคมได้กลายเป็นแนวปฏิบัติในสื่อกระแสหลัก

5 เว็บไซต์ เครือข่ายการสื่อสารทางออกให้สังคม, www.solutionsjournalism.org

ภาพบรรยากาศงานมอบรางวัล Reporters d'Espoirs Awards ประจำปี 2017

ภาพ: <http://www.reportersdespoirs.org/le-prix/>

กิจกรรมของเครือข่ายการสื่อสารทางออกให้สังคมประกอบด้วย

- การฝึกอบรมนักข่าวจากสำนักข่าวต่างๆ ให้มีแนวคิดและทักษะการนำเสนอข่าวแบบการสื่อสารทางออกให้สังคม
- การสนับสนุนองค์กรสื่อให้มีโครงการทำงานการสื่อสารทางออกให้สังคม
- การสร้างเครือข่ายนักข่าวและกองบรรณาธิการเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ภาพบรรยากาศงานมอบรางวัล Reporters d'Espoirs Awards ประจำปี 2017

ภาพ: <http://www.reportersdespoirs.org/le-prix/>

- การสร้างหลักสูตรและพัฒนาการทำงานแบบสื่อสารทางออกให้สังคม⁶
- การเผยแพร่แนวทางการทำงานสื่อสารทางออกให้สังคมให้แพร่หลาย

⁶ เครื่องมือการทำงานในแนวทางการสื่อสารทางออกให้สังคม, ภาคผนวก 2

ตัวอย่างงานสื่อสารทางออกให้สังคม:

ชุมชนคลีฟแลนด์ แก่แม่คลอดก่อนกำหนด

เป็นประจำทุกปี เครือข่ายสื่อสารทางออกให้สังคม (Solutions Journalism Network) จะคัดสรรตัวอย่างข่าวที่มีการนำเสนอได้แนวทางการสื่อสารทางออกให้สังคมได้อย่างโดดเด่น จากรายงานข่าวฉบับร้อยชิ้นจากสำนักข่าวทั่วโลกที่เข้าร่วมเป็นเครือข่าย

หนึ่งในตัวอย่างผลงานที่น่าสนใจจากการคัดสรรปี 2017 ได้แก่ รายงานข่าวความยาว 3 นาที ของ WEWS สถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นใน

เมืองคลีฟแลนด์ มลรัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา นำเสนอปัญหาของเมืองคลีฟแลนด์ซึ่งมีสถิติการคลอดก่อนกำหนดสูงสุดในสหรัฐฯ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงเชื้อสายแอฟริกัน-อเมริกัน ราวครึ่งหนึ่งคลอดก่อนกำหนด ทำให้ทารกมีความเสี่ยงที่จะเจ็บป่วยและเสียชีวิตในเวลาต่อมา

สาเหตุที่ปัญหาเกิดขึ้นกับกลุ่มคนผิวดำเป็นหลัก พบว่าเกิดจากการแบ่งแยกสีผิวตั้งแต่ในอดีต ส่งผลให้คนผิวดำในเมืองถูกปิดกั้นโอกาสทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อขาดโอกาสทางการศึกษา คนผิวดำต้องกลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ได้รับค่าตอบแทนต่ำ ทำให้ต้องทำงานหนักเพื่อจะมีรายได้เพียงพอสำหรับเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัว แต่คุณภาพชีวิตของพวกเขายังคงย่ำแย่ เข้าไม่ถึงความรู้และบริการดูแลครรภ์ที่มีคุณภาพ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงผิวดำด้วยกันแล้วพบว่า กลุ่มที่มีฐานะดีกว่าไม่มีปัญหาเรื่องการคลอดก่อนกำหนด

สถานีโทรทัศน์ WEWS ติดตามการทำงานของ Birthing Beautiful Communities องค์กรไม่แสวงกำไร ที่ทำงานส่งเสริมการตั้งครรภ์คุณภาพให้กับผู้หญิงผิวดำในชุมชนคลีฟแลนด์ โดยการเตรียมความพร้อมให้ผู้หญิงทั้งก่อนและหลังคลอด จัดบริการด้านความรู้และบริการสุขภาพ โดยมีการรับสมัครผู้หญิงผิวดำที่ตั้งท้องจากชุมชนให้มาร่วมฝึกอบรมและเผยแพร่ความรู้แก่คนในชุมชน ทำให้พวกเขาเริ่มงานทำและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถ

สื่อสารความรู้แก่เพื่อนบ้าน เนื่องจากหลายคนไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ผลการดำเนินงานพบว่า ผู้หญิงที่มีโอกาสร่วมกิจกรรมในโครงการ ร้อยละ 96 ตั้งครรภ์จนครบ 9 เดือน และลูกที่เกิดมามีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์

ที่มา: เว็บไซต์ www.news5cleveland.com

พลังชุมชนร่วมสร้างเมืองใหม่ในแคนซัสซิตี

อีกข่าวที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นข่าวดีเด่นจากเครือข่ายสื่อสารทางออกให้สังคม เป็นผลงานจากเว็บไซต์ grist.org สำนักข่าวอิสระ นำเสนอเรื่องราวของ โยลันดา และอลัน ยังก์ สองสามีชาวอเมริกันเชื้อสายแอฟริกันที่ชักชวนชาวชุมชนไอแวนโฮ เมืองแคนซัสซิตี มลรัฐมิสซูรี ให้มารวมตัวตั้งเป็น สภาชุมชนไอแวนโฮ เพื่อร่วมกันออกแบบและพัฒนาไอแวนโฮให้เป็นเมืองน่าอยู่สำหรับทุกคน ทั้งสองย้ายมาที่เมืองนี้เมื่อ 30 ปีก่อน และพบว่า ที่นี่เป็นแหล่งเสื่อมโทรม เป็นพื้นที่ทิ้งขยะยางรถยนต์เก่าแต่ขาดการจัดการที่ดี ทำให้เกิดมลพิษ เป็นแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่นผิดๆ มีปัญหายาเสพติดและอาชญากรรม

ในอดีต ไอแวนโฮเคยเป็นเมืองที่มีคนผิวขาวอาศัยอยู่ แต่เมื่อขาดการจัดการเมืองที่ดี ประกอบกับมีคนดำอพยพเข้ามาเพิ่มขึ้น คนผิวขาวจึงทยอยย้ายออก ปล่อยบ้านเรือนทิ้งร้างและชุมชนเสื่อมโทรมลง

โยลันดา และอลัน ยังก์ เป็นคริสเตียนเคร่งศาสนา ทั้งสองเริ่มออกเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านเพื่อชักชวนให้ร่วมสวดมนต์ ไม่เว้นแม้แต่ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและยาเสพติด เมื่อได้รู้จักคุ้นเคยกันมากขึ้น จึงพบว่า ที่จริงแล้วหลายคนเห็นปัญหา และไม่ยอมให้ชุมชนอยู่ในสภาพเช่นนี้

สองสามปีกรรยาติดต่อกันไปที่สาขาการจัดการเมืองและชุมชนของมหาวิทยาลัย รวมทั้งขอทุนจากบริษัทเอกชนในเมือง เพื่อจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเรื่องแนวทางการปรับปรุงเมืองให้น่าอยู่ ปรากฏว่ามีคนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก หลายคนอยากให้จัดระเบียบเมือง มีศูนย์เด็กเล็ก กิจกรรมเยาวชน พัฒนาการศึกษา อาชีพ เพิ่มมาตรการความปลอดภัย จัดการขยะอย่างเหมาะสม ฯลฯ

ข้อเสนอของประชาชน ถูกส่งต่อให้หน่วยงานท้องถิ่น ที่สำคัญชาวเมืองลงมือพัฒนาชุมชนด้วยตัวเอง เช่น มีการจัดเวรเก็บขยะ ฝักระวังยาเสพติดและอาชญากรรมโดยประสานกับตำรวจอย่างใกล้ชิด

เพียงไม่กี่ปี ไอแวนโฮเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถหลุดจากการเป็นเมืองน่ากลัวลำดับต้นๆ ของสหรัฐฯ ได้สำเร็จ

ที่มา: เว็บไซต์ grist.org

แปลงผักที่ชาวเมืองไอแวนโฮช่วยกันปลูก
ภาพ: เว็บไซต์ grist.org

ภาพเมืองไอแวนโฮจากกูเกิ้ลแมพ
ภาพ: เว็บไซต์ grist.org

หมอของคนไร้บ้าน

เว็บไซต์หนังสือพิมพ์วอชิงตันโพสต์ ได้รับคัดเลือกจากเครือข่ายสื่อสารทางออกให้สังคม จากผลงานเรื่องการจัดบริการสุขภาพให้คนไร้บ้าน เป็นเรื่องราวของพยาบาลในเมืองอัลเลนทาวน์ ในมลรัฐเพนซิลเวเนีย ที่มีคนโทรศัพท์มาแจ้งว่ามีคนไร้บ้านนอนป่วยอยู่ใต้สะพาน ขอให้ช่วยไปตรวจดูอาการ

เธोजึงประสานคุณหมอและพากันไปยังจุดที่มีการแจ้งเหตุ ทำให้พบปัญหาว่า คนไร้บ้านจำนวนมากเจ็บป่วย หรือได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุและการถูกทำร้ายร่างกาย แต่ส่วนใหญ่ไม่ยอมไปโรง

The screenshot shows a news article from The Washington Post. The article is titled "In the woods and the shadows, street medicine treats the nation's homeless" and is categorized under "Health Science". The main image shows three people, identified as outreach specialist Bob Rapp Jr., team leader Brett Feldman, and nurse Laura LaCroix, checking on homeless patients under a bridge in Allentown, Pa. To the right of the article is a "Most Read National" section with five items, including a critique of Trump's immigration speech, a claim against a Catholic priest, a Michigan rampage, a National Championship halftime show, and a dating app poaching incident. The Washington Post logo and navigation elements are visible at the top.

"First, I have to clean up the apartment because the landlord was so nice."

The team helped him do the cleaning and then took him to hospice, where he died a peaceful death.

"Most of our folks think they will die alone, that their future is canceled," Feldman says. "Bringing hope is more important than any medicine."

159

Nurse Laura LaCroix hugs Mark Mathews after she and physician assistant Brett Feldman finish his checkup as part of their street medicine team's rounds. (Michael S. Williamson/The Washington Post)

Read more:

The chronically homeless need more than just housing. They need social lives.

พยาบาล เพราะไม่มีเงินและคิดว่าสังคมไม่ยอมรับ จึงได้แต่ทนทุกข์
ทรมานกับความป่วยไข้ หลายคนนอนรอความตายอย่างสิ้นหวัง

ในเมืองอัลเลนทาวน์มีคนเร่ร่อนไร้บ้านจำนวนมาก คุณหมอ
และพยาบาลเห็นว่าคนเหล่านี้เข้าไม่ถึงบริการสุขภาพ จึงทดลองใช้วิธี
จัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ชุดเล็กๆ กำหนดวันเวลานัดหมายคนไร้บ้าน
ให้มาใช้บริการ ปรากฏว่า คนไร้บ้านให้ความร่วมมือมาตรวจสุขภาพ

และรับการรักษายังจุดนัดหมายทุกครั้ง แต่เนื่องจากคนกลุ่มนี้อยู่อาศัย
กันกระจัดกระจาย ทีมคุณหมอจึงออกตระเวนสำรวจจุดที่มีคนไร้บ้าน
อยู่และสามารถนัดหมายรวมตัวกันได้ เพื่อจัดบริการเคลื่อนที่ให้เป็น
ประจำอย่างต่อเนื่อง

คนส่วนใหญ่กลายเป็นคนไร้บ้านจากจุดเริ่มต้นที่การ
ตกงาน ทำให้ขาดรายได้และเกิดความเครียด เมื่อต้องพึ่งพาที่อยู่อาศัย
กับญาติพี่น้องก็มักจะเกิดปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง จนในที่สุดตัดสินใจ
ออกจากบ้าน และใช้ชีวิตเร่ร่อนไร้จุดหมาย

การจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ให้กับคนกลุ่มนี้ ไม่ได้มีแต่ใน
เมืองอัลเลนทาวน์เพียงแห่งเดียว แต่คุณหมอและพยาบาลใน 85
ประเทศทั่วโลก ค้นพบวิธีการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมให้กับคนกลุ่มนี้
ไม่ว่าจะเป็นในกรุงปราก สาธารณรัฐเช็ก, กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร
หรือแม้แต่กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย

คุณหมอจากทีมแพทย์เคลื่อนที่เมืองอัลเลนทาวน์บอกว่า สิ่ง
สำคัญยิ่งกว่าการรักษาอาการเจ็บป่วยให้คนไร้บ้าน คือการใส่ใจดูแล
กลุ่มคนที่คิดว่าตัวเองไม่เป็นที่ต้องการของสังคมอีกต่อไปแล้ว

“สิ่งที่เรานำไปให้คือความหวังในชีวิต ที่มีความหมายสำหรับ
พวกเขาดีกว่าหยูกยาชนิดใดๆ”

ที่มา: เว็บไซต์ washingtonpost.com

สื่อสร้างพลเมือง (Civic Journalism)

สื่อสร้างพลเมือง หรือ Civic Journalism หมายถึงการทำงาน สื่อสารมวลชนที่ส่งเสริมให้เกิดการเข้าร่วมของประชาชนในการ เคลื่อนไหวทางสังคม และสร้างเวทีถกเถียงแลกเปลี่ยนถึงประเด็น สาธารณะเพื่อแก้ปัญหา

การทำงานของสื่อสร้างพลเมือง จึงแตกต่างจากแนวทาง สื่อมวลชนแบบเดิม คือไม่เพียงเสนอเรื่องราวให้ผู้รับสารรู้อยู่เท่านั้น ทว่า ยังรวบรวมให้ผู้รับสารได้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องรายนั้นผ่านการ เคลื่อนไหวทางสังคม

ตารางเปรียบเทียบบทบาทของ สื่อสารมวลชนแบบดั้งเดิม กับสื่อสร้างพลเมือง

นักข่าวควรเป็นแบบนี้	หรือเป็นแบบนี้ด้วย
นักสืบสอบสวนความล้มเหลวของระบบ	ผู้ริเริ่มให้ประชาชนหาทางออกต่อสังคม
นักสังเกตการณ์ที่แยกตัวห่างจากภาวะความเป็นไปของสังคม	ผู้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคม
ผู้เฝ้าจับตาดูอย่างเป็นอิสระแล้วส่งเสียงเตือนเมื่อเกิดความไม่ถูกต้อง	ผู้ชักชวนผู้คนในสังคมมารวมตัวให้เกิดเป็นเวทีสนทนาสาธารณะ

แนวทางสื่อสร้างพลเมืองเริ่มขึ้นในทศวรรษ 1990 ที่สหรัฐอเมริกา ประสบการณ์ของสื่อสารมวลชนขยายจากเดิมไปสู่การช่วยให้สาธารณชนค้นพบทางออกของปัญหา เช่น Wisconsin State Journal ในเมืองเมดิสัน มลรัฐวิสคอนซิน ใช้วิธีที่หลากหลาย อาทิ การจัดเวทีสาธารณะของประชาชนในเมือง เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะที่สำคัญระดับท้องถิ่น จากนั้นจึงจัดให้ผู้นำชุมชนมาร่วมอภิปราย เพื่อให้ความเห็นต่อประเด็นสำคัญๆ ก่อนที่เรื่องราวจะถูกนำเสนอบนหน้าหนังสือพิมพ์

ประสบการณ์ดังกล่าวกระตุ้นให้เกิดการปรับบทบาทของสื่อมวลชน โดยก้าวข้ามการเป็นนักสื่อสารมวลชนแบบเดิมไปสู่การมีบทบาทเพิ่มในการเป็นนักกิจกรรมทางสังคมด้วย รอย ปีเตอร์ คลาร์ก นักวิชาการอาวุโส สถาบันพอยน์เตอร์ (Poynter Institute) สถาบันพัฒนาสื่อมวลชนชั้นนำ เห็นว่า สื่อสาธารณะเสนอให้นักสื่อสารมวลชนก้าวข้ามเส้นแบ่งของการเป็นนักสื่อสารมวลชนที่ถือความเป็นอิสระเป็นสิ่งสำคัญ คือเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ และผู้รายงานเรื่องราว ไปสู่การเป็นผู้สร้างการรวมตัวของผู้คน และผู้สร้างการเคลื่อนไหว ส่วน ด็อก คิลิฟตัน บรรณาธิการบริหารของไมอามี เฮอร์ล เสริมว่า สื่อสาธารณะควรเป็นผู้ร่วมแก้ปัญหา ให้ความช่วยเหลือในเรื่องสาธารณะ เช่น การศึกษาขั้นพื้นฐาน, การให้การดูแลสุขภาพ, การสร้างความยุติธรรมในการดำเนินคดี เป็นต้น โดยการเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยนถึงความเห็นอย่างเปิดกว้าง และตรงประเด็น การชื่นชมความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา การวินิจฉัยความล้มเหลว และกระตุ้นให้ประชาชนพลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะ รวมทั้งการออกแบบและประเมินผลแนวทางการปฏิบัติในการแก้ปัญหา

ทั้งประสบการณ์และความเห็นเหล่านั้น สามารถสรุปเป็นวิธีคิดและวิธีการทำงานของสื่อสร้างพลเมืองตามความเห็นของ เจย์ โรเซน นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนจากมหาวิทยาลัยนิวยอร์กและนักบุกเบิกสื่อสร้างพลเมืองยุค 1990 ได้ดังนี้

1. มองประชาชนเป็นพลเมือง ผู้มีส่วนร่วมในเรื่องราวสาธารณะ อย่างมีศักยภาพ ไม่ใช่แค่ผู้ตกเป็นฝ่ายรับ หรือผู้รับสารเพียงอย่างเดียว
2. ช่วยให้ประชาชนมีปฏิบัติการต่อเรื่องราวสาธารณะที่เป็นปัญหา ไม่ใช่แค่ให้รับรู้เรื่องราวเพียงเท่านั้น
3. พัฒนาให้เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยนด้วยเวทีสาธารณะ ไม่ใช่แค่มองดูสถานการณ์เลวร้ายลงเรื่อยๆ
4. ช่วยให้เรื่องราวของสาธารณะสามารถเดินทางต่อไปได้ มีแนวทางการแก้ไขปัญหา
5. ประกาศอย่างตรงไปตรงมาถึงคุณค่าการเป็นพลเมืองที่ “รู้ รื้อรื้อหนาว” ต่อเรื่องสาธารณะ และมีส่วนร่วมในกิจกรรม สาธารณะอย่างเหมาะสม

แนวทางของสื่อสร้างพลเมือง มีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งระหว่างงานสื่อสารมวลชนกับคุณค่าความเป็นประชาธิปไตย กล่าวคือนักสื่อสารสร้างพลเมืองทำงานสื่อสารในทิศทางที่มุ่งช่วยเหลือให้เกิดทางออกต่อปัญหาสาธารณะด้วยการส่งเสริมสนับสนุนการเข้าร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง สื่อสารมวลชนและความเป็นประชาธิปไตย จะทำงานได้ดีที่สุด เมื่อข่าวสาร ข้อมูล และแนวคิดต่างๆ มีการไหลเวียนอย่างเสรี เมื่อข่าวสารสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของชีวิต

และวัฒนธรรมของชุมชน เมื่อเวทีการหารือของสาธารณะถูกกระตุ้น และขยายผลให้เกิดขึ้น และเมื่อข่าวสารนั้นมีส่วนช่วยให้ประชาชนได้ ทำหน้าที่เป็นพลเมืองอย่างแข็งขัน ไม่ใช่แค่ผู้ดูผู้ชมเพียงอย่างเดียว

เมื่อคำนึงถึงบทบาทที่สื่อมวลชนอย่างลึกซึ้ง เราอาจค้นพบ ความเชื่อมโยงของการเป็นนักสื่อสารมวลชนที่มีอิสระ ยึดมั่นในการ แสวงหาความจริง กับนักสื่อสารมวลชนที่ทำงานเพื่อช่วยให้พลเมือง ตื่นรู้ร่วมตัวสร้างชุมชนและสังคมที่ดีกว่า ความแตกต่างของทั้งสอง แนวทางจึงไม่ใช่การเลือกทางใดทางหนึ่ง หากเป็นการยืนอยู่บนที่มั่น ร่วมกันในการเป็นนักสื่อสารมวลชนที่มีอิสระ รักความจริง และ แสวงหาหนทางหนุนเสริมพลังของพลเมือง

บทบาทสื่อสร้างพลเมืองของ “เสียงพลเมือง”

ในเมืองฟิลาเดลเฟีย มลรัฐเพนซิลเวเนีย มีหนังสือพิมพ์ที่ใช้ชื่อว่า “เสียงพลเมือง” (Citizen Voices) มีการดำเนินโครงการนำเสนอข่าวที่ใช้แนวทางการนำเสนอข่าวแบบสื่อสร้างพลเมือง ตัวอย่างบทบาทที่น่าสนใจของ “เสียงพลเมือง” ได้แก่ การนำเสนอข่าวการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองฟิลาเดลเฟีย ปี 1999 ซึ่งเป็นการชิงชัยระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งผิวดำจากพรรคเดโมแครต และผู้สมัครผิวขาวจากพรรครีพับลิกัน

ในช่วงก่อนการเลือกตั้ง หนังสือพิมพ์เสียงพลเมืองพยายามกระตุ้นให้เกิดประเด็นการพูดคุยสาธารณะในประเด็นที่มีความสำคัญ โดยการจัดเวทีสาธารณะ เพื่อสะท้อนมุมมองความต้องการเชิงนโยบายของกลุ่มประชาชนที่เป็นคนเล็กคนน้อย การจัดเวทีแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ อาทิ ประเด็นการจ้างงาน, ชุมชนที่อยู่อาศัย, การปฏิรูปเมือง เป็นต้น เนื้อหาที่ได้จากการเสวนาในเวทีสาธารณะ กองบรรณาธิการนำมาเรียบเรียงนำเสนอในหนังสือพิมพ์อย่างต่อเนื่อง จนถึงช่วงเวลาเลือกตั้ง มีผู้อ่านสนใจติดตามเนื้อหาอย่างกว้างขวาง

การเลือกตั้งในครั้งนั้น แม้จำนวนผู้ลงคะแนนเสียงจะไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญ แต่สิ่งที่เป็นคุณูปการจากการทำงานด้วยแนวคิดสื่อสร้างพลเมืองของหนังสือพิมพ์เสียงพลเมือง คือมุมมองใหม่ในการทำงานสื่อสารมวลชน

ที่มา: Wikipedia - Civic journalism

สื่อเชิงเสนอแนะ (Advocacy Journalism)

สื่อเชิงเสนอแนะ หรือ Advocacy Journalism เป็นสื่ออีกประเภทหนึ่งที่ไม่ประกาศตัวเป็นกลางแบบสื่อดั้งเดิม เพราะสื่อเชิงเสนอแนะเชื่อว่า ความเป็นกลางไม่มีอยู่จริง สื่อมวลชนต่างก็มีอคติ และความคิดความเชื่อเป็นของตนเองด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งความคิดความเชื่อเหล่านี้จะแฝงอยู่ในกระบวนการทำงาน เริ่มตั้งแต่การกำหนดประเด็น การเลือกสรรข้อมูล เลือกแหล่งข่าว วิธีการนำเสนอเนื้อหา ฯลฯ ดังนั้น การรู้เท่าทันว่าตนเองกำลังคิด หรือเชื่อสิ่งใด และประกาศจุดยืนอย่างเปิดเผย ชัดเจน ตรงไปตรงมา จะเป็นประโยชน์และยุติธรรมต่อผู้บริโภคมามากกว่า

สื่อเชิงเสนอแนะ มุ่งนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างความเข้าใจในบางเรื่องบางประเด็น โดยมีเป้าหมายในการขับเคลื่อนสังคมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง แต่สื่อสารเชิงเสนอแนะมีความแตกต่างจากสื่อโฆษณาชวนเชื่อ ตรงที่สื่อเชิงเสนอแนะ นอกจากจะประกาศจุดยืนและความคิดความเชื่อของตนเองแบบตรงไปตรงมาตั้งแต่ต้นแล้ว เนื้อหาสาระที่นำเสนอจะเป็นข้อมูลที่เป็นจริง ครบถ้วน และมีแหล่งอ้างอิงให้รู้ถึงที่มาอย่างชัดเจน

มีความพยายามของผู้ที่สนใจการทำงานแบบสื่อเชิงเสนอแนะที่จะกำหนดมาตรฐานการนำเสนอเนื้อหาสาระของสื่อประเภทดังกล่าว ว่าควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- ต้องสื่อสารให้ชัดเจนตั้งแต่แรก ว่าตนเองมีความคิด ความเชื่อ จุดยืนอย่างไร
- ข้อมูลที่สื่อสารออกไป ต้องเป็นจริง เชื่อถือได้ และครบถ้วน ไม่นำเสนอแค่บางส่วน หรือบางแง่มุม
- หลีกเลี่ยงการใช้คำขวัญ สำนับสำนวน ที่จะเป็นการโน้มน้าว หรือชี้นำผู้รับสื่อ แต่เน้นการให้ข้อมูลที่เป็นเหตุเป็นผล และมีรายละเอียดเพียงพอ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง
- เมื่อสื่อเชิงเสนอแนะมีจุดยืนทางความคิดเป็นของตัวเอง แน่ใจว่าอย่ายอมมีความคิดเห็นแตกต่างจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย ผู้ที่เลือกแนวทางสื่อสารเชิงเสนอแนะไม่ควรมองข้ามความ

เห็นต่าง ข้อโต้แย้ง หรือข้อท้าทาย แต่ควรชี้แจงตอบโต้ด้วย
ข้อมูลและเหตุผลที่ชัดเจนตรงประเด็น

สื่อเชิงเสนอแนะมีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยเริ่มต้นใน
สังคมอเมริกันตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นยุคที่สื่อมวลชนใน
สหรัฐฯ มีการเลือกข้างแบ่งฝักฝ่ายทางการเมือง ทำให้การนำเสนอ
ข่าวสารมีความโน้มเอียงไปตามความคิดความเชื่อทางการเมืองของ
นักข่าวและกองบรรณาธิการ สังคมเริ่มวิพากษ์วิจารณ์สื่อมวลชน จน
นำมาสู่แนวคิดในการเสนอข่าวแบบสื่อเชิงเสนอแนะ ที่ให้สื่อมวลชน
ประกาศจุดยืนของตนเองอย่างชัดเจนไปเลย ผู้บริโภคจะได้ไม่สับสน
หรือเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไขว้เขว อย่างไรก็ตาม หลายฝ่าย
ไม่เห็นด้วย และยังคงยึดมั่นในแนวคิดที่ว่า สื่อสารมวลชนต้องรักษา
“ความเป็นกลาง” แม้ความเป็นกลางจะเป็น “อุดมคติ” ซึ่งทำได้ยาก
ในการที่คนเราจะปลอดจากความคิดความเชื่อใดๆ เป็นของตนเอง แต่
ฝ่ายที่สนับสนุนในหลักการสื่อสารมวลชนแบบดั้งเดิมก็เชื่อว่า นั่นเป็น
คุณค่าสำคัญที่สื่อสารมวลชนต้องพยายามธำรงรักษาไว้ และหาก
สื่อมวลชนไม่เป็นกลางเสียแล้ว แต่กลับมีการประกาศจุดยืนความเชื่อ
ของตัวเองออกมาเมื่อใด เมื่อนั้นก็คงไม่อาจเรียกตนเองว่าเป็น
สื่อมวลชนมืออาชีพอีกต่อไป

ข้อถกเถียงในประเด็นดังกล่าวดำเนินอย่างต่อเนื่องมาจนถึงยุคแห่งการเติบโตของสื่อดิจิทัล บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในโลกการสื่อสาร คือการที่ทุกคนสามารถใช้เครื่องมือสื่อสารในการบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์และความคิดเห็นมุมมองของตนเองได้ คนในวิชาชีพสื่อสารมวลชนไม่ใช่คนกลุ่มเดียวที่ผูกขาดการนำเสนอข่าวสารต่อสาธารณะอีกต่อไป แต่โลกได้ก้าวมาถึงยุคที่ “ใครๆ ก็เป็นนักข่าวได้” กลุ่มองค์กรที่ต้องการสื่อสารข้อมูลข่าวสารและมุมมองของตนเอง รวมทั้งกลุ่มที่มุ่งผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น องค์กรพัฒนาเอกชนที่เรียกร้องสิทธิความเป็นธรรมในด้านต่างๆ มีการใช้สื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างความเข้าใจ สื่อสารแง่มุมใหม่ๆ และขยายแนวร่วมในสังคม ไปจนถึงการผลักดันนโยบายภาครัฐ ทำให้เกิดการเรียกการใช้อสื่อในลักษณะนี้แตกต่างกันไป เช่น สื่อเชิงวิพากษ์ (Critical journalism), สื่อที่มีแนวคิดสุดขั้ว (Radical journalism), สื่อของนักกิจกรรม (Activist journalism) ซึ่งล้วนมีความหมายใกล้เคียงกันกับสื่อเชิงเสนอแนะ (Advocacy journalism) โดยมีนัยยะของการสื่อสารในสิ่งที่แตกต่างจากที่สื่อสารมวลชนกระแสหลักนำเสนออยู่ ซึ่งมักจะอยู่ในกรอบความคิดความเชื่อและค่านิยมหลักของสังคม

ศาสตราจารย์โรเบิร์ต เจนเซน นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนจาก University of Texas at Austin มีมุมมองต่อเรื่องนี้ว่า ในยุค

ดิจิทัล ทุกคนสามารถใช้สื่อเป็นเครื่องมือเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
หยาบยกประเด็น และนำเสนอมุมมองของตนเองให้สาธารณชนได้รับ
รู้ ไม่มีใครปิดกั้นได้อีกต่อไป และเขาคอนข้างสนับสนุนการใช้สื่อใน
ลักษณะดังกล่าว เพราะเขาเชื่อว่า ข้อมูลและเรื่องราวต่างๆ ต้องถูก
บอกเล่าจากแง่มุมที่หลากหลาย ไม่มีความจำเป็นที่สังคมจะต้องรอฟัง
จากสื่อมวลชนเพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป

การเกิดขึ้นของ “สื่อสารเชิงเสนอแนะ” ส่งผลให้เส้นแบ่ง
ระหว่างการเป็นสื่อมวลชนมืออาชีพกับกลุ่มองค์กรที่ใช้การสื่อสารเป็น
ช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้วยตนเองเกิดความพร่าเลือน เมื่อกลุ่ม
องค์กรซึ่งอีกด้านหนึ่งก็มีบทบาทในการเป็นแหล่งข้อมูล หรือ “แหล่ง
ข่าว” ของสื่อมวลชน มีการจัดทำและเผยแพร่เนื้อหาสาระข่าวสาร
ด้วยตนเองผ่านช่องทางสื่อหลากหลายชนิด บ่อยครั้งสำนักข่าวมี
การนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการนำเสนอในสื่อของตน จุดนี้ถูกมอง
ว่าต้องมีความระมัดระวัง สำนักข่าวซึ่งเป็นสื่อมวลชนมืออาชีพจะต้อง
มีการสื่อสารให้ผู้บริโภครับรู้อย่างชัดเจนว่า ข้อมูลที่ถูกนำเสนอ นั้นได้
มาจากแหล่งข้อมูลใด และแหล่งข้อมูลนั้นมีจุดยืนภารกิจอย่างไร

ท่ามกลางสถานการณ์ที่สื่อมวลชนมืออาชีพในทั่วทุกมุม
โลกพยายามปรับตัวเพื่อจะรักษาสถานะของตนเองให้อยู่รอดต่อ
ไปได้ ขณะที่ผู้บริโภคสื่อแตกกระจายออกไปทุกทิศทางเพื่อเลือกรับ
สื่อในรูปแบบและเนื้อหาที่ตนเองสนใจ สื่อมวลชนกระแสหลัก

BBC Sign in Home News Sport Weather Shop Earth Travel More Search

iPlayer Radio Search Stations Categories Schedules Podcasts My R

Ouch: Disability Talk

Home Clips & Videos Meet the team Podcast Contact Us

Bridesmaid spends 15 hours escaping wedding
 Lucy was a bridesmaid in Scotland, but agoraphobia meant she needed an exit strategy.

+

Available now

35:12

Passionately kissing your 'mum' to prove a point

All available episodes (171 total)

Coming soon

BBC
iPlayer

Available on iPlayer
 Other BBC TV and Radio programming you may be interested in

เองมีการปรับตัวโดยการสร้างช่องทางการสื่อสารที่เป็นลักษณะของ “สื่อเชิงเสนอแนะ” โดยการเจาะกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ หรือสื่อสารประเด็นเฉพาะด้วยเช่นกัน ตัวอย่างสำนักข่าวบีบีซีของสหราชอาณาจักร เมื่อปี 2515 มีการเปิดเซกชันพิเศษในเว็บไซต์ www.bbc.co.uk ชื่อ Ouch เพื่อนำเสนอเนื้อหาในประเด็นเฉพาะเกี่ยวกับความพิการ โดยมีการผลิตเนื้อหาอย่างรอบด้าน ทั้งในเชิงสุขภาพสังคม ไปจนถึงเรื่องนโยบายกฎหมายต่างๆ ในรูปแบบของข่าว สารคดี รวมทั้งพอดแคสต์

อีกตัวอย่าง ได้แก่ สำนักข่าวเอบีซีของประเทศออสเตรเลียที่มีการเปิดเซกชันพิเศษเรื่องคนพิการด้วยเช่นกัน ใช้ชื่อว่า Ramp Up แต่ต้องหยุดดำเนินการไปเนื่องจากถูกรัฐบาลตัดลดงบประมาณ ทีมงานจึงหันไปจัดการรณรงค์เพื่อระดมทุนจากสาธารณชน ผ่านเว็บไซต์ www.cfainstitute.org (Crowdfunding in Australia) หวังจะหาทุนมาใช้ดำเนินการผลิตเนื้อหาสาระต่อไปได้

โครงการ Ramp Up ถูกออกแบบให้เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารและสื่อสารมุมมองคนพิการ ที่มุ่งปรับการรับรู้และทัศนคติของสังคมที่มักมองคนพิการว่าน่าสงสาร ต้องให้ความช่วยเหลือในเชิงสงเคราะห์ แต่ต้องการให้คนทั่วไปหันมาเข้าใจว่า คนพิการมีสิทธิในฐานะของพลเมืองเช่นเดียวกับประชาชนชาวออสเตรเลียอื่น แต่เพราะเป็นกลุ่มคนที่มีความแตกต่าง พวกเขาจึงต้องการสวัสดิการการดูแลที่แตกต่างกัน

Nothing about us, without us. เป็นวิสัยทัศน์ของ Ramp Up ที่มุ่งสื่อสารสังคมถึงความจำเป็นที่คนพิการจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ซึ่งคนทั่วไปที่ไม่ใช่คนพิการไม่สามารถทำแทนได้ เนื่องจากไม่มีความเข้าใจอย่างแท้จริง เช่นเดียวกับการนำเสนอข่าวสาร ที่ต้องดำเนินการโดยคนพิการ ไม่ใช่สื่อมวลชนทั่วไปที่อยู่ภายใต้อคติต่อคนพิการไม่แตกต่างจากคนทั่วไป

สื่อทางเลือก (Alternative Journalism)

สื่อทางเลือก หรือ Alternative Journalism นับเป็นสื่ออีกประเภทที่ถือกำเนิดมาอย่างยาวนานคู่เคียงกับการเกิดขึ้นของสื่อสารมวลชน กระนั้น คำว่า “สื่อทางเลือก” ถูกนิยามอย่างหลากหลาย และถูกนำไปใช้แตกต่างกันออกไป แต่โดยหลักใหญ่ใจความของการเป็นสื่อทางเลือกที่คนส่วนใหญ่เข้าใจตรงกันก็คือ การเป็นสื่อขนาดเล็กที่มุ่งนำเสนอข้อมูลในบางประเด็น มีแนวทางการทำงานที่ชัดเจน เป็นของตัวเอง หรือเน้นผู้รับข่าวสารเฉพาะกลุ่ม เนื้อหาสาระที่สื่อทางเลือกนำเสนอมักจะเป็นประเด็นที่สื่อสารมวลชนไม่ใส่ใจให้ความสำคัญ และบ่อยครั้งสื่อทางเลือกก็มักจะมีจุดยืนการนำเสนอที่แตกต่าง ไปจนถึงต่อต้านสิ่งที่สื่อสารมวลชนกระแสหลักนำเสนอ

การที่สื่อทางเลือกมักเป็นสื่อขนาดเล็ก มีสาเหตุมาจากการที่สื่อดังกล่าวมักเป็นการผลิตและเผยแพร่ข่าวสารที่ตอบสนองความต้องการข้อมูลข่าวสารของคนเพียงกลุ่มเล็ก เป็นการสื่อสารกันในแวดวงคนที่มีอัตลักษณ์ร่วม หรือมีความสนใจร่วมกัน เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนท้องถิ่น กลุ่มที่มีแนวคิดจุดยืนตรงข้ามกับสื่อและสังคมกระแสหลัก หรือกลุ่มที่มีรสนิยมนอกกระแสร่วมกัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นประเด็นทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคมเสมอไป แต่อาจเป็นประเด็นเชิงวัฒนธรรม อย่างเช่นกลุ่มสนใจดนตรี ศิลปะ ภาพยนตร์ วรรณกรรมนอกกระแส เป็นต้น

อีกสาเหตุที่ทำให้สื่อทางเลือกมักดำเนินการในลักษณะของกลุ่มองค์กรขนาดเล็ก สื่อสารได้กับกลุ่มคนในวงเฉพาะ มาจากการมีแหล่งทุนเพื่อดำเนินการอย่างจำกัด ขณะที่สื่อมวลชนกระแสหลักได้รับการสนับสนุนจากรัฐ หรือเป็นดำเนินงานในลักษณะองค์กรธุรกิจที่เติบโตจากการทำกำไรขายโฆษณา แต่สื่อทางเลือกมักจะเลี้ยงตัวอยู่ได้ด้วยการเป็นองค์กรไม่แสวงกำไร อาศัยเงินทุนจากองค์กรการกุศล มูลนิธิ หรือการระดมทุน รับเงินบริจาค ทำให้ศักยภาพในการสื่อสารเลยพลอยจำกัดไปด้วย รัฐบาลและภาคธุรกิจเอกชนมักไม่ให้การสนับสนุนสื่อทางเลือก เนื่องจากส่วนใหญ่มีแนวคิดเชิงวิพากษ์ สอนกระแสต่อต้านรัฐบาล หรือเป็นตัวแทนปากเสียงให้กับคนกลุ่มเล็กๆ ทำให้ไม่สามารถสร้างยอดขายที่จะสร้างผลตอบแทนทางธุรกิจจน

เป็นที่ดึงดูดใจสำหรับการลงทุน แน่แน่นอนว่า ข้อจำกัดนี้ เป็นโจทย์ใหญ่สำหรับสื่อทางเลือกในอดีต ที่ช่องทางการสื่อสารหลักคือการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ ที่ต้องอาศัยต้นทุนค่อนข้างสูง ทั้งการจัดพิมพ์ และการกระจายสื่อ แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากโลกปัจจุบันที่คนจากทุกมุมโลกสามารถสื่อสารถึงกันผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลออนไลน์

หลังปี ค.ศ.2000 เป็นต้นมา สื่อทางเลือกได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น แวดวงวิชาการหันมาวิเคราะห์วิจัยบทบาทของสื่อทางเลือก โดยติดตามกรณีศึกษาสื่อทางเลือกนานาชนิดที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วโลก ทั้งในแง่มุมมองของการเป็นสื่อที่อยู่คู่สังคมมาอย่างยาวนาน และดูเหมือนจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามกระแสการเติบโตของเทคโนโลยียุคดิจิทัล ที่ทำให้การผลิตและเผยแพร่ข้อมูลมีต้นทุนที่ถูกลง แต่กลับมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นในการเข้าถึงและขยายกลุ่มเป้าหมายอย่างไร้พรมแดน นักวิชาการอีกจำนวนไม่น้อย ให้ความสำคัญกับสื่อทางเลือกในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของปฏิบัติการทางสังคมอันตรงพลัง ที่เชื่อมโยงกับขบวนการขับเคลื่อนสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยกลุ่มที่มีแนวคิดแนวทาง อัตลักษณ์ หรือเป้าหมายที่แตกต่างกันออกไป

ในช่วงเวลาเดียวกัน สื่อสารมวลชนกระแสหลักไม่เพียงต้องเผชิญกับภูมิทัศน์สื่อที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังมีปัจจัยเรื่องวิกฤตเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกา สื่อมวลชนใหญ่หลายสำนักถึงกับพ่ายแพ้แก่ยุคสมัยจนต้องปิดกิจการไป ส่วนที่อยู่รอดได้ก็จำเป็นต้องใช้วิธีการ

เลิกจ้างคนทำงานเพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย ในสถานการณ์เช่นนี้ สื่อทางเลือกซึ่งมีขนาดเล็ก กลับมีความคึกคัก ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และแพร่กระจายไปทั่วทุกมุมโลกอย่างไม่เคยมีมาก่อน ด้วยความเป็นสื่อขนาดเล็ก บุคลากรมีเพียงจำนวนจำกัด ใช้ทุนรอนไม่มาก ประกอบกับเทคโนโลยีสื่อสารทำให้ต้นทุนการผลิตมีราคาถูกลง สื่อทางเลือกหลายแห่งจึงสามารถอาศัยงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากองค์กรการกุศล สถาบันการศึกษา หรือการระดมทุนสาธารณะได้ไม่ยาก

ปี ค.ศ.2010 “พูลิตเซอร์” มอบรางวัลประเภทการรายงานข่าว สืบสวนสอบสวนให้กับเว็บไซต์สื่อทางเลือกที่ชื่อ ProPublica จากรายงานข่าว The Deadly Choices at Memorial เปิดโปงการทำงานของแพทย์บางรายในเหตุการณ์เฮอริเคนแคทรินาถล่มเมืองนิวออลีนส์ ซึ่งมีการฉีดยาปลิดชีวิตผู้ป่วยอาการหนักที่การช่วยเหลืออพยพออกจากพื้นที่ประสบภัยทำได้ยาก หลัง ProPublica โปสต์ข่าวนี้ขึ้นหน้าเว็บไซต์สองวันต่อมา นิตยสารนิวออร์กไทมส์ นำรายงานชิ้นนี้ไปเผยแพร่ต่อจนกลายเป็นประเด็นใหญ่ที่ได้รับความสนใจจากสังคมวงกว้าง

การที่พูลิตเซอร์ รางวัลประกาศเกียรติคุณสำหรับสื่อ หนังสือพิมพ์ ศิลปะ และวรรณกรรม ที่มีผลงานดีเด่นในสหรัฐอเมริกา มาเกือบ 100 ปี ตัดสินใจให้รางวัลกับเว็บไซต์ ProPublica ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของสื่อทางเลือก เพราะในอดีตที่ผ่านมา สื่อทางเลือกถูกกีดกันให้อยู่นอกวงการสื่อสารมวลชน คนทั่วไปไม่ได้สนใจให้การ

Get our stories by email.
 Email address Subscribe

HEART FAILURE
Heart Surgery “Legend” a Factor in Transplant Deaths, a St. Luke’s Colleague Told Inspector

Notes released by a federal agency indicate that one of the hospital’s top heart transplant doctors spoke about “a retiring surgeon” who “wouldn’t stop performing transplants” in explaining a rash of patient deaths. Only Dr. C.H. “Bud” Frazier matches that description.

by Mike Hittenbaugh, Houston Chronicle, and Charles Ornstein, ProPublica, Sept. 7, 3:30 p.m. EDT

Featured Series

LOST MOTHERS
 Maternal Care and Preventable Deaths

Trusted Health Sites Spread Myths About a Deadly Pregnancy Complication

From the Mayo Clinic to Harvard, sources don’t always get the facts right about preeclampsia. Reached by ProPublica, some are making needed corrections.

by Nina Martin, Aug. 14, 10:30 a.m. EDT
 Read the story

ZERO TOLERANCE
As Months Pass in Chicago Shelters, Immigrant Children Contemplate Escape, Even Suicide

by Melissa Sanchez, Duane Sidelis and Joel S. Cohen, Sept. 6, 4 a.m. CDT

How the Army Corps’ Hesitation Nearly Destroyed a City

by Al Shaw and Lisa Song, ProPublica, and Patrick Michals, Reveal from The Center for Investigative Reporting, Sept. 5, 6:59 a.m. EDT

FOLLOW PROPUBLICA

Twitter

Facebook

YouTube

RSS

Mientras pasan los meses en albergues de Chicago, menores migrantes contemplan fugarse y hasta suicidarse

Documentos internos revelan la desesperación y el tedio en una de las más grandes redes de refugios para menores en la nación.

por Melissa Sanchez, Duane Sidelis y Joel S. Cohen, Sept. 7, 11:27 a.m. CDT

“Bombs in Our Backyard” Wins SEJ’s Nina Mason Pulliam Award for Outstanding Environmental Reporting

The new award recognizes the “best of the best” in environmental journalism and was selected from among the first-place winners of SEJ’s seven award categories.

by ProPublica, Sept. 7, 10:19 p.m. EDT

It’s not too late to Vote
ProPublica
 DONATE

Did Three Immigrant Teens Run Away From a Chicago Shelter Last Month?

Yes, but you wouldn’t know it if we relied solely on the agency gals to protect thousands of unaccompanied immigrant children in Illinois.

by Melissa Sanchez, Joel S. Cohen and Duane Sidelis, Sept. 7, 4 a.m. CDT

TRUMP, INC.
 Exploring the Mysteries of the President’s Businesses

DOCUMENTING HATE
 Tracking Hate Crimes and Bias Incidents

ZERO TOLERANCE
 Trump’s Immigration Policy at the Border

IGNORING INNOCENCE
 The Wrongfully Convicted Forced Into Plea Deals

WALKING WHILE BLACK
 Pedestrian Enforcement and Racial Profiling

TOO BROKE FOR BANKRUPTCY
 How Bankruptcy Falls Those Who Need It Most

MACHINE BIAS
 Investigating Algorithmic Injustice

There Was a Plan to Save This City From

ยอมรับ สื่อมวลชนมืออาชีพไม่เคยให้คุณค่ากับสื่อเล็กๆ เหล่านี้ แต่ถ้า
มองลึกเข้าไปในสำนักงานเล็กๆ ที่เมืองแมนฮัตตัน กองบรรณาธิการ
จำนวน 32 ชีวิตของ ProPublica นับว่าไม่ธรรมดา บรรณาธิการข่าว
เป็นอดีตนักข่าวมือดีของวอลล์สตรีทเจอร์นัล นักข่าวหลายคนเคยทำงาน
ในสำนักข่าวใหญ่ และมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ ได้รับรางวัลจากสถาบัน
วิชาการและองค์กรวิจัยต่างๆ แสดงให้เห็นถึงมุมมองของสังคมต่อสื่อ
ทางเลือกที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะ เป็นบุคลากรจากองค์กรสื่อขนาดใหญ่
ใหญ่ที่พากันผันตัวมาทำงานในองค์กรสื่ออิสระ รวมถึงองค์กรสื่อ
วิชาชีพและหน่วยงานทางสังคมต่างก็ให้ความเชื่อถือไว้วางใจ สะท้อน
ว่าถึงจะเป็นสื่อเล็กๆ นอกกระแสแต่สามารถผลิตเนื้อหาสาระมีคุณภาพ
และสร้างผลสะท้อนในสังคมได้ไม่แพ้สื่อใหญ่ด้วยเช่นกัน

สื่อพลเมือง (Citizen Journalism)

สื่อพลเมือง หรือ Citizen Journalism หมายถึงการสื่อข่าวข้อมูลข่าวสารโดยผู้ที่ไม่ใช่สื่อสารมวลชนมืออาชีพ แต่เป็นประชาชนทั่วไปที่มีการรวบรวมและเผยแพร่เรื่องราวให้สังคมได้รับรู้บนพื้นฐานของความเป็น “พลเมือง” ที่มีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมกับการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาต่างๆ โดยหวังให้ผู้คนที่ได้รับชมเกิดความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และนำไปสู่ความตื่นตัวที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในฐานะที่เป็นพลเมืองของสังคมไปด้วยพร้อมกัน นักข่าวพลเมืองจึงมีความหมายที่ใกล้เคียงกับคำอื่นๆ ที่สื่อถึงการที่เนื้อหาข่าวสารได้รับการผลิตขึ้นจากสามัญชนคนธรรมดา อาทิ สื่อสร้างการมีส่วนร่วม (Participatory journalism), สื่อประชาธิปไตย

(Democratic journalism), สื่อกองโจร (Guerrilla journalism) เป็นต้น

คอร์ตนีย์ ซี.เรดซ์ นักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกัน ได้เคยให้นิยามเกี่ยวกับนักข่าวพลเมืองไว้ว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของการรวบรวมข้อมูล และรายงานข่าวสาร ซึ่งนักข่าวพลเมืองอาจมีความคิดความเชื่อ หรือเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้การคัดสรรข้อมูล ความคิดเห็น การสัมภาษณ์แหล่งข่าว เพื่อมานำเสนอต่อสาธารณะมีความแตกต่างจากสื่อมวลชนกระแสหลัก และกลายเป็นทางเลือกที่หลากหลายในการบริโภคข่าวสารสำหรับประชาชน

แม้จะถูกตั้งคำถามในเรื่องความเป็นมืออาชีพ ว่าสื่อพลเมืองจะมีทักษะความชำนาญในงานด้านการสื่อสารเพียงพอที่จะผลิตและสื่อสารข้อมูล ซึ่งมีความถูกต้อง แม่นยำ และเชื่อถือได้ หรือไม่ เพียงใด กระนั้น บทบาทของสื่อพลเมืองมักปรากฏอย่างชัดเจน และทำให้น้ำหนักของข้อกังขาเหล่านี้ลดน้อยลง ในสถานการณ์ที่สื่อมวลชนมืออาชีพมีข้อจำกัดในการนำเสนอข่าวสาร โดยอาจมีสาเหตุจากเงื่อนไขทางการเมือง ปัจจัยทางธุรกิจเศรษฐกิจ รวมไปถึงในสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่นในเหตุการณ์พิบัติภัยต่างๆ ซึ่งสื่อมืออาชีพอาจไม่สามารถเข้าถึงยังจุดเกิดเหตุได้อย่างทันทั่วถึง ประชาชนที่อยู่ในเหตุการณ์มักจะกลายเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งข่าวสารให้สาธารณะได้รับรู้

อีกปัจจัยที่เป็นจุดเปลี่ยนทำให้สื่อพลเมืองมีการเติบโตและขยายตัวอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก คือการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร การเกิดขึ้นของอินเทอร์เน็ตและโซเชี่ยลเน็ตเวิร์ก ทำให้ต้นทุนการผลิตลดต่ำลง และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายสะดวกง่ายดายขึ้นกว่าที่ผ่านมา สื่อพลเมืองที่กลายเป็นตำนานซึ่งถูกกล่าวขานถึง ได้แก่ สำนักข่าวออนไลน์ OhmyNews ในประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2000 โดย Oh Yeon Ho เขาเรียนจบระดับปริญญาตรีโท และเอก ในสาขาด้านสื่อสารมวลชน และเป็นผู้ที่ประกาศว่า “พลเมืองทุกคน คือนักข่าว” (Every Citizen is a Reporter)

ในปีแรกเว็บไซต์ OhmyNews ดำเนินการโดย Oh Yeon Ho และเพื่อนร่วมงาน 3 คน โดยแรงผลักดันจากความรู้สึกไม่พอใจกับข่าวสารที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อสารมวลชนดังที่เป็นอยู่ เมื่อเริ่มก่อตั้ง OhmyNews มีเพียงสำนักงานเล็กๆ ด้วยเงินทุนอันจำกัด พวกเขาไม่สามารถจ้างนักข่าวมืออาชีพ แต่ใช้การรวบรวมและเนื้อหาโดยอาสาสมัคร ในปีแรกมีชาวเกาหลีใต้ร่วมเป็นอาสาสมัครนักข่าวพลเมืองเพื่อผลิตข่าวให้กับเว็บไซต์ OhmyNews จำนวนราว 700 คน ผ่านไป 7 ปี จำนวนอาสาสมัครเพิ่มขึ้นมากกว่า 50,000 คน ข่าวสารได้รับการรายงานบนเว็บไซต์สัญชาติเกาหลีแห่งนี้จากทั่วทุกมุมโลก ไม่เฉพาะแต่เว็บไซต์ข่าว OhmyNews ที่สร้างปรากฏการณ์สื่อพลเมืองให้เป็นที่รับรู้ ในเวลาเดียวกัน ก็มีเว็บไซต์และเว็บบล็อกใหม่ๆ เกิดขึ้นในทุก

ประเทศไทยที่โลกออนไลน์เปิดกว้างให้ประชาชนสามารถผลิตข่าวสารเพื่อเผยแพร่ได้ด้วยตัวเอง และสำนักข่าวใหญ่ต่างก็ให้ความสนใจและนำแนวคิดเรื่องสื่อพลเมืองมาใช้งานด้านสื่อสารด้วยช่องทางต่างๆ ด้วยเช่นกัน

11,472 likes | OhmyNews | 87,970 members

News | Local | Stars | Ranking 30 | Special | Blog News

87,970 members | 974,033 articles | 18:09:08 (Sat) 16:44 | 부산 22.6°C

 <p>처음부터 터져 나온 이금희의 눈물 '이럴 것 같았다. 노희찬은 진짜였다'</p> <p>[원정] 노희찬 퇴행... 떠나지 47일... 영하 10도, 국채서 추우 흔하게 열여</p> <p>그들은 서로 가려 보았다 그의 왼쪽에 부인이 있었다. 다시 그 왼쪽에 물자가 있었다. 또 그의 오른쪽에는 친구가 있었다. 또 그 옆에는 친구를 소개해 준 또 다른 친구, 이금희 아내가 있었다. 10년도 더 된 / 애환보스영</p> <p>by [연재] [오피] 눈물 국 찹는 상상영</p> <p>by [특정] [시드] 노희찬 떠나지 47일... 날 울려라게 만든 5분짜리 영상</p>	 <p>"총리 기간 짧아 어렵다" 황교안, 정치 시작하나</p> <p>[원정] 황교안의 '당' 출범기념회... 청년 강 조했지만 청년의 목소리는 전무 / 최우진</p> <p>순종이 타던 '아차'도 타고 이번주 여기로 정했다</p> <p>[수원] 시민이 후원하는 수원역... 아이와 의 외출이 즐거워지는 화성 / APM</p>	 <p>총동 6학년 시절 강렬했던 첫 경험... 날 울린 영화</p> <p>[공포] 극장에서 생긴 일! 킬 버튼 영화 (가위 손) 본 뒤 말린 내 삶 / 허성배</p> <p>'모든 아동에 1억원' 제안 웃어넘길 일 아닙니다</p> <p>[수원] 서울 청소년 기본소득, 친척에게 눈의 시작해야 / 이영배</p>
---	--	---

 <p>"전교조 전임" 이유로 해직 34명 교단으로 풀리고파"</p>	 <p>산강과 죽은 강</p> <p>"민주성지 마산" 결맞게 3.15 관련 역사 현장 정비해야"</p> <p>이명박 회호 앞에서 벌어지는 수상할 미술계 '봉괴위기' 상도유치원 내일 철거시작... 건물 아래 휴채우... 트럼프 '김정은이 보낸 친서 오는 중... 긍정적일 것'</p>	 <p>OhmyStar</p>
--	--	--

สื่อกวางเมืองในประเทศไทย

ไม่มีข้อมูลแน่ชัดว่าสื่อกวางเมืองเกิดขึ้นในประเทศไทยครั้งแรกเมื่อใด แต่การรายงานข่าวด้วยตัวเองของประชาชนชาวไทยผ่านคลื่นวิทยุสถานี จส.100 ในเนื้อหาข่าวสารด้านการจราจร กระทบ ไทยพีบีเอสได้รับการก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือนมกราคม ปี 2551 แนวนโยบายในฐานะสื่อสาธารณะ ทำให้ไทยพีบีเอสมีการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนนำเสนอข่าวผ่านรายการ “นักข่าวพลเมือง” ซึ่งออกอากาศครั้งแรกเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2551 จนถึงปัจจุบัน ด้วยรูปแบบความร่วมมือ

ระหว่างประชาชนกับนักข่าวอาชีพ โดยไทยพีบีเอสมีการจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพและเสริมความรู้ความเข้าใจด้านการทำข่าวให้กับประชาชน ทำให้ประชาชนหลากหลายกลุ่มในชุมชนต่างๆ สามารถสื่อสารข้อมูลเหตุการณ์และประเด็นปัญหาในท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับผ่านการออกอากาศของทางช่องสถานีเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

ที่มา: มัทนา เจริญวงศ์ และอาภาพรธรณ ทองเรือง, การเกิดขึ้นและพัฒนาการของนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส, วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร (ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 พ.ศ.2556)

สื่อเชิงข้อมูล (Data Journalism)

สังคมไทยให้ความสนใจกับแนวทางของ “สื่อเชิงข้อมูล” หรือ Data Journalism ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา โดยมีการใช้คำภาษาไทยว่า “วารสารศาสตร์เชิงข้อมูล” ซึ่งหลายคนไม่เห็นด้วย เนื่องจากสื่อสิ่งพิมพ์กำลังจะพินาศ และถูกแทนที่ด้วยสื่อออนไลน์ อีกทั้ง “สื่อเชิงข้อมูล” เองก็เติบโตควบคู่กับการขยายตัวของเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมสมัยด้วยเช่นกัน

ความหมายของสื่อเชิงข้อมูล คือการสื่อข่าวสารบนพื้นฐานของข้อมูล ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการนำเสนอข่าวสารด้วยวิธีการสอบถามเรื่องราวหรือความคิดเห็นจากแหล่งข่าวเป็นหลัก ข้อมูลกลายเป็นแหล่งของข่าวสารที่มีความสำคัญแทนคำบอกเล่าจากตัวบุคคล โดยเฉพาะในยุคออนไลน์ ซึ่งหลายประเทศมีกฎหมายกำหนดให้หน่วย

งานทั้งภาครัฐและเอกชน ต้องแสดงความโปร่งใสในการดำเนินงาน โดยการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ ซึ่งส่วนมากมักใช้เว็บไซต์ของหน่วยงานเป็นช่องทางสื่อสาร

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้รับการเปิดเผยบนเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐ รวมไปถึงองค์กรภาคเอกชน เกือบทั้งหมดเป็นการนำเสนอในรูปแบบของ “ข้อมูลดิบ” เช่น ตารางข้อมูลเชิงสถิติ รายงานขององค์กรวิชาชีพที่มีการใช้ศัพท์เฉพาะ (Jargon) หรือรายงานทางการเงินที่มีความซับซ้อน ทำให้ประชาชนคนทั่วไป แม้จะเข้าถึงข้อมูลได้ แต่ก็ไม่เข้าใจและไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากเป็นข้อมูลจำนวนมาก ที่ไม่ผ่านการจัดระเบียบหรือเรียบเรียงนำเสนอในรูปแบบที่เหมาะสม

“สื่อเชิงข้อมูล” จึงมีบทบาทในการเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว ด้วยการรวบรวมข้อมูล คัดสรร วิเคราะห์ และนำเสนอในรูปแบบที่คนทั่วไปเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย เป็นการยกระดับ “ข้อมูลดิบ” ให้กลายเป็น “สารสนเทศ” ที่มีความหมาย ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของบทความ รายงาน ด้วยภาษาต่างๆ รวมถึงการใช้รูปแบบที่ช่วยในการสื่อสาร เช่น ตารางข้อมูล กราฟ อินโฟกราฟิก เป็นต้น ทำให้ผู้บริโภคข่าวสารได้ประโยชน์จากการรับรู้เนื้อหาสาระ และนำความรู้ไปใช้ได้ รวมไปถึงการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและเอกชนว่าเป็นไปในทิศทางที่สนองต่อประโยชน์ของประชาชน ผู้บริโภค และผู้มีส่วนได้เสีย เพียงใด

นอกจากนี้ เมื่อข้อมูลมีปริมาณมหาศาล และจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อสร้างความหมายให้กับข้อมูลเหล่านั้น การจะทำความเข้าใจข้อมูลอาจต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง หรือการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการประมวลผล เพื่อแปลงข้อมูลที่ซับซ้อนให้เข้าใจได้สำหรับคนทั่วไป

อันที่จริง การรายงานข่าวสารบนพื้นฐานของการใช้ข้อมูลมีมานานเท่ากับการถือกำเนิดของสื่อสารมวลชน แต่ในอดีต การเข้าถึงข้อมูลเป็นไปได้ยาก และไม่มีเทคโนโลยีช่วยการประมวลผล นักสื่อสารมวลชนจึงต้องเผชิญอุปสรรคด้านความคุ้มค่า ดังกรณีตัวอย่างหนังสือพิมพ์ซันเดย์ไทมส์ของประเทศอังกฤษ ที่มีการรายงานข่าวกรณียาระงับประสาทของบริษัทเยอรมัน เมื่อปี ค.ศ.1961 เป็นประเด็นที่ยาของบริษัทดังกล่าวถูกถอนออกจากตลาด เนื่องจากพบว่ามีผลกระทบต่อทารก ซันเดย์ไทมส์จ่ายเงินเพื่อซื้อเอกสารภายในของบริษัทฯ แต่เนื่องจากเอกสารมีจำนวนมากและเป็นภาษาเยอรมัน ทำให้ต้องแปลข้อมูลทั้งหมดเป็นภาษาอังกฤษเป็นเวลาเกือบปี แม้ในที่สุดรายงานข่าวจะประสบความสำเร็จ และนำไปสู่การจ่ายเงินชดเชยแก่ผู้เสียหาย แต่ก็เกิดคำถามเรื่องความคุ้มค่าต่อการทุ่มเทพัทยากรมากมายเพื่อการทำข่าวชิ้นนี้⁵

5 เอกพล เรียรถาวร, วารสารศาสตร์ข้อมูลกับการรายงานข่าวของไทย, วารสารร่วมพฤษภูมิ มหาวิทยาลัยเกริก, ปีที่ 34 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2559

เมื่อถึงทศวรรษ 1990 เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เริ่มแพร่หลาย ทำให้สื่อเชิงข้อมูลได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นตามลำดับ หนังสือพิมพ์เดอะ การ์เดียน นำคำว่า Data journalism มาใช้เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.2009 และในปี ค.ศ.2010 ความตื่นตัวต่อสื่อเชิงข้อมูลก็กลายเป็นกระแส เมื่อ “วิกิลีกส์” (WikiLeaks) เว็บไซต์ที่มีการนำเสนอข่าวสาร ด้วยการนำ ข้อมูลเอกสารของรัฐบาลและบริษัท ซึ่งเผยแพร่ต่อสาธารณะมาเป็น ประเด็นข่าว ได้มีการเผยแพร่เอกสารเกี่ยวกับสงครามในอัฟกานิสถาน และสื่อมวลชนที่มีชื่อเสียงอย่าง นิวยอร์กไทมส์ และเดอะการ์เดียน นำ ข้อมูลดังกล่าวไปเผยแพร่ต่อจนได้รับความสนใจจากทั่วโลก ส่งผลให้ แนวทางการนำเสนอข่าวดังกล่าวได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างกว้าง ขวางด้วยเช่นกัน

พอล แบริดชอร์ นักเขียน และนักฝึกอบรมสื่อเชิงข้อมูล ได้เขียนถึงการทำงานแบบสื่อเชิงข้อมูลว่าประกอบด้วย 4 ขั้นตอน หลัก⁶ ได้แก่

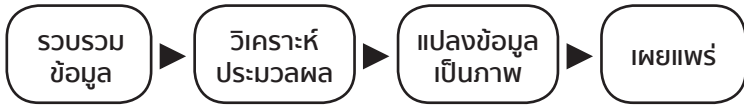
1. **การเข้าถึงข้อมูล** หมายถึงการค้นหาและรวบรวมข้อมูล ซึ่ง รวมถึงการพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญหรือมีความรู้ความชำนาญ ไปจนถึงการใช้ระบบคอมพิวเตอร์เพื่อช่วยในการจัดการข้อมูล อย่าง MySQL หรือ Python ซึ่งเป็นซอฟต์แวร์โอเพนซอร์ส

6 Paul Bradshaw, How to be a data journalist, <https://www.theguardian.com/news/datablog/2010/oct/01/data-journalism-how-to-guide>

ในการจัดการฐานข้อมูล หรือช่วยในการพัฒนาโปรแกรม เป็นต้น

2. **การวิเคราะห์และประมวลผล** หมายถึงการทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ได้มา ซึ่งส่วนใหญ่จำเป็นต้องอาศัยการจัดระเบียบให้กับข้อมูลดิบปริมาณมาก เช่นการแปลงให้เป็นค่าสถิติ หรือเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความหมายของข้อมูลเหล่านั้น ตลอดจนการทำความเข้าใจความหมายของศัพท์เฉพาะต่างๆ
3. **การแปลงข้อมูลให้เป็นภาพ** เมื่อเข้าใจความหมายของข้อมูล ที่ผ่านการวิเคราะห์และประมวลผลแล้ว อีกบทบาทสำคัญของสื่อเชิงข้อมูลคือการร่างเค้าโครงเพื่อการสื่อสารข้อมูลเหล่านั้นให้ผู้รับสื่อสามารถเข้าใจเรื่องราวได้โดยง่าย ซึ่งงานในส่วนนี้อาจต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้สื่อข่าวหรือบรรณาธิการ กับคนที่ทำงานด้านการออกแบบศิลปะ
4. **การเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะ** หมายถึงการนำเสนอข้อมูล ด้วยการสื่อสารประเด็นอย่างชัดเจนและมีความหมาย ในรูปแบบที่เข้าใจได้ง่าย เช่น การจัดทำแผนที่ ชาร์ต อินโฟกราฟิก หรือแอนิเมชัน เป็นต้น

ขั้นตอนการทำสื่อเชิงข้อมูล

ในยุคดิจิทัลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล รวมทั้งสามารถเผยแพร่และส่งต่อข้อมูลข่าวสารได้ด้วยตัวเอง การทำงานแบบสื่อเชิงข้อมูลอาจกลายเป็นจุดแข็งของบุคลากรสื่อมืออาชีพ เนื่องจากมีทักษะในการเสาะหา วิเคราะห์ ประมวลผล และวิธีการนำเสนอ ที่ทำให้ข้อมูลซึ่งคนทั่วไปไม่เข้าใจ กลายเป็นเนื้อหาสาระที่เข้าใจได้ง่าย มีความหมายรวมทั้งสร้างคุณประโยชน์แก่ผู้ที่ได้รับรู้และสังคมโดยรวมได้ดีที่สุด

บทสรุป “สื่อ” บทบาทใหม่

ดังตัวอย่างที่หยิบยกมานำเสนอข้างต้น เห็นได้ชัดว่า สังคมตะวันตกมีการเรียกร้องบทบาทสื่อมวลชนที่มากกว่าเพียงการนำเสนอข่าวสารเหตุการณ์มาเป็นเวลานาน และสื่อมวลชนเองมีการตอบสนองต่อกระแสเรียกร้องดังกล่าวด้วยแนวทางที่หลากหลาย สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือการเรียนรู้ร่วมกันของทั้งสื่อมวลชนเองและสังคม อันมีผลให้เกิดการพัฒนารูปแบบการทำงานของสื่อมวลชนขึ้นตามลำดับเวลา

ในบทต่อไป จะได้กล่าวถึงความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในทิศทางเดียวกันซึ่งเกิดขึ้นในสังคมไทย และสื่อที่ถือกำเนิดขึ้นเพื่อตอบโจทย์ภารกิจดังกล่าวอย่างชัดเจนที่สุด ได้แก่ ไทยพีบีเอส

ภาค 2
ไทยพีบีเอส
พื้นที่การพัฒนาของสื่อเพื่อสาธารณะ

ไทยพีบีเอส สื่อสาธารณะ

ไทยพีบีเอส หรือองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551 โดยพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551 ถือเป็น “สื่อสาธารณะ” ที่ไม่แสวงผลกำไรแห่งแรกของประเทศไทย จุดมุ่งหมายเพื่อนำพาสังคมไทยข้ามให้พ้นจากอุปสรรคสำคัญที่เผชิญในช่วงก่อนหน้า คือการที่สื่อมวลชนตกอยู่ใต้อิทธิพลของรัฐและกลุ่มทุนธุรกิจ การนำเสนอข่าวสารจึงมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ไม่คำนึงถึงประโยชน์ซึ่งประชาชนและสังคมจะได้รับ

สิ่งที่เป็นหลักประกันความเป็นอิสระและความเป็นสาธารณะของไทยพีบีเอส ได้แก่การกำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายที่ผ่าน

การสรรหาโดยกระบวนการที่เป็นอิสระและโปร่งใส เป็นผู้กำหนดนโยบาย และควบคุมการดำเนินงานของผู้อำนวยการและคณะกรรมการบริหาร รวมทั้งการมีรายได้จากภาษีสรรพสามิตที่เก็บจากสุราและยาสูบ ที่ถูกกำหนดเพดานรายได้สูงสุดปีงบประมาณละไม่เกิน 2,000 ล้านบาท

การดำเนินงานตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ไทยพีบีเอสมีการกำหนดจุดยืนที่ชัดเจนในการทำงานอยู่บนหลักการสื่อสารสาธารณะ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 9 ประการคือ ความทั่วถึง ความหลากหลาย ความเป็นอิสระ การปกป้องสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชน ความแตกต่างเฉพาะตัว ความมีส่วนร่วม การพัฒนา ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ และปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อน ประกอบกับค่านิยมองค์กรของคนไทยพีบีเอส ที่เรียกว่า SPIRIT of Thai PBS 6 ประการประกอบด้วย

S - Social Mind การมีจิตใจบริการสาธารณะ

P - Partnership การทำงานร่วมกับเครือข่ายทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน

I - Impact การสร้างผลงานที่มีผลลัพธ์ต่อสังคมให้ดีขึ้น อย่างสม่ำเสมอ

R - Reliable ความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากผู้ชมผู้ฟัง อันเป็นหัวใจของสื่อสารสาธารณะ

I – Innovation คือนวัตกรรมการทำงานสื่อ หรือวิธีการใหม่ๆ ที่สนับสนุนงานข่าวและรายการ เช่น การใช้สื่อใหม่ รวมทั้งนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

T – Teamwork คือการทำงานเป็นทีม

ด้วยจุดกำเนิดและหลักการสำคัญดังที่กล่าวมา ส่งผลให้คนไทยพีบีเอสอยู่ในสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการนำแนวคิดและแนวทางการทำงานซึ่งมุ่งสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมมาปรับประยุกต์ใช้ได้ โดยปราศจากข้อจำกัดดังเช่นที่สื่อมวลชนแห่งอื่นต้องเผชิญ

นับตั้งแต่ปี 2559 เป็นต้นมา ไทยพีบีเอสมีการกำหนดบทบาทในการเป็น “สื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลง” (*Media for Change*) ด้วย 3 กลยุทธ์การทำงาน ได้แก่ *On Air, Online, On Ground* ซึ่งหมายความถึงดำเนินงานโดยบูรณาการทุกช่องทางสื่อเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างพลังในการขับเคลื่อนให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม รวมทั้งแนวทางการประสานการทำงานกับภาคีเครือข่ายทางสังคม ที่เรียกว่า Co-creation โดยไทยพีบีเอสทำหน้าที่สนับสนุนกลุ่มพลเมือง (Active citizen) ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

ด้วยแนวคิดและวิธีการทำงานดังที่กล่าวมา อาจมองได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสื่อสาธารณะของไทยพีบีเอส สามารถเทียบเคียงได้กับแนวคิดและแนวทางของสื่อยุคใหม่ที่เกิดขึ้นในโลกตะวันตก ซึ่งมีความพยายามในการก้าวข้ามข้อจำกัดที่เกิดขึ้นกับ

สื่อมวลชน “แบบดั้งเดิม” โดยมีตัวอย่างการทำงานที่สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจน และหยิบยกมานำเสนอในบทนี้ ประกอบด้วย

“แสงจากพ่อ สู่อความยั่งยืน” การปฏิบัติงานของทีมงานไทยพีบีเอสในวาระแห่งการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่มีรูปแบบการทำงานคล้ายคลึงกับแนวทางของ “งานสื่อสารทางออกให้สังคม” (Solutions Journalism) และ “สื่อสร้างพลเมือง” (Civic Journalism)

“สมุยสะอาด” ฉายภาพให้เห็นถึงการทำงานของไทยพีบีเอสที่พยายามเชื่อมประสานให้เกิดเครือข่ายภาครัฐและประชาสังคม เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาขยะบนเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยแนวทางของ “สื่อสร้างพลเมือง” (Civic Journalism)

“หนี้ที่ไม่เป็นธรรม” ทีมงานไทยพีบีเอสไม่เพียงนำเสนอข้อมูลสถานการณ์ปัญหา แต่ยังประสานงานเพื่อให้ประชาชนได้รับความช่วยเหลือเมื่อต้องเผชิญปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบจากการกู้หนี้ยืมสิน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายอันจะเป็นการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นแนวทางการทำงานที่ใกล้เคียงกับ “งานสื่อสารทางออกให้สังคม” (Solutions Journalism)

“สังคมสูงวัย” ไทยพีบีเอสมีบทบาทในการจุดประเด็นเพื่อสร้างความตระหนักแก่ผู้ชม และมุ่งนำเสนอให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการสื่อสารทางออกแก่สังคมในหลากหลายแง่มุม

กรณีศึกษาที่ 1 แสงจากพ่อ สู่อความยั่งยืน

นับตั้งแต่วันที่ 13 ตุลาคม 2559 ซึ่งเป็นวันที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร เสด็จสวรรคต จนถึงวาระของงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ในเดือนตุลาคมปีถัดมา ถือเป็นช่วงเวลาที่ยิ่งใหญ่ของไทยเสมือนตกอยู่ในสภาวะสูญญากาศ โดยประชาชนทุกหมู่เหล่าต่างตกอยู่ท่ามกลางวงล้อมแห่งความรู้สึกโศกเศร้าจากการสูญเสียกษัตริย์ผู้ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจชาวไทยมาตลอดระยะเวลา 70 ปีที่ทรงครองสิริราชสมบัติ

“ไทยพีบีเอส” ด้วยบทบาทของสื่อสาธารณะ ซึ่งภารกิจขององค์กรได้รับการกำหนดให้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมกับการขับเคลื่อนสังคมไปในทิศทางที่สร้างสรรค์ ในสถานการณ์ดังกล่าว ทีมงานไทยพีบีเอสร่วมกันวิเคราะห์และประเมินความต้องการจำเป็นของสังคมว่า คือการประคับประคองให้ประชาชนชาวไทยได้ก้าวผ่านช่วงเวลาแห่งความทุกข์ครั้งนี้ไปได้ โดยที่ความจงรักภักดีและความอาลัยต่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ไม่เหือดหายไปตามกาลเวลา แต่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นพลังที่จะแสดงออก ร่วมกันโดยการลงมือทำในสิ่งที่จะเป็นการสืบสานพระราชปณิธานของพระองค์ในการทำงานบำรุงประเทศชาติให้ยั่งยืนนานต่อไป

การทำงานของไทยพีบีเอสในช่วงหนึ่งปีของวาระเหตุการณ์ การเสด็จสวรรคต ใกล้เคียงกันกับแนวทางของ “**งานสื่อสารทางออก ให้สังคม**” (*Solutions Journalism*) โดยทั้งองค์กรมีการวางแผน ยุทธศาสตร์ในการใช้ทุกช่องทาง การสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ ออนไลน์ และกิจกรรมภาคสนาม เพื่อให้การนำเสนอเนื้อหาสาระ สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

จุดมุ่งหมายในการสื่อสารก็เพื่อเสริมสร้างความหวังและกำลังใจแก่ประชาชนชาวไทยที่ได้รับชม รวมทั้งผู้ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม พร้อมไปกับสร้างความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงหลักปรัชญาที่อยู่เบื้อง หลังการดำเนินพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์ เพื่อสะท้อน ให้เห็นถึงสถานการณ์ปัญหาที่สังคมไทยต้องเผชิญ และแนวทางที่ทรง ใช้เพื่อเอาชนะอุปสรรคให้ลุล่วง พร้อมกันนั้น ยังมุ่งนำเสนอเรื่องราว ที่เป็นการเสริมสร้างให้เกิดแรงบันดาลใจในการดำเนินตามรอยเบื้อง พระยุคลบาท โดยการพิสูจน์ให้เห็นถึงความเป็นไปได้จริง ด้วยการ แสวงหาตัวอย่างของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีการน้อมนำหลักปรัชญา ของพระองค์ไปปรับใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิต

ขณะที่วิธีการดำเนินงาน มุ่งเน้นการประสานความร่วมมือกับ ภาคีเครือข่ายที่มีการทำงานตามแนวพระราชปณิธานของพระบาท สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยไทยพีบีเอสมีบทบาท

ในการประสานงานให้เกิดเวทีการพูดคุย คิด วิเคราะห์ วางแผน และจัดกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวทางของ “สื่อสร้างพลเมือง” (Civic Journalism)

แนวคิดและแนวทางดังกล่าว ได้รับการกำหนดและสื่อสารอย่าง ชัดเจนถึงบุคลากรทุกคน ดังที่ รองศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล ผู้อำนวยการไทยพีบีเอส กล่าวไว้ว่า

รองศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล
ผู้อำนวยการไทยพีบีเอส

“เราเน้นย้ำเรื่องการมีภาคีเครือข่ายเพื่อทำงานร่วมกัน โดยไทยพีบีเอสลงไปสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมที่เห็นผลได้จริง ในส่วนผู้บริหารมีการสื่อสารกับทีมงานตลอดเวลาว่า ในประเด็นใด ถ้าไม่มีเครือข่ายที่จะทำงานเกิดผลได้จริง เราต้องทบทวนเลยว่าจะทำหรือไม่”

ด้วยมุมมองเช่นนี้ การทำงานของไทยพีบีเอสที่เกี่ยวข้องกับภาคีเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระผ่านสื่อโทรทัศน์ออนไลน์ หรือการจัดกิจกรรมภาคสนาม จึงล้วนมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมไทย ในลักษณะของการหนุนเสริมการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการทำงานในประเด็นต่างๆ ให้กับ “ภาคพลเมือง” เพื่อให้มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น

สื่อสารทางออก สู่สังคมยั่งยืน

วลี “แสงจากพ่อ สู่ความยั่งยืน” ได้รับการสร้างสรรค์ ถ้อยคำขึ้นภายหลังเหตุการณ์การเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในเดือนตุลาคม 2559 ที่สื่อสารชัดเจนถึงภารกิจที่ไทยพีบีเอสจะเดินหน้าต่อตลอดระยะเวลา 1 ปีจนถึงวาระงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ในเดือนตุลาคม 2560

การเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ถือเป็นเหตุการณ์ใหญ่ของสังคมไทย และส่งผลกระทบต่อการทำงานของสื่อมวลชน หน่วยงานรัฐมีการกำหนด

แนวปฏิบัติอย่างเข้มงวด เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ประชาชนชาวไทย เผชิญความรู้สึกสูญเสียขวัญกำลังใจ รวมทั้งเพื่อให้การนำเสนอ ข่าวสารเป็นไปอย่างสมพระเกียรติ สถานีวิโทรทัศน์และวิทยุทุกแห่ง ยกเลิกผังการออกอากาศปกติ และเชื่อมโยงสัญญาณจากสถานีวิทยุ โทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ (สทท.) ในช่วงเวลา ถ่ายทอดสดพระราชพิธีต่างๆ รวมทั้งออกอากาศรายการสารคดีพระราช ราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ไทยพีบีเอสเป็นหนึ่งในช่องสถานีที่มีการผลิตรายการขึ้นเอง เพื่อออกอากาศในช่วงเวลาดังกล่าว โดยมีการตั้ง **คณะทำงาน โครงการแสงจากพ่อ สู่อุณหภูมิเย็น** ที่ประกอบด้วยตัวแทนจากทุก ส่วนงาน และมีการจัด **สัมมนาเชิงปฏิบัติการว่าด้วยยุทธศาสตร์การทำงาน On Ground ของไทยพีบีเอส** เพื่อวางแผนการนำเสนอ เนื้อหาสาระในทุกช่องทางสื่อให้เกิดเอกภาพ โดยหวังให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ทิศทางที่สอดคล้องกับแนวพระราชดำริ อย่างแท้จริง

การใช้ทุกช่องทางการสื่อสาร เพื่อนำเสนอเนื้อหาสาระที่มุ่ง สร้างความเข้าใจในพระราชกรณียกิจและพระราชปณิธานของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รวมทั้งสร้างให้เกิด แรงบันดาลใจในการลงมือทำสิ่งที่เป็นการสานต่อแนวทางการสร้างความ

เจริญรุ่งเรืองของพระองค์ให้ต่อเนื่องโดยไม่หยุดชะงัก โดยการนำเสนอผ่านรูปธรรมจากตัวอย่างการใช้ชีวิตและการทำงานของคนและกลุ่มคนที่น้อมนำแนวทางของพระองค์ไปปรับใช้ จึงเป็นความเห็นพ้องต้องกันของคนไทยพีบีเอส ทั้งสำนักข่าวและสำนักรายการ ซึ่งเป็นส่วนงานสำคัญในการผลิตเนื้อหาเสนอผ่านหน้าจอโทรทัศน์ มีการทำงานร่วมกันในการแลกเปลี่ยน ข้อมูล และแหล่งข้อมูล เพื่อสร้างผลงานที่จะรองรับเจตนารมณ์ที่วางไว้ร่วมกันแต่ต้น

บรรยากาศการสัมมนาเชิงปฏิบัติการว่าด้วยยุทธศาสตร์การทำงาน On Ground ของไทยพีบีเอส

ภาพจากรายการพิเศษ “แสงจากพ่อ สู่อความยั่งยืน”

ผลงานที่เกิดจากการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจนที่สุดระหว่างสำนักข่าวและสำนักรายการ ได้แก่ *รายการพิเศษ “แสงจากพ่อ สู่อความยั่งยืน”* ออกอากาศเป็นประจำทุกวันจันทร์ถึงพฤหัสบดี ในช่วงเวลา 21.00-22.00 น. อย่างต่อเนื่องจนถึงช่วงท้ายของงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ รูปแบบเป็นรายการวาไรตี้ ที่มีสกูปข่าวจากผู้สื่อข่าวจากกองบรรณาธิการ และสกูปรายการซึ่งเป็นผลงานของผู้ผลิตรายการจากภายนอก โดยเนื้อหาเน้นการนำเสนอตัวอย่างของบุคคลและกลุ่มคนที่มีการนำแนวทางของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ไปปรับใช้จริง

ตัวอย่างที่น่าสนใจ อาทิ ตอน “โครงการศูนย์บาท โคนง หนอง โมเดล” ซึ่งเป็นการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา โดยกลุ่มนักศึกษาชาว ภูฏานที่สถาบันอาศรมศิลป์ เป็นเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ที่ไม่ใช้เงิน ทุน แต่อาศัยเครือข่ายชาวบ้านที่ช่วยกันลงแรงสร้างผลผลิตในไร่นา

เชิดพงษ์ ศรีสุธรรม หัวหน้าโปรดิวเซอร์ฝ่ายรายการประเด็น สังคม เชื่อมั่นว่า ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม ทำให้เกิดผลได้จริง จะสร้าง แรงบันดาลใจที่จะนำไปสู่การปรับใช้จริงสำหรับผู้ชม

“มันเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่า แนวคิดของพระองค์ท่านนำไป ใช้ได้จริง ถ้านักศึกษากลุ่มนี้ทำได้ แปลว่า โมเดลนี้ก็นำไปใช้ที่อื่นๆ ได้

ภาพจากรายการพิเศษ “แสงจากพ่อ สู่ความยั่งยืน”

ภาพจากรายการพิเศษ “แสงจากพ่อ สู่อความยั่งยืน”

ที่ผ่านมา เราทำไม่ได้ก็เพราะเราไม่รู้วิธี แต่ถ้าเราเปลี่ยนวิธีคิด เราจะได้แนวทางการทำงานและการดำเนินชีวิตที่ต่างออกไป”

หัวหน้าโปรดิวิเซอร์ฝ่ายรายการประเด็นสังคม กล่าวถึงความตั้งใจที่อยู่เบื้องหลังการทำงาน ว่าไม่เพียงนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้เป็นที่รับรู้ แต่หวังให้นำสังคมไทยไปสู่ทางออก โดยการลงมือทำตามแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงริเริ่มไว้

นอกจากนี้ ยังมีเนื้อหารายการตอนอื่นๆ ที่น่าสนใจ อาทิ ตอนกาแฟเพื่อชุมชน เรื่องราวของหนุ่มอดีตนักเดินทาง ที่กลับบ้านเกิดและสร้างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตและจำหน่ายเมล็ดกาแฟกันเอง

ทำให้ชาวบ้านได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ด้วยแรงบันดาลใจของการเป็น “คนไทยด้วยกัน” รวมทั้งการนำเสนอเรื่องราวของประเทศต่างๆ ที่มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ เช่น ประเทศ ภูฏาน, ทิมอร์-เลสเต, ลาว เป็นต้น

ขณะที่งานของสำนักวิทยากร รูปแบบการผลิตหลักเป็นการประสานผู้ผลิตจากภายนอก ในช่วงเวลาดังกล่าว แนวคิดและแนวทางการนำเสนอเนื้อหาที่ถูกสื่อสารไปยังผู้ผลิตรายการจึงเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งองค์กร รายการที่ได้รับความสนใจจากผู้ชม อาทิ รายการ Heart Work ที่มีแนวคิดให้เป็นรายการแห่งการเรียนรู้ แรงบันดาลใจ และการส่งต่อ รูปแบบเป็นการเล่าเรื่องการนำแนวทางการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นแรงบันดาลใจเพื่อสร้างงานศิลปะ โดยศิลปินแขนงต่างๆ

รายการ *The Story เรื่องของพ่อที่รอ...ทุกคนเล่า* ภายใต้แนวคิด “พระมหากษัตริย์ผู้ไม่เคยหยุดพัฒนา แม้ในช่วงสุดท้ายของพระชนม์ชีพ” เล่าเรื่องราวในช่วงทศวรรษสุดท้ายของการทรงงาน โดยนำเสนอให้เห็นการสืบสานแนวพระราชดำริผ่านหน่วยงาน ที่มุ่งเน้นการอธิบายแนวทางการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ 6 มิติ ได้แก่ น้ำ ดิน เกษตร ป่า พลังงานทดแทน สิ่งแวดล้อม ผ่านการเล่าเรื่องโดยผู้มีชื่อเสียง อาทิ เจ็บบ ลลนา ก้องธรนินทร์, แพนเค้ก เขมนิจ จามิกรณ์ เป็นต้น

ในช่วงที่สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสมีการยกเลิกการออกอากาศตามผังรายการปกติ และใช้เวลากับการผลิตและนำเสนอรายการพิเศษต่างๆ ด้วยจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน และการดำเนินงานที่มีเอกภาพ โดยมีความต่อเนื่องตลอดระยะเวลาหนึ่งปีเต็ม คนทำงานย่อมหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางสร้างสรรค์

“ไม่แน่ใจว่าเราสร้างการเปลี่ยนแปลงได้แค่ไหน เพราะภาพใหญ่มองยาก แต่การได้เจอคนที่บอกกับเราว่า เขาตัดสินใจเปลี่ยนที่ดินของตัวเองตาม ‘โมเดลโคก หนอง นา’ เพราะดูสื่ूपช่องไทยพีบีเอส รวมทั้งได้มาเจอเครือข่ายคนทำงานที่ช่วยให้คำแนะนำ เขาสามารถลุกขึ้นมาทำเกษตรตามแนวทางของในหลวงได้จริง จากที่ก่อนหน้านี้คิดว่าจะปล่อยที่ดินให้คนอื่นเช่าไปแล้ว เราก็รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า คนที่เราได้เจอ 1-2 คน เขาเปลี่ยนแปลงได้ แสดงว่าต้องมีคนอื่น ๆ อีกที่ทำได้ โดยเป็นผลจากการทำงานของทีมข่าวทุกคน”

เป็นมุมมองจาก **บุศย์สิรินทร์ ยิ่งเกียรติกุล** ผู้ประกาศข่าว/ผู้สื่อข่าว ซึ่งร่วมนำเสนอรายงานข่าวเรื่องราวของกลุ่มคนและองค์กรต่างๆ ที่มีการสานต่อพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช อย่างต่อเนื่องตลอดหนึ่งปีเต็ม หลังการเสด็จสวรรคต

งาน On Ground เสริมพลังภาคพลเมือง

กิจกรรมภาคสนาม หรือที่เรียกว่างาน On Ground นับเป็นอีกช่องทางการสื่อสารที่ไทยพีบีเอสนำมาใช้เพื่อสร้างความเข้าใจและเสริมแรงบันดาลใจแก่ผู้ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมทุกครั้งที่จัดขึ้นในวาระงาน “แสงจากพ่อ สู่อความยั่งยืน” ล้วนสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงแนวคิดการทำงานเบื้องหลังที่คนไทยพีบีเอสมุ่งสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วม และเสริมความเข้มแข็งให้กับภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม ซึ่งมีการทำงานตามแนวพระราชดำริและแนวทางการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

จากการจัด **สัมมนาเชิงปฏิบัติการว่าด้วยยุทธศาสตร์การทำงาน On Ground ของไทยพีบีเอส** ทีมงานไทยพีบีเอสมีการวางแผนร่วมกันในการจัดกิจกรรมภาคสนาม 9 ครั้งอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลา 4 เดือน นับตั้งแต่เดือนกรกฎาคมถึงตุลาคม 2560 ซึ่งตรงกับพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ โดยหวังให้เป็นการสื่อสารพระราชปณิธานและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ด้วยกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งที่รวบรวมมานำเสนอในลักษณะของตลาดนัดการเรียนรู้ที่ใช้ชื่อว่า “ตลาดนัดยั่งยืน” ประชาชนสามารถเข้าร่วมเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมเวิร์กชอป เวทีเสวนา พร้อมพูดคุยกับภาคีเครือข่ายที่มีการ

ดำเนินชีวิตและทำงานตามแนวทางของพระองค์ รวมทั้งกิจกรรมจิตอาสาอ่านหนังสือเสียงสำหรับคนตาบอด การจัดนิทรรศการ จัดฉายหนังสั้น เป็นต้น

ทุกกิจกรรมได้รับการจัดขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างไทยพีบีเอส กับภาคีเครือข่ายต่างๆ อย่างที่ไม่เคยมีมาในช่วงก่อนหน้า แต่เกิดขึ้นด้วยแนวคิดชัดเจนเรื่องการเชื่อมประสานการทำงานเพื่อหนุนเสริมภารกิจของภาคพลเมืองให้มีความเข้มแข็ง รวมทั้งเป็นการเปิดให้ประชาชนที่มีความกระตือรือร้น (Active citizen) ได้มีส่วนในการทำงานเพื่อกำหนดวาระการสื่อสารสังคมร่วมกับสื่อสาธารณะของไทย

ก่อเขต จันทรเลิศลักษณ์ ผู้อำนวยการสำนักข่าว กล่าวถึงความตั้งใจในการจัด “ตลาดนัดยั่งยืน” ว่าเป็นการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ให้กับสังคม ไม่ใช่เพียงการจัด “อีเวนต์” ที่จบเป็นครั้งๆ ไป หรือแค่การเปิดตลาดนัดขายของ แต่ต้องการสร้างรูปแบบการสื่อสารอีกแนวทางที่คนสามารถเข้าร่วมเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมผ่านการลงมือทำกิจกรรม และพูดคุยกับคนทำงานจริง

การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายภาคพลเมืองตลอดทั้งกระบวนการ ตั้งแต่เริ่มต้นวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา วางแผนการจัดกิจกรรม และร่วมกันจัดกิจกรรมหลายครั้ง ยังสร้างการเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างคนทำงานสื่อสารมวลชนกับกลุ่มองค์กรที่ทำงานขับเคลื่อนเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสังคมในหลากหลายประเด็น

ก่อเขต จันทรเลิศลักษณ์
ผู้อำนวยการสำนักข่าว

อรุชิตา อุตมะโกคิน ผู้ช่วยบรรณาธิการข่าว/ผู้ประกาศข่าว
กล่าวว่า การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในวาระแสงจากพ่อ สู่ความ
ยั่งยืน ตลอดหนึ่งปีที่ผ่านมา ทำให้เธอได้เห็นแง่มุมการทำงานของกลุ่ม
องค์กรต่างๆ ชัดเจนยิ่งขึ้นจากเดิมที่คนเหล่านี้มีสถานะเป็น “แหล่ง
ข่าว” ที่เธอมีการสัมภาษณ์พูดคุยด้วยเป็นครั้งคราว

บรรยากาศการจัด “ตลาดนัดยั่งยืน” ที่ไทยพีบีเอส

พุดิพัฒน์ อุ่นสวัสดิ์ธิดาภา ผู้ช่วยผู้จัดการหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ มองเห็นถึงเจตนารมณ์ในการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายของไทยพีบีเอส และมองว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะทำให้คนทำงานสื่อสารมวลชนเองมีความเข้าใจเชิงประเด็นที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถสื่อสารเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ดียิ่งขึ้นด้วย โดยยกตัวอย่างประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศาสนาซึ่งเป็นภารกิจของหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ ที่ตนรับผิดชอบอยู่

“ปัจจุบันสังคมไทยเผชิญปัญหาทางด้านที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และความเชื่อของคนในสังคม การนำเสนอทางออก สื่อมวลชนจำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้และสามารถนำเสนอประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนได้อย่างถูกต้อง และสื่อสารให้สังคมเห็นความสำคัญและต้นตอที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการปัญหา จึงจะทำให้เกิดพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทิศทางสร้างสรรค์อย่างแท้จริง”

สร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับผู้ผลิตจากชุมชนท้องถิ่นและคนเมือง

กรณีศึกษาที่ 2 สมุยสะอาด

การรายงานข่าวการจัดการขยะบนเกาะสมุย ในช่วงปี 2559-2560 รวมทั้งการแต่งตั้งทีมงาน “สมุยสะอาด” เพื่อศึกษาปัญหาดังกล่าว เป็นตัวอย่างที่เด่นชัดที่ใช้กระบวนการทำงานแบบสื่อสร้างพลเมือง (Civic Journalism) และสื่อสารทางออกให้สังคม (Solutions Journalism)

ระดมสมอง หาแนวทางแก้ปัญหา

ปี 2559 สื่อหลายสำนักรายงานว่า “ขยะล้นเกาะสมุย” เพราะมีขยะตกค้าง 3 แสนตัน เทศบาลนครเกาะสมุย ต้องการกำจัดขยะโดยให้บริษัทเอกชนนำขยะไปกำจัดนอกเกาะ แต่เครือข่ายภาคประชาชนมีความเห็นว่า ควรจัดการภายในพื้นที่โดยใช้เทคโนโลยีของบริษัทเอกชนอีกแห่ง

ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ได้รับการติดต่อจากสภาผู้ชมผู้ฟังภาคใต้ ในช่วงกลางปี 2559 ให้ติดตามประเด็นการจัดการขยะบนเกาะสมุย ซึ่งสำนักข่าวได้ให้นักข่าวไปติดตามและรายงานข่าวทางโทรทัศน์

ต่อมาวันที่ 10 ตุลาคม 2559 ผู้บริหารไทยพีบีเอสได้มีคำสั่งแต่งตั้ง “คณะทำงานโครงการสมุยสะอาด” เป็นทีมงานเฉพาะกิจ เพื่อขับเคลื่อนเรื่องดังกล่าวโดยตรง

หากเป็นการทำข่าวตามแนวปฏิบัติทั่วไป จะเป็นเพียงการนำเสนอปัญหาว่าเกิดอะไรขึ้น ที่ไหน และสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ผู้รับผิดชอบ คนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อสะท้อนความคิดเห็นของคนเหล่านั้น โดยสื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางสื่อสารระหว่างทั้งสองฝ่าย และนำเสนอปัญหาให้สังคมได้รับรู้

แต่กรณีการจัดการขยะสมุย ไทยพีบีเอสไม่ได้ทำเพียงแค่นั้น

เพราะต้องการให้ปัญหาได้รับการแก้ไขตั้งแต่ต้นทาง คณะทำงานโครงการสมุยสะอาดจึงลงพื้นที่เกาะสมุยทุกเดือน เพื่อพบปะพูดคุยกับประชาชน ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนผู้เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เน้นการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนคนธรรมดา กลุ่มคนในพื้นที่ และกระตุ้นให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

กระบวนการทำงานแบบนี้คือหัวใจของ Civic Journalism

คณะทำงานโครงการสมุยสะอาด ได้เดินทางจากกรุงเทพฯ มาทำงานกิจกรรมภาคสนาม หรืองาน On Ground ที่เกาะสมุยเป็นประจำทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง ครั้งละ 2 วัน โดยการเดินสายพบปะประชาชน กลุ่มต่างๆ วันละ 2 กลุ่ม แบ่งเป็นภาคเช้า 1 กลุ่ม ภาคบ่าย 1 กลุ่ม

โจทย์หลักคือการจัดการขยะสมุย แต่เรื่องนี้มีความละเอียดอ่อน ขณะเดียวกันยังมีปัจจัยแวดล้อมและข้อมูลอื่นๆ อีกมาก

การลงพื้นที่ระยะแรก ทีมงานจึงเน้นการเก็บข้อมูลเป็นหลัก โดยพบปะพูดคุยกับประชาชน กลุ่มคน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน

หลังการพูดคุยกับภาคประชาสังคมครบทุกกลุ่ม รวมทั้งเทศบาลนครเกาะสมุย ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว คณะทำงานโครงการสมุยสะอาดวิเคราะห์จากข้อมูลที่รวบรวมมาได้ว่า

ทุกฝ่ายมีความเห็นตรงกันว่าต้องการจัดการขยะ ต้องการให้เกาะสมุย สะอาด

ขั้นตอนต่อไปคือ ทำอย่างไรจะให้ภาคประชาชนประสานความร่วมมือกัน เพื่อจัดการในเรื่องนี้

ในการจัดประชุมครั้งต่อมา แทนที่จะแยกเป็นที่ละกลุ่ม ก็จัดให้พบกันทั้งหมด และชวนคิดชวนคุย พิจารณาว่าควรทำอย่างไร ในการจัดการขยะมีทางเลือกแบบใดบ้าง ซึ่งทีมไทยพีบีเอส ชวนคิดต่อว่า หากยังไม่มีความเห็นตรงกันต่อการจัดการขยะสะสม 3 แสนตัน เนื่องจากมีเหตุผลคนละชุด

เพื่อลดปริมาณขยะที่จะเพิ่มขึ้น มามุ่งเน้นที่การจัดการขยะรายวัน ซึ่งเกิดขึ้นใหม่ทุกวัน วันละ 150 ตัน ซึ่งทุกฝ่ายต่างเห็นด้วย เมื่อตกลงกันได้หลักการแล้ว จึงลงมือดำเนินการ

กล่าวได้ว่าบทบาทที่ไทยพีบีเอสทำคือ *ค้นหา รวบรวม วิเคราะห์* จนได้ข้อมูลรอบด้าน

ควบคู่กับการทำกิจกรรมภาคประชาชน คณะทำงานโครงการ สมุยสะอาดยังได้ประสานกับสำนักข่าวส่วนกลาง และศูนย์ข่าวภูมิภาค เพื่อรายงานข่าวการขับเคลื่อนในเรื่องดังกล่าวของเครือข่ายภาคประชาชนสมุยอยู่เป็นระยะ โดยนำเสนอถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา การหาทางออก และวิธีการดำเนินการ

ทั้งนี้เพื่อให้คนสมุยและคนในสังคมเห็นว่า หากภาคประชาชนตระหนักถึงปัญหา หากช่วยกันระดมสมอง และลงมือปฏิบัติ ก็สามารถจัดการขยะรายวันได้ด้วยมือของพวกเขาเอง ซึ่งบนเกาะสมุยมีผู้ดำเนินการเรื่องนี้หลายราย เพียงแต่ที่ผ่านมามีอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ

เมื่อทุกฝ่ายเห็นด้วย ก็มาหารือกันต่อว่าจะใช้วิธีการใดในการกำจัดขยะ

ก่อนหน้านี้ไทยพีบีเอสจะเข้ามา เทศบาลนครเกาะสมุยมีความตั้งใจที่จะลดปริมาณขยะรายวัน โดยให้ชุมชนขนานนำเสนอโครงการ แต่พองบประมาณหมด ชุมชนก็ไม่ทำต่อ ขณะที่โรงแรมบางแห่งและเครือข่ายภาคประชาชน รู้สึกว่าเทศบาลอิงการเมือง จึงไม่ให้ความร่วมมือ เพราะยังคาใจเรื่องการจัดการขยะเก่า 3 แสนตัน พอทีมงานไทยพีบีเอสเข้ามาพูดคุย จึงเสมือนเป็นผู้ช่วยประสานทุกฝ่ายได้พบปะพูดคุย เพื่อหาทางออกร่วมกัน

“เวทีสัมมนา” สร้างการมีส่วนร่วม

4 พฤศจิกายน 2559 ทีมงานไทยพีบีเอสได้เชิญผู้เกี่ยวข้องหารือ ซึ่งตัวแทนธุรกิจค้าปลีกเสนอว่า การลดขยะต้นทางต้องเริ่มต้นตั้งแต่ที่บ้าน และต้องร่วมมือกันเพื่อมุ่งสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ตัวแทนธุรกิจโรงแรมต้องการให้สมุยเป็นเกาะสีเขียว เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมกันเสนอความเห็น หามาตรการบังคับเบื้องต้นเพื่อลดปริมาณขยะ เช่น วางกรอบการอนุญาตประกอบกิจการ โรงแรม ร้านอาหาร การเปิดตลาดสด การประเมินผลเพื่อต่อใบอนุญาต การบังคับให้แยกขยะ ห้ามทิ้งในที่สาธารณะ คลอง และทะเล เป็นต้น

เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เครือข่ายต่างๆ บนเกาะสมุย และผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนในการจัดการขยะต้นทาง จึงได้จัดเวทีเสวนา เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็น แสวงหาทางออก และทำความเข้าใจร่วมกันว่าจะไปดำเนินการต่อในส่วนงานของตน

ไทยพีบีเอสจัดเวทีเสวนาโครงการสมุยสะอาด ครั้งที่ 1 ในวันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2559 โดยเชิญทุกกลุ่มมาร่วมงาน มีผู้ร่วมงานประมาณ 200 คน ประกอบด้วย สมาคมโรงแรม สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวของสมุย สมาคมโรงแรมไทยภาคใต้ฝั่งตะวันออก ภาคชุมชน โรงพยาบาล สนามบิน และให้แบ่งกลุ่มทำแผนปฏิบัติการโดยมีโจทย์คือ

1. การคัดแยกขยะเปียกต้นทาง ต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานใดบ้าง ควรมีมาตรการใดบ้าง เพื่อให้การคัดแยกขยะได้ผล

2. การวัดความสำเร็จเชิงปริมาณคือจำนวนขยะลดลง และเชิงคุณภาพคือที่มีการจัดตั้งทีมงาน คณะทำงาน และกระบวนการอื่นๆ
3. การติดตามผลและความต่อเนื่อง เช่น การติดตามผ่านเฟซบุ๊ก การลงพื้นที่ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความสำเร็จ/ล้มเหลว

ข้อสรุปที่ได้คือ ตัวแทนจากผู้ประกอบการโรงแรมระบุว่า โรงแรมจะกำจัดขยะเปียก เช่น เศษอาหาร ผลไม้ โดยเป็นทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ และจะลดขยะเปียกลบร้อยละ 20 ส่วนตัวแทนชาวบ้านเสนอให้นำขยะไปทำปุ๋ย น้ำหมักชีวภาพ และแก๊สสุกต้ม

หน่วยงานปลายทางอย่างเทศบาลนครเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ย้ำว่าต้องช่วยกันแยกขยะต้นทาง เพื่อลดงบประมาณในการจัดการขยะ แม้ว่าแผนงานที่แต่ละกลุ่มเสนอจะดี แต่มีการนำไปปฏิบัติจริงน้อยมาก

อย่างไรก็ตาม ประโยชน์ของการจัดเวทีใหญ่ครั้งนั้น ทำให้ทุกภาคส่วนรับรู้ปัญหาพร้อมๆ กัน เป็นการปลูกจิตสำนึกว่าเบื้องต้นว่าทุกคนควรรับผิดชอบขยะที่ตนผลิต และระดมความคิดเห็นว่าจะแก้ปัญหายังไง

คณะทำงานโครงการสมุยสะอาดไทยพีบีเอส ได้จัดสัมมนาใหญ่เพื่อให้กลุ่มเครือข่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และ

ภาคประชาชน ได้มาพบปะและทบทวนการทำงานที่ผ่านมา ปีละ 1 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งพบว่ามีการพัฒนาการ มีการขยายผลไปยังกลุ่มอื่นๆ ที่สนใจ หรือมีความคืบหน้าในประเด็นใหม่ๆ

นั่นเป็นเพราะประชาชนตระหนักถึงปัญหา และลุกขึ้นมาจัดการด้วยตัวเอง

การจัดเวทีสาธารณะให้ทุกภาคส่วนได้มาพบปะแลกเปลี่ยนความเห็น เพื่อให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม มีสำนึกสาธารณะ ต้องการสร้างความเปลี่ยนแปลง เป็นหนึ่งในกระบวนการทำงานของ Civic Journalism

ต้นปี 2561 เทศบาลนครเกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี ร่วมกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จัดงาน “เหลียวหลัง แลหน้า 1 ปี สมุยสะอาด ตามโครงการสมุยสะอาด” ในวันที่ 25 มกราคม 2561 มีผู้เข้าร่วมงานประมาณ 400 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการโรงแรม ร้านค้า ตัวแทนชุมชนต่างๆ ร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยมี วิชวุทย์ จินโต ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นประธานในงาน

โดยเทศบาลนครเกาะสมุย ได้เชิญผู้เกี่ยวข้องกลุ่มใหม่ๆ เข้ามาร่วมงานจำนวนมาก อาทิ กลุ่มธุรกิจค้าปลีก ตลาดสด ชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และโรงแรม บรรยายภาคการ จัดงานดีกว่าทุกครั้ง

ในวันงาน มีการแจกเกียรติบัตรให้กับชุมชน และโรงแรม ที่มีระบบการจัดการขยะที่ดี จำนวน 59 ราย และกลุ่มใหม่ๆ มาทำ ปรวิญญูร่วมนกัน (เอ็มโอยู) เพื่อลดขยะเปียก ซึ่งเทศบาลได้เชิญให้ไทย พีบีเอสลงนามในปรวิญญูร่วมนด้วย โดย ก่อเขต จันทรเลิศลักษณ์ ผู้อำนวยการสำนักข่าว ในนามกรมการบริหาร ลงนามร่วมนกับผู้ว่าราชการ จังหวัด และนายกเทศมนตรีนครเกาะสมุย

ปลายเดือนมีนาคม 2561 เทศบาลนครเกาะสมุย เป็นเจ้า ภาพในการดำเนินงาน 3 เรื่องคือ

1. จัดดินเนอร์ทอล์ก (Dinner Talk) ให้กับซีอีโอหรือเจ้าของ โรงแรม เพื่อแจ้งให้ทราบว่เทศบาลนครเกาะสมุย ให้ความสำคัญและดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการขยะต้นทาง โดย ประกาศเป็นนโยบายชัดเจน และขอความร่วมมือจากภาค ธุรกิจโรงแรม
2. ช่วงกลางวันจัดลันช์ทอล์ก (Lunch Talk) โดยเชิญชุมชนมา พบปะหารือกับเทศบาลฯ และทีมไทยพีบีเอส
3. ติดตามผลการพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลกำจัดขยะเปียก ที่ทางเทศบาลฯ ออกแบบให้เครือข่ายต่างๆ ใช้งาน กล่าวได้ว่าการจัดเวทีสัมมนาในลักษณะนี้ และมีการ รายงาน ข่าวควบคู่ไปในทุกๆ ช่วงของการขับเคลื่อนหรือทำกิจกรรม ทำให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง คนสมุยรู้สึกว่เป็นเรื่องใกล้ตัว ในรายที่

เข้าร่วมดำเนินการ เห็นว่ามีความคืบหน้า สังคมให้การยอมรับ ทำให้เกิดความมั่นใจมีกำลังใจว่าเดินมาถูกทางแล้ว

โมเดลต้นแบบลดขยะต้นทาง

ปี 2560 มี ผลงานชุดแรก ที่เห็นเป็นรูปธรรมคือ เทศบาลนครเกาะสมุย กำหนดพื้นที่นำร่อง 4 แห่ง เป็นต้นแบบในการจัดการขยะเปียกต้นทาง และแต่งตั้งผู้บริหารของเทศบาล เป็นเลขานุการในพื้นที่แห่งละ 1 คน เพื่อให้ชุมชนสามารถประสาน ขอความร่วมมือ หรือสื่อสารกับเทศบาลได้โดยตรง ประกอบด้วย

พื้นที่ 1 กลุ่มหมู่บ้านปลายแหลมหาดเชิงมน เกิดจากการรวมตัวของโรงแรม 3-4 แห่ง ซึ่งแยกขยะเปียกนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักอีเอ็ม และมีแนวคิดจะนำไปทำก๊าซชีวภาพ ปัจจุบันขยายเครือข่ายความร่วมมือได้ถึง 17 แห่ง บางโรงแรมจัดการขยะเปียกตั้งแต่ในโรงแรมจนเหลือศูนย์ ไม่ต้องนำมากำจัดภายนอก และตั้งเป้าหมายองค์ความรู้ไปสู่ชุมชนรอบข้าง

พื้นที่ 2 พื้นที่ละไม่ มี 2 ส่วนคือ

1. บริเวณหาดละไม มีโรงแรมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้จัดการขยะเป็นศูนย์ โดยมีโรงแรม โรงเรียน และชุมชนในสมุยเข้าไปศึกษาดูงานจำนวนมาก กลุ่มหาดละไมตั้งเป้าจะขยายเครือข่ายโรงแรมจัดการขยะให้ได้ 20-30 แห่งภายในปี 2560

2. บริเวณถนนคนเดิน ซึ่งภาคประชาชนนำแนวคิดการแยก
ขยะ 7 อย่างมาใช้ที่ถนนคนเดิน และจะนำไปขยายผลยังถนนคนเดิน
สายอื่นๆ รวมทั้งตั้งเป้าขยายแนวคิดเข้าไปใช้ในโรงเรียนด้วย

พื้นที่ 3 บริเวณชุมชนหาดบ่อผุด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนและ
ร้านอาหาร เป็นต้นแบบการจัดการขยะเชิงพื้นที่แบบแลกเปลี่ยนกัน
เช่น ชุมชนมีพื้นที่สามารถทำปุ๋ยหมักได้ ขณะที่ร้านอาหารต้องการส่ง
ขยะเปียกไปให้ชุมชนเพื่อทำปุ๋ย และชุมชนส่งปุ๋ยขายต่อกับให้โรงแรม
 เป็นต้น

พื้นที่ 4 บางมะขาม เป็นต้นแบบการจัดการขยะโดยชุมชน โดย
ภาคประชาชนนำขยะเปียกไปทำเกษตรอินทรีย์ เลี้ยงสัตว์ รวมทั้งทำปุ๋ย
ทุกภาคส่วนตั้งเป้าหมายร่วมกันว่า จะจัดทำฐานข้อมูลเพื่อ
การขยายผล และการเรียนรู้ โดยแต่ละพื้นที่ทำการบันทึกปริมาณขยะ
ที่ลดลงในแต่ละเดือน

นอกจากนี้ คณะทำงานไทยพีบีเอสเสนอความคิดเห็นต่อ
นายกเทศมนตรีนครเกาะสมุยว่า ควรมีการออกแบบการบันทึกข้อมูล
การลดขยะแบบรวมศูนย์ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถลงบันทึก
ตัวเลขการลดขยะได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพรวมว่าในแต่ละ
วันชุมชนหรือหน่วยงานที่เข้าร่วมโครงการกำจัดขยะเปียกต้นทางได้
จำนวนเท่าไร ซึ่งนายกเทศมนตรีนครเกาะสมุยสั่งการให้ทีมงาน
ออกแบบระบบ

หลังจากมีการตั้งโครงการการจัดการขยะเชิงพื้นที่ เทศบาลฯ ได้จัดกำลังคน และงบประมาณเข้าสนับสนุนพื้นที่ต้นแบบทั้ง 4 แห่ง มีการจัดเก็บฐานข้อมูล เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ และหวังให้เกิดการขยายผลไปยังพื้นที่อื่น

ตลอดปี 2560 จนถึงต้นปี 2561 ภาคส่วนต่างๆ ได้ร่วมปฏิบัติการกันลดขยะเปียกต้นทางอย่างต่อเนื่อง และมีความคืบหน้าอยู่เป็นระยะ เครือข่ายภาคประชาชน และภาคเอกชนได้ทำบันทึกประจำวันว่า ได้จัดการขยะเปียก หรือจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางได้วันละกี่กิโลกรัม

ชุมชนบางมะขาม หนึ่งในพื้นที่ต้นแบบ โดยคณะกรรมการชุมชนได้จัดทำ “ธรรมนูญชุมชน” สำหรับจัดการขยะ ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ซึ่งชาวบ้านคุยกันเองว่าจะนำขยะเปียกไปไว้ที่ไหน อย่างไร กลางทาง-เน้นที่สถานีจัดการขยะ หากเป็นขยะเปียกก็นำมาแปรรูปทำปุ๋ย ขยะที่รีไซเคิลได้ก็แยกออกมาขาย ส่วนปลายทางหรือสถานีทิ้ง เป็นขยะที่ไม่สามารถจัดการเองได้ นำไปทิ้งให้เทศบาลจัดเก็บตามระเบียบของเทศบาล

ผลที่เกิดขึ้น

โครงการสมุยสะอาดขับเคลื่อนมาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 และมีการทบทวนงานผ่านการเสวนาใหญ่ปีละ 1 ครั้ง หลังการดำเนินงานเป็นปีที่สองในปี 2560 ก่อให้เกิดผลดังนี้

1. คนสมุขวางความขัดแย้งเรื่องการจัดการขยะเก่า หันมาทำงานร่วมกันเรื่องการผลิตขยะเปียกร่วมกับ ตามแนวทาง “โครงการสมุขสะอาด”
2. คนสมุขเกิดความตื่นตัว บรรดากลุ่มเครือข่ายต่างๆ ทั้งภาคประชาชนและธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรม ที่ตระหนักถึงปัญหาข้างต้น ลงมือปฏิบัติการจัดการจัดการขยะกันอย่างเข้มข้น ให้ความร่วมมือกับเทศบาลนครเกาะสมุขมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เข้าไปศึกษาดูการทำงานในพื้นที่อื่น ซึ่งที่ผ่านมาต่างคนต่างอยู่ และทำตามแบบของตน ไม่มีการสร้างเครือข่าย
3. เทศบาลตื่นตัวและปรับกลไกการทำงาน เกิดการจัดระเบียบให้คนทำงานของเทศบาลทำงานเชิงรุก และเอื้ออำนวยความสะดวกทำงานร่วมกับชุมชน โดยจัดตั้งคณะทำงานโครงการ “สมุขสะอาด” ติดตามการทำงานในพื้นที่นำร่อง 4 แห่ง และบูรณาการกับแผนงานการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่
4. เกิดรูปแบบการจัดการขยะเปียกในพื้นที่นำร่อง 4 แห่ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ ระหว่างโรงแรม และขยายผลสู่พื้นที่อื่นๆ เกิดการขับเคลื่อนทางสังคม

คณะทำงานโครงการสมุยสะอาดหารือกับผู้บริหารเทศบาลนครเกาะสมุยและผู้เกี่ยวข้อง

บทเรียนการขับเคลื่อนสังคม

ข่าวขยะล้นเกาะสมุย นับเป็นข่าวใหญ่ที่ชวนให้สังคมไทยตื่นตกใจว่า เกิดอะไรขึ้นที่เกาะสมุย และเรียกความสนใจจากผู้ชมโทรทัศน์ได้เป็นอย่างดี รายงานข่าวคงจบลงที่ว่าสาเหตุจากเตาเผาขยะชำรุด 1 เตา ทำให้มีขยะสะสม และมีความคิดเห็นที่แตกต่างต่อวิธีการกำจัดขยะ ระหว่างเทศบาลนครเกาะสมุยกับเครือข่ายภาคประชาชน หลังจากนั้นข่าวขยะที่สมุย ก็จะมีจมนหายไปท่ามกลางข่าวสารใหม่ๆ ที่ถูกนำเสนอในแต่ละวัน

คณะกรรมการโครงการสมุยสะอาดหารือกับผู้บริหารเทศบาลนครเกาะสมุยและผู้เกี่ยวข้อง

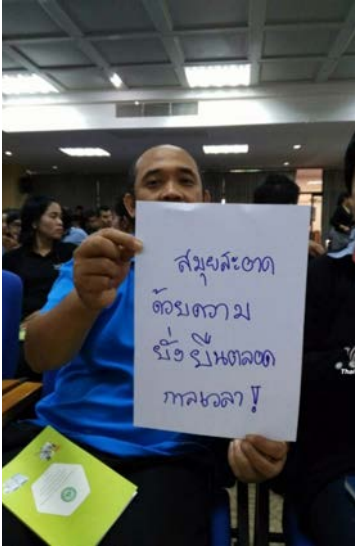
ไทยพีบีเอสพิจารณาเห็นว่าขยะบนเกาะสมุยเป็นปัญหาสำคัญ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาติดตามโดยเฉพาะ ซึ่งทีมงานที่ได้รับการแต่งตั้ง ไม่ได้เป็นผู้เสนอข่าว แต่ภารกิจคือการไปพบกับกลุ่มต่างๆ เพื่อสอบถามถึงปัญหา และหาทางออกร่วมกัน

เมื่อคุยกับกลุ่มต่างๆ ทั้งภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐ จนได้ข้อตกลงร่วมกันว่าจะมุ่งเน้นที่การกำจัดขยะเปียกรายวัน จึงสำรวจทางเลือกว่ามีแบบไหนบ้าง และพบว่าแต่ละพื้นที่ต่างมีการจัดการในแบบของตน เพียงแต่ไม่เคยข้ามไปดูงานในพื้นที่อื่น

เทียบกับแนวทางของ Solutions Journalism จะพบว่าทีม สมุยสะอาด ปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับแนวคิดข้างต้น กล่าวคือ วิเคราะห์หาต้นตอของปัญหา หาแนวทางแก้ไข บอกถึงวิธีการแก้ไข ตลอดจนข้อจำกัดในทางออกนั้นๆ (กรณีนี้คือหากรวมการจัดการขยะ 3 แขนงต้นเข้ามาด้วย อาจดำเนินการต่อไม่ได้ เพราะมีความขัดแย้ง ระหว่างหน่วยงานรัฐและภาคประชาชน) และเสนอทางออกให้เลือก ทั้งยังทำหน้าที่ผู้ประสานความร่วมมือ ระหว่างภาคประชาชนด้วยกัน

จัดเวทีเสวนาสมุยสะอาด

เวทีระดมความคิดเห็นโครงการสมุยสะอาด: รวมพลังแก้ไขปัญหายขยะเกาะสมุย ที่ไทยพีบีเอส ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน ชาวสมุย เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2559

ระหว่างภาคประชาชนกับเทศบาลนครเกาะสมุย ช่วยลดช่องว่างของ ทั้งสองฝ่าย และทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

หากพิจารณาในกรอบของ Civic Journalism สิ่ง que เพิ่มเข้ามา คือการที่ไทยพีบีเอส ทำงานมวลชนหรืองานกิจกรรมภาคสนาม โดย ส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม และจัดหาพื้นที่ให้ทุกฝ่ายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถกเถียงอภิปราย เพื่อหาทางออกร่วมกัน

ผ่านการประชุมร่วมกับกลุ่มภาคประชาชน ภาคเอกชน และ ภาครัฐ รวมทั้งจัดเวทีใหญ่ที่มีสื่อมวลชนหลายแขนง เขียวรัฐมนตรี

ว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง มารับฟังความคิดเห็นของพวกเขา

คนสมัยไม่เพียงแค่อะแสดงความคิดเห็นเท่านั้น หากแต่ได้ลงมือปฏิบัติ มีคนที่จัดการขยะต้นทางอยู่แล้วเพียงแต่ขาดการรวมกลุ่ม ซึ่งทางทีมงานสามารถแนะนำให้สมาชิกหรือเครือข่ายภาคประชาชนมาศึกษาดูงาน หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน กระทั่งท้ายสุดเทศบาลนครเกาะสมุยประกาศให้มีพื้นที่ต้นแบบ 4 แห่ง สำหรับเป็นแนวทางเพื่อขยายผลในพื้นที่หรือชุมชนอื่นๆ ต่อไป

กล่าวโดยสรุป ในการทำงานของทีมนุสุมุสะอาด ไทยพีบีเอส ตั้งแต่เริ่มดำเนินการขับเคลื่อนงานตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 กระทั่งถึงต้นปี 2561 ทุกกระบวนการล้วนสอดคล้องกับการทำงานของ Solutions Journalism และ Civic Journalism

เมื่อพิจารณาด้วยมุมมองเช่นนี้ บทบาทของไทยพีบีเอส จึงแตกต่างจากสื่ออื่น ที่ไม่เพียงนำเสนอข่าวสารสู่สาธารณะ แต่ยังเป็นอีกภาคส่วนที่ร่วมขับเคลื่อนสังคมสู่ความเป็นประชาธิปไตย โดยเปิดเวทีให้ภาคประชาชนใช้พื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาและสร้างสรรค์สังคม ผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ ของสถานี

กรณีศึกษาที่ 3 กรณีที่ไม่เป็นธรรม

การทำงานของไทยพีบีเอสในกรณี “หนี้ที่ไม่เป็นธรรม” นับเป็นอีกประเด็นที่สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของทีมงาน รวมทั้งการสนับสนุนเชิงนโยบายจากองค์กร ให้มีการติดตามประเด็นข่าวอย่างต่อเนื่อง และพยายามสืบค้นถึงต้นตอของปัญหา ไม่เพียงต้องการนำเสนอสาระข่าวสารผ่านช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่เพื่อให้ผู้ชมได้รับรู้ แต่ยังมีมุ่งหวังให้เกิดผลเป็นการสร้างการเปลี่ยนแปลงอันจะเป็นการแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง ทั้งในระดับบุคคลและสังคม อันเป็นแนวทางการทำงานแบบ “งานสื่อสารทางออกให้สังคม” (Solutions Journalism)

ปัญหาหนี้สินของประชาชน ถูกจุดประเด็นขึ้นในขอบเขตความรับผิดชอบของสำนักข่าว ส่วนงานที่ถือเป็น “ด้านหน้า” ซึ่งต้องเผชิญสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของสังคม และจำเป็นต้องตอบสนองอย่างทันท่วงที ด้วยการติดตามและนำเสนอข่าวสารเพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้ ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ทีมงานสังเกตว่า ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนจากภาระหนี้สิน เป็นประเด็นที่หลายส่วนงานภายในสำนักข่าวมีการนำเสนออย่างต่อเนื่องจนเป็นที่สังเกตถึงปัญหาที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีผู้ประสบความเดือดร้อนร้องเรียนเข้ามาบ่อยครั้งขึ้น ทั้งยังมีระดับความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

รายการสถานีประชาชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสำนักข่าว รัษฎ์ ถึงความเคลื่อนไหวในเรื่องนี้ค่อนข้างชัดเจน เนื่องจากรูปแบบของ รายการได้รับการออกแบบให้เป็นช่องทางรับเรื่องราวร้องเรียนจาก ประชาชนที่ประสบปัญหา นอกจากความเดือดร้อนของประชาชนจะถูก นำมาเนื้อหาเพื่อเผยแพร่ในรายการเป็นประจำ โดยมีเวลาออกอากาศ ทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ ในเวลา 14.00-15.00 น. ด้วยรูปแบบของรายงาน ข่าว รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เดือดร้อนได้มาบอกเล่าเรื่องราว และให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาแล้ว รายการ สถานีประชาชนยังมีกลไกการประสานงาน และติดตามผลเพื่อให้ความ เดือดร้อนของประชาชนได้รับการเยียวยาแก้ไขไปพร้อมกัน

กานดา จำปาทิพย์ บรรณาธิการสำนักข่าว รัษฎ์ ผิดชอบรายการ สถานีประชาชน ให้ข้อมูลว่า ในช่วงเวลาประมาณ 1 ปีที่ผ่านมา ประเด็น ปัญหาหนี้สินของประชาชนที่ร้องเรียนเข้ามายังรายการมีแนวโน้มเพิ่ม สูงขึ้น จนคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 30 เมื่อเปรียบเทียบกับประเด็น ปัญหาอื่น และยังรายการมีการนำเสนอปัญหาดังกล่าว ก็ยังมีคนส่งเรื่อง รวบรวมปัญหาความเดือดร้อนเข้ามายังรายการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

รายการสถานีประชาชนมีการรวบรวมข้อมูลการรับเรื่อง ร้องเรียน และนำมาประมวลผลเพื่อจัดแบ่งประเภทการเป็นหนี้ของ ประชาชน พบว่ามี 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1.การปล่อยกู้รายวัน (หนี้นอกระบบ) 2.การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ (หนี้หน้าศาล) 3.การถูก

หลอกให้ลงทุนแลกผลตอบแทนสูง (แชร์ลูกโซ่) และ 4.การถูกเอาเปรียบในการทำสัญญา (การขายฝากที่ดิน/เช่าซื้อ) โดยกลุ่มสุดท้ายได้แก่ การทำสัญญาขายฝากที่ดิน เป็นประเด็นที่ทีมงานเห็นว่าเป็นปัญหาที่มีความรุนแรง มีผู้ประสบปัญหาร้อนเรียนมายังรายการเป็นจำนวนมาก และยังเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากที่สุด เนื่องจากกลุ่มเจ้าหน้าที่เงินกู้อาศัยช่องว่างทางกฎหมาย ประกอบกับความไม่รู้ และไร้ทางเลือกของประชาชน มาใช้เป็นเครื่องมือในการเอารัดเอาเปรียบผู้ที่ด้อยโอกาสทางสังคมให้ต้องประสบความยากลำบากยิ่งขึ้นไปอีก

นอกจากสถานีประชาชนที่ได้รับการร้องทุกข์ร้องเรียนจากประชาชนให้ช่วยเหลือเรื่องการแก้ไขปัญหานี้แล้ว อีกจุดซึ่งข้อมูลปัญหาเรื่องนี้ทยอยเป็นประเด็นให้ต้องมีการติดตามนำเสนออย่างต่อเนื่อง ก็คือในช่วงเวลาข่าวประจำวัน

คณิต บุญยพานิช บรรณาธิการกลุ่มข่าวสืบสวนสอบสวน และบริหารศูนย์ข่าวภูมิภาค สำนักข่าว มีข้อสังเกตไม่แตกต่างจากทีมงานรายการสถานีประชาชนว่าประเด็นข่าวปัญหาเรื่องนี้สินของประชาชนปรากฏเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในช่วงเวลาข่าวเอง นักข่าวภูมิภาคมีการทยอยส่งข่าวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของประชาชนจากจังหวัดต่างๆ ที่ประสบปัญหานี้สินเข้ามาเป็นประจำ รวมทั้งรายการสารคดีเชิงข่าวสืบสวนซึ่งคณิตรับผิดชอบ ได้แก่ รายการ The Exit ที่ออกอากาศทุกวันอาทิตย์ เวลา 19.00 น.ในช่วงเวลาข่าวค่ำ และ

รายการ “เปิดปม” ออกอากาศทุกวันจันทร์ เวลา 20.30 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาข่าวค่ำเช่นกัน ก็มีประเด็นปัญหาหนี้สินให้ติดตามอยู่บ่อยครั้ง

ด้วยข้อสังเกตดังกล่าว กองบรรณาธิการข่าวจึงเชิญเจ้าหน้าที่จากศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม กระทรวงยุติธรรม มาให้ข้อมูลความรู้แก่ทีมข่าว เพื่อให้เห็นภาพรวมของสถานการณ์ปัญหา ซึ่งข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งการพูดคุยกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานช่วยเหลือประชาชนในเรื่องหนี้สิน ล้วนสอดคล้องต่อกัน ถึงแนวโน้มที่ปัญหามีการขยายตัวและเพิ่มระดับความรุนแรงมากขึ้น

ด้วยการเริ่มต้นเช่นนี้ “หนี้ไม่เป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม” จึงเป็นแนวคิดที่ถูกพัฒนาให้เป็นวาระการทำงาน เพื่อมุ่งผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาของสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกส่วนงานในไทยพีบีเอส เพื่อหวังให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างมีพลังไปในทิศทางเดียวกัน

รวมพลัง ช่วยลูกหนี้

หนี้ที่ไม่เป็นธรรม ได้รับการหยิบยกขึ้นเป็นประเด็นขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ในการประชุมว่าด้วยยุทธศาสตร์งาน On Ground ของไทยพีบีเอส ในช่วงกลางปี 2560 ส่งผลให้ประเด็นดังกล่าวได้รับการส่งต่อไปยัง **สำนักรายการ** ซึ่งมีรูปแบบการทำงานที่ค่อนข้างแตกต่าง

จากสำนักข่าว ความสำคัญของการประชุมในครั้งนี้ จึงอยู่ที่ไทยพีบีเอส สามารถเชื่อมโยงการทำงานของบุคลากรต่างส่วนงานให้มาร่วม กำหนดประเด็นการนำเสนอเนื้อหาเดียวกัน โดยพร้อมเพรียงกัน รวมทั้งมีการวางแผนเพื่อให้เกิดการใช้ทุกช่องทางการสื่อสาร ประกอบด้วย **On Air, Online และ On Ground** เป็นการขยายขอบเขตการทำงานเพื่อให้กว้างขวางครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ทั้งในแง่ของการสื่อสารสาธารณะ และการเข้าถึงผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน

สำนักรายการเมื่อเห็นวาระการทำงานเพื่อแก้ปัญหาหนี้สิน ให้กับประชาชน จึงมีการค้นคว้าข้อมูลเพื่อให้ทีมงานเกิดความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่แง่มุมการนำเสนอที่เป็นประโยชน์ โดยมีการรวบรวมข้อมูลและเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาพูดคุย เพื่อกำหนด โจทย์การทำงานโดยการเปิดรับข้อเสนอการผลิตรายการจากผู้ผลิต รายการจากภายนอก ซึ่งเป็นรูปแบบการทำงานของสำนักรายการที่มีความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายซึ่งเป็นกลุ่มผู้ผลิตรายการอิสระ และในที่สุด รายการสารคดี “สมการหนี้ 4 ด้าน” ได้ถูกวางในผังรายการ สารคดีที่ออกอากาศเป็นประจำทุกวันเสาร์ เวลา 21.00-22.00 น. โดยรูปแบบเป็นชุดสารคดี 4 ตอน ที่นำเสนอประเด็นปัญหาหนี้สินของ ประชาชนหลากหลายกลุ่ม โดยพยายามเจาะลึกถึงต้นตอสาเหตุของ ปัญหา ด้วยการนำแนวคิดทางพุทธศาสนาในเรื่องอริยสัจ 4 มาเป็น แนวทาง เพื่อสื่อสารกับผู้ชมให้เห็นอีกทางออกจากการเป็นหนี้

นอกจากนี้ สำนักวิทยการยังใช้โอกาสในการประชาสัมพันธ์
รายการ โดยเพิ่มบทบาทการเข้าถึงและช่วยเหลือประชาชนที่ประสบ
ปัญหา ด้วยการจัดกิจกรรมสัญจรในชุมชนเคหะบางบัว ซึ่งมีที่ตั้งใน
ทำเลใกล้เคียงกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส มีการจัดเวทีเสวนาโดย
เชิญวิทยากรที่มีประสบการณ์ไปให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชน
เกี่ยวกับปมปัญหาหนี้สินและวิธีการรับมือ อาทิ **มณฑานี ตันตีสุข** ผู้
เขียนหนังสือ “คนชนะหนี้” ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการแก้
ปัญหาหนี้บัตรเครดิต **เปรี๊ยะ AF2 อนุสรณ์ วันทองทักษ์** ร่วมแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์การเอาชนะปัญหาหนี้สิน นอกจากนี้ สำนัก
วิทยการยังร่วมมือกับรายการสถานีประชาชน เชิญทนายอาสาจาก
สภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์ ไปร่วมตอบข้อสงสัยและให้คำ
ปรึกษาปัญหาแก่ประชาชนในชุมชนอีกด้วย

เวทีสัญจรแก้หนี้

อีกรายการของสำนักวิทยการที่มีรูปแบบเป็นการนำเสนอ
ปัญหาของประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนและถูกเอารัดเอาเปรียบ
ได้แก่ รายการ “แพะเดอะซีรีส์” ซึ่งเมื่อทีมงานได้ร่วมในเวทีระดม
สมองขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ในการประชุมว่าด้วยยุทธศาสตร์งาน
On Ground ของไทยพีบีเอส และได้รับรู้ถึงประเด็นปัญหาเรื่องหนี
สินจากทางสำนักข่าว ต่างก็เห็นตรงกันถึงความสำคัญของปัญหา

ทำให้เกิดการออกแบบกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ การจัดเวที **รวมพลคน
แพะ-หนี้สัญญา ปี 2560**

กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นสองครั้งในช่วงเดือนธันวาคม 2560 ครั้งแรกจัดที่ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า จังหวัดขอนแก่น และครั้งถัดไปใช้สถานที่ศูนย์การค้าเซ็นทรัล พลาซ่า เชียงใหม่ แอร์พอร์ต โดยความร่วมมือจากหลายส่วนงานของไทยพีบีเอส ส่วนงานผลิตเนื้อหาที่ร่วมสัญญาประกอบด้วยสำนักรายการ ได้แก่ แพะเดอะซีรี่ส์ นารี กระจ่าง รู้เท่ารู้ทัน และสำนักข่าว ได้แก่ รายการสถานีประชาชน และกองบรรณาธิการข่าว

รูปแบบการจัดกิจกรรมเป็นการถ่ายทอดสดรายการสถานีประชาชน โดยการจัดเวทีเสวนา ประชาชนที่สนใจสามารถเข้าร่วมการถ่ายทอดสดรายการ ส่วนบริเวณด้านหน้างานมีบูธนิทรรศการของหน่วยงานให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ประสบปัญหาหนี้ที่ไม่เป็นธรรม รวมทั้งประเด็นปัญหาความเดือดร้อนอื่นๆ หน่วยงานที่ร่วมให้คำปรึกษาแก่ประชาชน อาทิ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม กระทรวงยุติธรรม สำนักงานยุติธรรมจังหวัด มูลนิธิชีวิตไทย เป็นต้น

ก่อเขต จันทรเลิศลักษณ์ ผู้อำนวยการสำนักข่าว กล่าวถึงเป้าหมายและแนวคิดในการจัดกิจกรรมลักษณะนี้ว่า เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนได้เข้าถึงช่องทางการ

แก้ไขปัญหอย่างตรงจุดและเป็นรูปธรรม ขณะที่ทีมงานไทยพีบีเอสเองได้สัมผัสกับปัญหาอย่างใกล้ชิด มีการส่งทีมงานไปถ่ายทำสื่อบูชาว่ายังพื้นที่ของผู้ที่เดือดร้อน รวมทั้งพูดคุยกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน เพื่อเข้าใจถึงสาเหตุที่มาของปัญหา ซึ่งทำให้สามารถนำเสนอประเด็นข่าวสารได้แม่นยำ ตรงประเด็น เพื่อสร้างการรับรู้แก่สังคมกว้างได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ โดยหวังให้ปัญหาของผู้ประสบความเดือดร้อนในชุมชนท้องถิ่นได้รับการแก้ไขเยียวยา พร้อมไปกับการแสวงหาช่องทางเพื่อแก้ไขปัญหาในภาพรวมของสังคมไปพร้อมกัน

ภาพบรรยากาศงานรวมพลคนแพะ-หนี่ ที่จังหวัดเชียงใหม่
ถ่ายทอดสดทางรายการสถานีประชาชน

เวทีเสวนาในงานรวมพลคนแพะ-มัน ที่จังหวัดขอนแก่น
ถ่ายทอดสดผ่านรายการสถานีประชาชน

ปัญหาใหญ่ แก้ไขเงินโยบายน

การทำงานโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้รับการแก้ไข ด้วยการเจาะลึกถึงสาเหตุที่มาของปัญหา และมีการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเยียวยาปัญหาให้กับลูกหนี้ที่จำนวนมากเป็นเกษตรกรยากจน ทำให้ที่มิงงานไทยพีบีเอสพบว่า ปัญหาที่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสต้องเผชิญนั้น มีไม่น้อยที่ไม่สามารถหาทางออกได้ แม้จะมีที่มิงงานเข้าไปช่วยประสานงาน แต่ก็ยังไม่เท่าทันสถานการณ์ และประชาชนอีกเป็นจำนวนมากยังคงเดินหน้าเข้าสู่กับดัก “หนี้ที่ไม่เป็นธรรม”

โดยเฉพาะในรูปแบบของ “สัญญาขายฝาก” ซึ่งนายทุนเงินกู้อาศัยช่องว่างทางกฎหมายและความได้เปรียบอย่างรอบด้าน มาใช้เพื่อการเอาเปรียบผู้ที่ยากลำบากอยู่แล้วให้ยังถลำลึกสู่การสูญเสียที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นทรัพย์สินชั้นสุดท้ายของครอบครัว ขณะที่เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐยึดตัวบทกฎหมายเป็นหลัก จึงไม่สามารถอำนวยความสะดวกดีธรรมแก่ประชาชนที่ขาดแคลนทั้งทุนทรัพย์และความรู้ความเข้าใจทางกฎหมาย

ในการทำงานส่วนนี้ของทีมงานไทยพีบีเอสมีการใช้แนวทางที่ใกล้เคียงกับ “สื่อสร้างพลเมือง” (Civic Journalism) เนื่องจากทีมงานได้มีการประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นว่า จำเป็นต้องดำเนินการในระดับนโยบาย เพื่อให้มีการแก้ไขกฎหมายที่มีช่องโหว่ใหญ่ ทำให้เกิดการเอาผิดเอาเปรียบกันขึ้นในสังคม

ด้วยความจำเป็นดังกล่าว จึงนำไปสู่การประสานงานกับสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) และสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (คปก.) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการผลักดันการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการขายฝาก ด้วยการยกร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝาก โดยไทยพีบีเอสเข้าร่วมให้ข้อมูลและข้อคิดเห็น รวมทั้งติดตามนำเสนอการทำงานขับเคลื่อนนโยบายเพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้าง โดยหวังว่าความร่วมมือในหลากหลายรูปแบบดังกล่าวจะนำประชาชนและสังคมไปสู่ทางออกของปัญหาหนี้ที่ไม่เป็นธรรมได้อย่างแท้จริง

คำคุณ สิทธิสมาน
กรรมการปฏิรูปประเทศ ด้านกฎหมาย
ร่วมรายการตอบโจทย์ ตอน ลดเหลื่อมล้ำ
“คนจน” อุดช่องโหว่ “นายทุน”...?
กฎหมาย(ใหม่)ขายฝากที่ดิน

กรณีที่ 4 สังคมสูงวัย

ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมสูงวัย โดยในปี 2564 จะมีผู้อายุเกิน 60 ปี คิดเป็นสัดส่วน 20 เปอร์เซ็นต์ ทำให้โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทุกคน ทั้งในระดับครอบครัว สังคม และระดับประเทศ

ไทยพีบีเอสในฐานะสื่อสาธารณะ ตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนจึงกำหนดให้ประเด็น “สังคมผู้สูงวัย” เป็นวาระหลักขององค์กร กับแนวคิด “พลังบวกร่วมสร้างสังคมไทย” และ “พลังการเรียนรู้” ตั้งแต่ปี 2560 ที่ผ่านมา โดยกำหนดเป็นประเด็นหลักในการนำเสนอข่าวและรายการของทุกส่วนงาน เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับสังคม บนฐานของความรู้ความเข้าใจ นำไปสู่การแก้ปัญหาได้

ดังที่ รองศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล ผู้อำนวยการไทยพีบีเอส กล่าวถึงเรื่องนี้ว่าการที่ไทยพีบีเอสเป็นสื่อสาธารณะ จึงมีภารกิจที่จะจุดประกายให้กับสังคมได้มองเห็นภาพที่กำลังเกิดขึ้น และความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะมาถึงในอนาคต

ถ้าองค์กรมีวาระหลัก จะสามารถสร้างผลกระทบการเปลี่ยนแปลงให้สังคม จึงเลือกสังคมสูงวัยเป็นวาระหลัก และนำเสนอรายการที่มีเนื้อหาด้านสุขภาพ มิติทางด้านชีวิตซึ่งมีเครือข่ายทำเรื่องผู้สูงวัย เรื่องสุขภาวะ ประกอบกับมีเครือข่ายที่ทำงานด้านนี้อยู่ น่าจะทำให้บรรลุผลได้

ไทยพีบีเอสตระหนักดีว่า ในฐานะสื่อสาธารณะมีหน้าที่ทำให้ผู้ชมมองเห็นภาพรวมว่าการที่ประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัย จะส่งผลกระทบต่อทุกคนในทุกมิติ จึงพยายามปรับทัศนคติผู้คนให้อยู่ร่วมกับผู้สูงวัยอย่างเข้าใจ หนุนเสริมกลุ่มคนที่ขับเคลื่อนงานด้านนี้ เพื่อให้เกิดผลกระทบด้านบวก

โจทย์ที่ต้องแก้

ดังที่กล่าวไปข้างต้นว่าสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย ทำอย่างไรจะปรับทัศนคติของคนให้อยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจ ทำให้สังคมมองเห็นคุณค่า หมายถึงตัวผู้สูงวัยเองก็เห็นตระหนักถึงคุณค่าของตนเองรวมทั้งให้คนในสังคมเข้าใจว่าแม้จะผู้สูงวัย ก็ยังเป็นคนที่มีความภาพของสังคมเช่นเดียวกัน

เพื่อตอบโจทย์ข้างต้น ไทยพีบีเอสในฐานะสื่อ จึงนำเสนอรายการเกี่ยวกับผู้สูงวัยหลายรายการ โดยมีกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกันไป

ขณะเดียวกันก็รวบรวมข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้อง นักวิชาการ คนทำงานในพื้นที่ เพื่อส่งต่อข้อมูลหรือส่งสัญญาณไปยังฝ่ายนโยบาย เพื่อผลักดันภาครัฐให้มีนโยบายที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงวัย

ไทยพีบีเอสได้นำเสนอประเด็น “สังคมสูงวัย” ผ่านข่าวและรายการต่างๆ โดยแพร่ภาพทางโทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ รวมทั้งจัดกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายและผู้สนใจทั่วไป

ตัวอย่างรายการที่นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับผู้สูงวัย อาทิ

เก่ายกแก้ว รายการที่ออกอากาศระหว่างเดือนมิถุนายนถึง ธันวาคม 2560

จากแนวคิดที่ว่างานอดิเรกของผู้สูงอายุคือการเดินทางท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวกับกลุ่มเพื่อนๆ วัยเดียวกัน จึงมีการจัด

ทริปท่องเที่ยวเฉพาะกิจขึ้นมา โดยประสานความร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำจังหวัดต่างๆ เช่น แพร่ น่าน ลำปาง อุทัยธานี เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องราวของแต่ละชุมชน

แนวคิดของรายการ เป็นการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้จากชุมชน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ทำกระดาษสา ทำเครื่องใช้จากไม้ไผ่ ทำไม้กวาด ทำส้มโวก๊อ และหลังจบทริปผู้ร่วมเดินทางต้องนำรูปลงเฟซบุ๊กส่วนตัว พร้อมเล่าความประทับใจ

ลุยไม่รู้โรย เดิมเป็นรายการในรูปแบบเรียลิตี้ มีพิธีกรเข้าไปตามชีวิตผู้สูงวัยที่เป็นต้นแบบ ต่อมาปรับรูปแบบให้หลากหลายขึ้น

โดยแนวคิดเป็นการนำเสนอเรื่องของผู้สูงวัยที่มีความสามารถพิเศษ เป็นคนสูงวัยที่มีคุณค่า เป็นต้นแบบให้คนรุ่นหลังได้ เช่น ทำอาหารเก่ง หรือเน้นความคิด/มุมมอง เช่น ผู้สูงวัยรายหนึ่งเริ่มเตะฟุตบอลตอนอายุ 50 ปี อายุ 70 ปีก็ยังเตะฟุตบอลอยู่ หรือการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมบางอย่างที่ทำให้เลี้ยงตัวเองได้ การสืบทอดวัฒนธรรม เช่น กลุ่มลิเก มโนรา

ปี 2560 ปรับรายการเป็น “ห้องเรียนสูงวัย” โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ สาธิตการทำสิ่งต่างๆ ผ่านรายการโทรทัศน์ เช่น ทำขนม พับผ้า พับใบเตย ช่วงครูจีนสอนวิธีการทำเปิดพะโล้ ทำขนมบ๊ะจ่าง

The Senior รุ่นใหญ่หัวใจไร้ขีดจำกัด เป็นรายการนำเสนอความสามารถของผู้สูงอายุ และการก้าวออกมาทดลองทำสิ่งใหม่ๆ

รูปแบบของรายการในปีแรกคือ ชวนผู้สูงอายุทดลองทำบางอย่างที่ไม่เคยทำ เพื่อให้กลับมาใช้ชีวิตชีวาอีกครั้ง ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ระหว่างผู้สูงวัยกับลูกหลานหรือวัยรุ่น ดึงคนรุ่นใหม่เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจระหว่างกัน เช่น คนแก่เดินช้าเพราะสรีระเปลี่ยนแปลง คนแก่ชอบถามอะไรซ้ำๆ เพราะหูตึง กระบวนการทำให้คนหนุ่มสาวเข้ามาอยู่ในโลกของคนแก่ ทำให้โลกสองใบมาเจอกัน ใกล้ชิดกัน และเข้าใจกันมากขึ้น

สารคดี “Gen O(LD)...สูงวัยไปด้วยกัน” มีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดพื้นที่สื่อสารณะ สร้างความตระหนักรู้ต่อปัญหา พัฒนาทักษะและเตรียมความพร้อมในการรับมือการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพในทุกๆ มิติ สร้างทัศนคติใหม่ต่อสังคมสูงวัย และผลักดันให้เป็นผู้สูงวัยที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต รูปแบบรายการเป็นสารคดีโทรทัศน์ความยาวตอนละ 52 นาที จำนวน 5 ตอน

รูปแบบเป็นสารคดีเชิงลึก ที่เปิดเผยความเป็นจริงของสังคมสูงวัยไทยในปัจจุบัน เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีกลุ่มเป้าหมายหลักคือคนวัยทำงาน อายุ 20 ถึง 50 ปี กลุ่มเป้าหมายรองคือผู้ชมทั่วไป

การนำเสนอทุกรายการข้างต้น มีเป้าหมายรวมสื่อสารเชิงบวกคือ

1. มุ่งปรับทัศนคติของผู้ชมให้เกิดทัศนคติเชิงบวกกับผู้สูงวัย สื่อให้สังคมเห็นว่าเราทำอะไรเพื่อผู้สูงวัยได้บ้าง
2. ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบาย ในประเด็นต่างๆ ตามความจำเป็นเร่งด่วน โดยทำงานอย่างต่อเนื่อง จนถึงการเข้าไปมีส่วนร่วม ในการผลักดันนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สร้างสังคมคุณภาพ

หากจะถามว่าทำไมไทยพีบีเอสต้องผลิตรายการสำหรับคนกลุ่มนี้ ทั้งที่เป็นกลุ่มเฉพาะ ไม่ใช่ผู้ชมส่วนใหญ่ แนนอนว่าอย่าอย่าไม่ส่งผลกระทบต่อเรตติ้ง

สมยศ เกียรติอร่ามกุล ผู้จัดการฝ่ายรายการประเด็นทางสังคม รัับหน้าที่ดูแลรายการเกี่ยวกับผู้สูงวัยของไทยพีบีเอส ให้คำตอบว่า

“เราต้องทำประเด็นนี้ในฐานะที่เป็นสื่อสาธารณะ สังคมสูงวัยเป็นเรื่องที่ทุกคนควรให้ความสำคัญ ถ้าสื่ออื่นๆ ไม่ทำ หรือทำน้อย เราก็ควรเริ่มทำก่อน และไม่ใช่ว่าทำ 1-2 ปีแล้วเลิก แต่ต้องทำไปตลอด เพราะเรื่องนี้กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย และมีผลกระทบมาก อย่งไรเราก็ต้องอยู่กับสังคมสูงวัย...ประชาชนให้ภาษีเพื่อให้เราทำเรื่องพวกนี้ เพื่อที่จะให้ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมให้มีคุณภาพ เพราะฉะนั้น เราต้องทำให้ดีที่สุด ไทยพีบีเอสเองก็ต้องรวมกันและร่วมมือกันทุกคน.”

นอกจากการนำเสนอรายการเพื่อแพร่ทางโทรทัศน์ หรือสื่อออนไลน์แล้ว เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนสูงวัยด้วยกัน คนสูงวัยกับกลุ่มอื่นๆ รวมทั้งปลูกกระแสสังคมให้ตื่นตัว มาเรียนรู้ร่วมกัน ไทยพีบีเอสจึงจัดกิจกรรมขึ้นเป็นระยะ ในรูปของการเสวนา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มผู้สูงวัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายคนทำงาน ประชาชนทั่วไป เพื่อให้ความรู้แก่สังคม ระดมสมอง สานพลัง หาทางเลือกใหม่ๆ ให้กับคนสูงวัยและสังคมด้วย

ตัวอย่างของกิจกรรม เช่น

The Senior รุ่นใหญ่หัวใจไร้ขีดจำกัด จัดกิจกรรม On Ground การตั้งวงสนทนาเรื่องผู้สูงอายุ ถ่ายทอดผ่าน Facebook Live ซึ่งบ่อยครั้งที่มีการขยายผลจากกิจกรรมดังกล่าว

ตัวอย่างเช่น ตอนนาฬิกาทราย มีพระภิกษุจังหวัดเชียงราย มองว่าผู้สูงอายุมีความเสี่ยงในการฆ่าตัวตาย ก็เลยต้องการตั้งโรงเรียนผู้สูงวัยขึ้นมา หมายความว่าบุคลากรทางศาสนา ซึ่งเป็นเครือข่ายหนึ่งของสังคม เห็นความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ และต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา จึงดำเนินการตามศักยภาพของตนและชุมชน เพื่อลดโอกาสที่ผู้สูงอายุจะฆ่าตัวตาย

สำนักเครือข่ายสื่อสารมวลชน ยังได้สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น ร่วมกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม จัดทำโครงการอบรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์แก่

ผู้สูงวัย หรือร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) และกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ทำกิจกรรมให้ความรู้เรื่องเงินและการออม ร่วมกับกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการออกแบบกิจกรรมเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่การเป็นผู้สูงวัย จัดประกวดหนังสือผู้สูงวัย ทำให้เกิดเครือข่ายการทำงานร่วมกันเพื่อตอบรับประเด็นสังคมผู้สูงวัย

กิจกรรม “สังคมผู้สูงวัยก้าวไปด้วยกัน” ระหว่างวันที่ 20-21 เมษายน 2560 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร คือหนึ่งในกิจกรรมที่แสดงถึงความร่วมมือระหว่างไทยพีบีเอสและหน่วยงานอื่นๆ อาทิ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) และกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งภาคประชาสังคม เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแสวงหาทางออกให้กับประเด็นปัญหาสังคมผู้สูงวัย

กิจกรรม “ถ่ายก๊ว้น ขวนมาเป็น Senior Travel Blogger” ในงานนิทรรศการวัยเก๋า ยังแฮปปี้ 4.0 เตรียมความพร้อมสู่เวลาแห่งความสุข ณ ศูนย์ดิจิทัลชุมชน กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม จัดขึ้นวันที่ 18 กันยายน 2560

เวทีเสวนา “ขยายอายุการจ้างงาน: คุณค่าต่อสังคมไทย”

เป็นงานที่ไทยพีบีเอสร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) เพื่อนำเสนอแนวคิดการขยายอายุการจ้างงานและการจ้างงานผู้สูงอายุ รวมทั้งประโยชน์ที่สังคมไทยจะได้รับ จัดขึ้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2560 ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมรามามาการ์เด็นท์ กรุงเทพฯ

สื่อสารทางออกเพื่อสังคมสูงวัย

คนทั่วไปอาจเห็นว่าภาวะสูงวัยเป็นเรื่องธรรมชาติ ที่มนุษย์ทุกคนมีพัฒนาการจากเด็ก เป็นหนุ่มสาว และเข้าสู่วัยชรา เป็นวัฏจักรของชีวิต และสังคมไทยก็ดำเนินมาได้ตามปกติ

สิ่งที่ “ไม่ปกติ” คือประเทศไทยกำลังจะมีผู้สูงวัย หรือ “คนชรา” ในสัดส่วนที่มากกว่าในอดีต อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน หากไม่เตรียมรับมือ อาจมีปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม ไทยพีบีเอสในฐานะสื่อสาธารณะที่ตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นดังกล่าว จึงนำเสนอรายการต่าง เพื่อหวังจุดประกายให้เกิดแรงกระเพื่อมในสังคม

เมื่อผู้สูงวัยเข้ามาร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการพูดคุย ทำให้พวกเขาเรียนรู้ว่าตนเองยังเป็นคนที่มีคุณค่าต่อสังคม และมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลง ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ให้ความรู้ และคำแนะนำแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผู้ชมรายการ

บางรายการ เช่น The Senior รุ่นใหญ่หัวใจไร้ขีดจำกัด เปิดโอกาสให้คนสูงวัยและคนรุ่นใหม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัย และสร้างความเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งคนหนุ่มสาวอาจนำไปปรับใช้ในชีวิตจริง ความเข้าใจในพฤติกรรม-ความคิด ของพ่อแม่ที่เป็นผู้สูงวัยเช่นกัน

ส่วนการจัดกิจกรรมในลักษณะเวทีสาธารณะ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานให้บุคคลต่างๆ ผู้เกี่ยวข้องได้มาพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ บนเวทีเดียวกัน ทำให้ผู้สูงวัยมีโอกาสสะท้อนปัญหาของตน ได้เรียนรู้เรื่องราวใหม่ๆ จากเพื่อนร่วมกิจกรรมวัยเดียวกัน รวมทั้งตัวแทนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา-แนะนำ และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริง หรือในชุมชนของตน

ไทยพีบีเอสเอง ก็ได้ฟังเสียง และนำเสนอเรื่องราวประชาชนคนทั่วไป ผ่านรายการ ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวกับผู้ชม

กล่าวโดยสรุป ในระดับบุคคล ไทยพีบีเอสทำหน้าที่เป็นสื่อให้ความรู้ ความบันเทิง สร้างพื้นที่ใหม่ให้ผู้สูงอายุได้มีทำกิจกรรม ผ่านสื่อโทรทัศน์ หรือพบปะสังสรรค์กัน เพื่อลดโอกาสในการเกิดปัญหาอันเนื่องมาจากการถูกทอดทิ้ง หรืออยู่เพียงลำพัง

ขณะที่ไทยพีบีเอสทำรายงาน หรือเสนอข่าวเรื่องนี้แก่สาธารณะ ก็ได้แสวงหาทางเลือก หรือทางออกให้ผู้สูงวัยพิจารณา ผ่านกิจกรรมการเสวนากลุ่ม เวทีสัญจร ตอกย้ำให้เห็นว่าผู้สูงวัยเป็นคนที่มีความ

ต่อสังคม ผู้สูงอายุจำนวนมากไม่น้อยมีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง เพื่อให้
เจ้าตัวและผู้ชมมีทัศนคติเชิงบวก

ในระดับประเทศ ไทยพีบีเอสนำเสนอรายการ สัมภาษณ์ จัด
เวทีให้นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐผู้เกี่ยวข้องมาร่วมเสวนา เพื่อให้
สังคมรับทราบถึงสถานการณ์ดังกล่าว ขณะเดียวกันก็พยายามผลักดัน
ให้เกิดการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย เพื่อให้มีมาตรการต่างๆ ออกมารอง
รับอย่างทันที่

หากพิจารณาในกระบวนการทำงาน เกิดจากการริเริ่ม
ประเด็นของไทยพีบีเอสเอง ซึ่งมองว่าการที่ประเทศไทยเข้าสู่สังคม
สูงวัย อาจทำให้คนสูงวัยมีปัญหาเพราะขาดการวางแผนด้านการเงิน
การเตรียมตัวใช้ชีวิต ขณะที่ภาครัฐเองอาจยังไม่เห็นว่าเป็นประเด็น
สำคัญที่ต้องเตรียมการรับมือป้องกันในลำดับต้นๆ

แม้ในตอนเริ่มทำงาน คนไทยพีบีเอสอาจจะยังไม่คุ้นเคยกับ
วิธีการทำงานของสื่อสร้างพลเมือง (Civic Journalism) ซึ่งต้องอธิบาย
สาเหตุของปัญหา ปลุกการมีส่วนร่วมของสังคม มาระดมความคิดเพื่อ
แสวงทางออก

ทว่า ในการทำงานประเด็นนี้ ทีมไทยพีบีเอสได้ใช้กระบวนการ
ดังกล่าว โดยจัดทำในกลุ่มเฉพาะ สังคมสูงวัยอาจไม่ใช่ประเด็นร้อนที่
จับต้องได้ชัดเจน อย่างกรณีสมุยสะอาด หรือหนี้ที่ไม่เป็นธรรม แต่ก็
เชื่อว่าจมองข้ามไปได้

ทัศนคติคนทำสื่อ

นอกจากกรณีศึกษาทั้งสี่เรื่องข้างต้นแล้ว ข่าวการทุจริตในวงการพุทธศาสนา ซึ่งสื่อเรียกว่า “เงินทอนวัด” เป็นอีกตัวอย่างของการทำงานตามหลัก Solutions Journalism

กล่าวคือ นอกจากการนำเสนอข่าวตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นรายวัน ซึ่งทำให้คนในสังคมจำนวนหนึ่งรู้สึกเสื่อมศรัทธาในพุทธศาสนา แต่ทีมงานไทยพีบีเอสยังนำเสนอเนื้อหาด้านอื่นๆ ทำให้ผู้ชมรับทราบ ว่า ข่าวเงินทอนวัดเป็นเพียงเพียงเสี้ยวหนึ่ง และพุทธศาสนายังมีแง่มุมดีๆ ที่จรรโลงใจ สามารถเป็นที่พึ่งให้กับพุทธศาสนิกชนได้

ไม่ว่าจะเป็นข่าววัดบันดาลใจ สารคดีที่กล่าวถึงสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของวัดที่ดี หรือพระภิกษุที่เป็นผู้นำทางสังคม เช่น

การประพัตติตนของพระป่า พระบวชใหม่ในวัดป่าสุคโต โครงการวัด
บันดาลใจ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม จังหวัด
ตราด ผู้ก่อตั้งกลุ่มสัจจะธรรมจังหวัดตราด ในบทบาทของพระ
นักพัฒนา

“กรณีเงินทอนวัด นำสู่ความเสื่อมทางพุทธศาสนา มีการนำ
เสนอทางแก้ปัญหา ทางเลือกของคน โครงสร้างการปกครองสงฆ์ ที่
เห็นว่าการเปลี่ยนแปลง เช่น ห้ามบวชระยะสั้น นำเสนอทางเลือก
เป็นรูปแบบตบใจത്യคนปัจจุบันมากขึ้น เวลาบอกว่าศาสนาพุทธ
เสื่อม ขึ้นกับว่าคนจะมองวัดแบบไหน หากมองว่าเป็นพุทธพาณิชย์ก็
ไม่เข้าวัด แต่ยังมีวัดอื่นๆ ที่เป็นทางเลือก เนื้อหาบางอย่างเราเคยนำ
เสนอแล้ว พอมีข่าววิกฤตสังฆ์ ข่าวเงินทอนวัด ก็ดึงเคสพวกนั้นกลับ
มา ดูว่ามีความคืบหน้าเพิ่มเติมอย่างไร

“กรณีวัดบันดาลใจ สองปีที่แล้วมีวัดบันดาลใจ ไม่เกิน 20
แห่ง ต่อมาวัดอื่นเห็นว่าเข้าโครงการแล้วทำแล้วได้ผลจริง วัด
กลายเป็นพื้นที่สาธารณะ ก็มีวัดสนใจรอคิวเข้าร่วมโครงการอีก
เป็นร้อยแห่ง แต่ศักยภาพโครงการไม่สามารถทำได้ครบ ก็เริ่มหาวิธี
การที่จะให้วัดดำเนินการเองได้ ซึ่งปัจจุบันมีวัดบันดาลใจ 40 แห่ง”

อรุชิตา อุตมะโกคิน ผู้ช่วยบรรณาธิการข่าว/ผู้ประกาศข่าว กล่าว
ทำไมจึงเชื่อว่านี่เป็นทางเลือกใหม่ของคนไทย?

อรชิตา อุตมะโกติน
ผู้ช่วยบรรณาธิการข่าว/ผู้ประกาศข่าว

คำตอบมาจาก “ผู้ชม” ที่แสดงความคิดเห็นไว้บนสื่อออนไลน์ของสถานีว่า รู้สึกดีที่ทราบว่ามิวด์แบบนี้ ทั้งยังถามว่าวัดตั้งอยู่ที่ไหน จะไปร่วมกิจกรรมได้อย่างไร

ปัจจุบันการรายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส นอกจากข่าวกระแสหรือข่าวรายวันแล้ว ยังมีสารคดีเชิงข่าว หรือรายการต่างๆ ที่เกาะติดประเด็น แต่ไม่เพียงรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หากแต่มีมุมมองด้านอื่นๆ เรื่องราวที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งพยายามเสนอทางเลือกหรือทางออกให้กับผู้ชมด้วย

ภาพจากรายงานข่าวกิจกรรมปลูกต้นไม้วัดนายโรง
ออกอากาศวันที่ 28 สิงหาคม 2560

ทั้งนี้ขึ้นกับบุคลิก และลักษณะงานของแต่ละโต๊ะข่าว

อรุชิตา อธิบายการทำงานในโต๊ะข่าวของตนว่า นักข่าวทำงานข่าวคู่กับการทำงานเครือข่าย ไม่ได้มองอีกฝ่ายว่าเป็นแหล่งข่าว แต่มองว่าเป็น “เครือข่าย” หากเครือข่ายมีปัญหาเดือดร้อน เมื่อสำนักนำเสนอข่าวตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงแล้ว จะพยายามหาคำตอบและทางออกให้ด้วย

“คิดว่าความคิดนี้มีมาตั้งแต่การที่กลุ่มข่าวใช้ชื่อย่านโยบายนโยบาย การจะเป็นนโยบายสาธารณะได้ ต้องมีกระบวนการเคลื่อนแบบ

นี่ เป็นความคิดของคนในโต๊ะ คือไม่ใช่นำเสนอปัญหาแล้วจบ แต่ต้องนำเสนอชุดข้อมูลของการแก้ปัญหาด้วย”

ขณะที่โต๊ะข่าวอื่นๆ มีลักษณะหรือโครงสร้างการทำงานที่ต่างออกไป

ตัวอย่างเช่น ข่าวอาชญากรรมเป็นข่าวทั่วไป นักข่าวรายงานว่าเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น หลังจากนั้น อาจมีรายการอื่นที่ใกล้เคียงอาจหยิบไปขยายผลต่อ เช่น รายการเปิดปม รายการความจริงไม่ตาย รายการที่นี้ไทยพีบีเอส เป็นต้น

“ประเด็นข่าวเรื่องหนึ่งๆ ไม่ได้จบในตัวนักข่าวคนเดียว อย่างที่โต๊ะ มีการคุยแล้วดูว่าประเด็นนี้จะไปต่ออย่างไร กลายเป็นว่าเวลาพูดถึงอาชญากรรม โต๊ะอาชญากรรมรายงานข่าวอาชญากรรม แต่เราหยิบเรื่องปัญหากระบวนการยุติธรรมมาเล่นต่อ หรือการเมืองถามในประเด็นการเมือง จะเป็นการส่งต่องานในลักษณะนี้”

อย่างไรก็ดี อรุชิตามีความเห็นว่าการได้รับการสนับสนุนด้านบริบทแวดล้อมที่เหมาะสม นักข่าวไทยพีบีเอสสามารถนำเสนอข่าวแบบ Solutions Journalism ได้

“เพื่อนคนหนึ่งเป็นนักข่าวอาชญากรรม พอไปทำข่าวถ้าหลวงและโพสต์เฟซบุ๊กเราเห็นความตั้งใจในการรายงานข่าวเลย ถ้าเขามีโอกาส คงมีมุมมองแบบนี้ในทุกเรื่อง เพียงแต่รูปแบบการทำงาน เน้นการนำเสนอเหตุการณ์เป็นหลัก ก็ถือว่านักข่าวทำหน้าที่ได้อย่าง

สมบูรณ์แล้ว” **สันติพงษ์ ช่างเผือก** บรรณาธิการข่าว มีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า นอกจากลักษณะงานของแต่ละโต๊ะข่าวแล้ว โดยตัวนักข่าวเองก็เป็นปัจจัยที่สำคัญ กล่าวคือหลังจากทำข่าวกระแสมาได้ระยะหนึ่ง จะถูกหล่อหลอมให้มีวิธีคิด วิธีทำงานในรูปแบบนี้ ประกอบกับทิศทางขององค์กร ที่นิยามตัวเองว่าเป็น สื่อเพื่อการเรียนรู้ สื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้นักข่าวต้องปรับตัวตาม

การจะได้เนื้อหาในงานในแบบ Solutions Journalism นักข่าวต้องมีมุมมองที่ชัดเจนในเรื่องการขับเคลื่อนสังคม รวมทั้งต้องรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวอย่างใกล้ชิดในระดับหนึ่ง เพื่อสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ แม้ว่าจะไม่มี การนำเสนอข่าวในช่วงเวลานั้น ก็ยังจำเป็นต้องพบปะกัน

สันติพงษ์มั่นใจว่าไทยพีบีเอสสามารถปรับทีมข่าวให้ทำงานแบบ Solutions Journalism หรือ Civic Journalism ได้ โดยต้องจัดการระบบนิเวศขององค์กร เช่น การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ชุมความรู้ในการวิเคราะห์ รวมทั้งจัดระบบนิเวศของสนามข่าวด้วย

การพัฒนา นักรสื่อสารสาธารณะไทยพีบีเอส

สำนักทรัพยากรมนุษย์ไทยพีบีเอส ได้จัดทำหลักสูตรพัฒนาศูนย์ข่าวภูมิภาค 3 แห่ง คือศูนย์ข่าวภาคใต้ ศูนย์ข่าวภาคเหนือ และศูนย์ข่าวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพัฒนาสำนักข่าว (ส่วนกลาง) โดยหลักสูตรพัฒนาศูนย์ข่าวภูมิภาค มีระยะเวลา 2 วัน ส่วนสำนักข่าว 1 วัน

บรรยากาศการอบรมหลักสูตร
พัฒนาศูนย์ข่าวภูมิภาค

การอบรมมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.เรียนรู้การทำข่าวในรูปแบบ Multi-Platform และ Media Collaboration 2.สามารถใช้ฐานข้อมูลในการทำข่าว Data Journalism 3.สามารถทำข่าวแบบ Solutions Journalism 4.สามารถทำข่าวแบบ Civic Journalism 5.สามารถทำข่าวแบบ Online Journalism

พิภพ พานิชักดิ์ รองผู้อำนวยการ ส.ส.ท. ด้านเนื้อหา สื่อสาธารณะ กล่าวถึงเป้าหมายของการจัดอบรมหลักสูตรว่า เพื่อ ทบทวนบทบาทของสื่อมวลชนในยุคปัจจุบันที่ใครๆ ก็เป็นนักข่าวได้ สื่อกระแสหลักจึงต้องปรับตัว

พิภพ พานิชักดิ์
รองผู้อำนวยการ ส.ส.ท. ด้านเนื้อหาสื่อสาธารณะ

การจัดหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาศูนย์ข่าวภูมิภาค

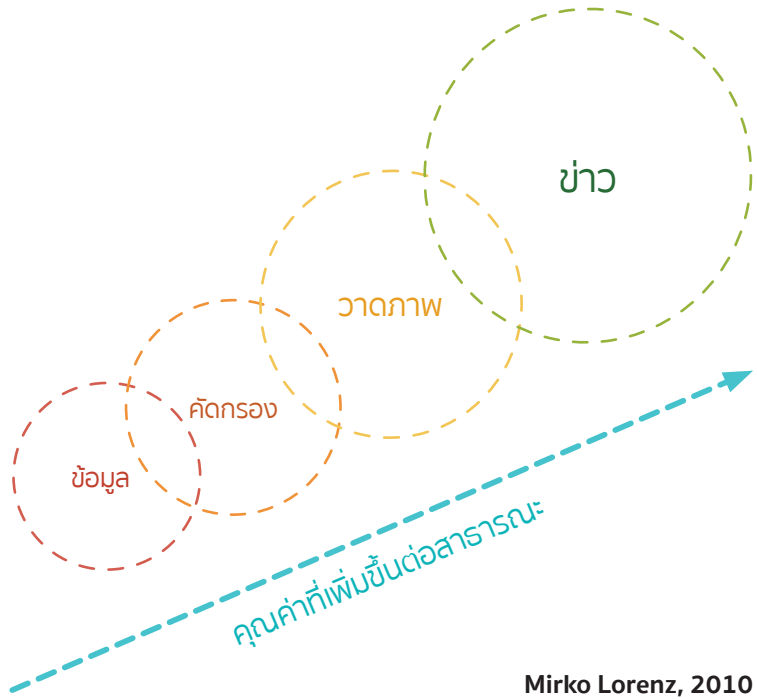
“เราดำเนินการมา 1 ปีแล้ว ส่วนนักข่าวพลเมืองทำมา 10 ปี แต่ที่ใช้เทคโนโลยีมาต่อยอด เพิ่งทำในช่วงที่ใครๆ ก็ทำแอปพลิเคชันกัน เราทำเพื่อให้เป็นเครื่องมือของ Civic Journalism

เราให้ความสำคัญกับศูนย์ข่าวภูมิภาคในการทำงานร่วม เราเห็นด้วยกับคำว่าใครๆ ก็เป็นนักข่าวได้ แต่คิดว่าระเบียบวิธีด้านวารสารศาสตร์ การเช็คแหล่งข่าว การทำข่าวอย่างมีระเบียบวิธี ยังเป็นเรื่องสำคัญ เราจึงอบรม Mobile Journalism และ Civic Journalism คือให้ประชาชนที่ต้องการสื่อสาร มาแลกเปลี่ยนว่าการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง หรือสิ่งที่เรียกว่า Solutions Journalism คืออะไร

มากกว่าแค่การรายงานปรากฏการณ์ หรือรายงานแบบสตริงเกอร์ แต่มีลักษณะการสืบสวนที่มาที่ไป เราคิดว่าถ้าความรู้นี้อยู่ในกลุ่มประชาชนได้มากเท่าไรก็ยิ่งดี เพราะในฐานะสื่อสาธารณะ เราทำงานร่วมกับประชาชนในลักษณะเครือข่าย”

งานสื่อสารมวลชนในอนาคตเป็นงานเครือข่าย แต่เครือข่าย
ต้องใช้พื้นที่อย่างเป็นธรรมชาติ ผักดันประเด็นสาธารณะ ไม่ใช่แค่ผัก
ดันประเด็นส่วนตัว

วารสารศาสตร์ข้อมูล = กระบวนการ

Mirko Lorenz, 2010

ภาคประชาชน ร่วมแสวงหาทางออก

การเปลี่ยนแปลงในแง่ของสื่อสารมวลชน คือการเปลี่ยนแปลงด้วยข้อมูล เป็นเรื่องของข้อมูลจำนวนมาก (Big data) รวมทั้งการฝึกให้มีความเข้าใจว่ารูปแบบของหลักฐาน ไม่ว่าจะภาพ เสียง ที่จะประกอบเป็นเรื่อง ที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลง มีองค์ประกอบแบบไหน เป็นเป้าหมายที่ไทยพีบีเอสให้ความสนใจ และให้การอบรมกับศูนย์ข่าวภูมิภาคทั้งสามแห่งอยู่เป็นประจำ

ทีมงานไทยพีบีเอสตระหนักร่วมกันว่า บทบาทสื่อแบบเดิมไม่ทันกับภูมิทัศน์ของสื่อปัจจุบัน เนื่องจากข้อมูลข่าวสารหลังไหลสู่ประชาชนหลายช่องทาง และสื่อหลักไม่สามารถเป็นอันดับ 1 ได้ในเรื่องความเร็ว จึงต้องทบทวนบทบาทหน้าที่ของตนเอง

จึงเป็นที่มาของการจัดอบรมหลักสูตรพัฒนาศูนย์ข่าวภูมิภาค เพื่อเสริมปรับและเสริมศักยภาพนักข่าวให้มีคุณสมบัติดังนี้

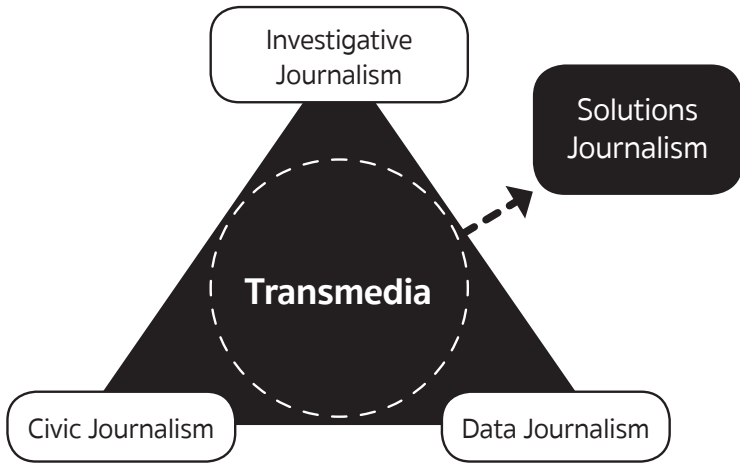
1. ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ 2. ต้องตรวจสอบที่มาที่ไปของข้อเท็จจริง 3. นักข่าวควรมีบทบาทอย่างไรกับเรื่องที่สำคัญแต่สังคมไม่สนใจ 4. ทหารวิธีทำให้เรื่องเหล่านี้อยู่ในกระแสความสนใจของสังคม

ทั้งนี้ *Civic Journalism* ไม่ใช่การชี้ทางออก แต่เป็นการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสวงหาทางออก โดยมีช่องทางสร้างบทสนทนาซึ่งสำคัญมาก ทำอย่างไรให้เรื่องอยู่ในกระแสความสนใจ ส่วนหนึ่งของหลักสูตรมีเวิร์กชอปการใช้สมาร์ทโฟน เพื่อถ่ายรูป ตัดต่อ เล่าเรื่องผ่านโทรศัพท์มือถือ

“หลายคนที่เข้ารับการอบรมตื่นเต้น แต่ก็กังวลนิดหน่อยว่าจะใช้นวัตกรรมค์ใหม่ ผมบอกเราไม่ใช้นวัตกรรมค์เราไม่มีประเด็นส่วนตัวไปผลักดัน แต่เราต้องฟังคนในพื้นที่”

การคัดกรองข้อมูล และการรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมเป็นสิ่งจำเป็น ทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าว ได้แก่ การฟัง เพื่อจะรับรู้ให้ได้ว่าคนในสังคมกำลังให้ความสนใจ วิดกกังวล หรือต้องการข้อมูลข่าวสารในเรื่องใด และในฐานะสื่อมวลชนจะอย่างไรให้เรื่องดังกล่าวเป็นประเด็นที่ได้รับการสื่อสารในวงกว้าง

ในการทำข่าวแต่ละประเด็นต้องมองเป็นรูปสามเหลี่ยม ประกอบด้วย *Civic Journalism*, *Data Journalism* และ *Investigative Journalism*

ผลที่ได้คือ Solutions Journalism หมายถึง ทางออก แต่การจะมีทางออกได้ ต้องมีฐานข้อมูล และข้อมูลที่ถูกต้อง หลากหลาย มาจากการมีกลไกการมีส่วนร่วมของสังคม

Civic Journalism เป็นการมองว่าพลเมืองมีบทบาทที่เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาของสิ่งที่เราจะหาคำตอบ ไม่ใช่เนื้อหาของข่าว

พลเมืองรวมตัวกัน เป็นสื่อชุมชน วิชชุชุมชน โดยสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสพยายามสานเครือข่าย Civic Journalism ให้เป็นส่วนหนึ่งของการเครือข่ายของสถานี

ขณะที่ Data Journalism ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ที่ตัวประชาชน พลเมือง

ตัวอย่างเช่น การนำเสนอข่าวเรื่องการเดินทางเพื่อประกอบอาชีพของคนในชุมชนแออัด จะต้องมีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางเพื่อไปยังสถานที่ค้าขายของคนในชุมชน คำตอบจึงควรอยู่ที่คนในชุมชนเอง

“เราจะออกแบบเครื่องมืออย่างไร ให้พลเมืองมีส่วนในการเติมข้อมูล เช่น พักอยู่แพลตตินั่มต้องเดินทางระยะทาง 10 กิโลเมตร เพื่อไปขายลูกชิ้นปิ้ง ทำให้มีต้นทุนสูง จะทำอย่างไรให้เป็นระบบ”

ไทยพีบีเอสได้ออกแบบแอปพลิเคชันชื่อ C-Site และเริ่มอบรมให้ภาคประชาสังคมใช้โดยใส่พิกัด เรื่อง และภาพ หากทำสัก 500 คน จะเข้าเป็นฐานข้อมูล เป็นคำตอบเรื่อง Civic Journalism

พัฒนาแอป C-Site เสริมการสื่อสารภาคพลเมือง

นักข่าวไทยพีบีเอสสามารถใช้ C-Site เป็นพื้นที่ร่วมสื่อสารจากพลเมือง โดยเน้นเนื้อหาและมุมที่แตกต่าง สามารถปักหมุดเรื่องราวจากทุกพื้นที่ เพื่อจุดประเด็นทางสังคมจากภาคพลเมือง

ทั้งนี้สถานีไทยพีบีเอสได้จัดทำรายการนักข่าวพลเมือง โดยใช้ประโยชน์จากแอป C-Site และเริ่มแพร่ภาพในเดือนตุลาคม 2561 ออกอากาศทุกวันจันทร์ ระหว่างเวลา 13.30-14.00 น. (<http://program.thaipbs.or.th/CSite>)

กล่าวได้ว่า แอป C-Site เป็นเครื่องมือหนึ่งของการทำข่าวแบบ Civic Journalism และ Data Journalism ด้วย ตัวอย่างเช่น

มีสถิติ หรือการวางโครงการบ้านเอื้ออาทร ทำให้เห็นระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบไม่เป็นทางการ และคนในชุมชนสามารถกำหนดจุดได้ว่า หากต้องการไปทำงานนอกชุมชน ควรเดินทางไม่เกินกี่กิโลเมตร เพื่อให้คุ้มกับเวลาและค่าใช้จ่าย

ข้อเด่นของแอป C-Site คือใช้วิเคราะห์ตำแหน่ง การกระจุกตัว กระจายตัว ส่วนที่เป็นเครือข่ายใกล้ชิด ทีมงานจะมองเครือข่ายที่มีการทำงานอย่างเข้มข้น เช่น กลุ่มดินน้ำป่า ทำให้การประมวลผลการทำงานทำได้ไม่ยากนัก

สำหรับกลุ่มที่ไม่ได้ทำงานกับไทยพีบีเอสโดยตรง ใช้วิธีเชื่อมต่อในลักษณะเครือข่ายด้วยเช่นกัน เช่น การเชื่อมโยงการทำงานกับกลุ่มกู้ชีพกู้ภัย กลุ่มคนขับแท็กซี่เมือง นักข่าวชาวบ้านในเรื่องดินน้ำป่าที่เป็นฐานทรัพยากร

“ไทยพีบีเอสตั้งประเด็นการเปลี่ยนแปลง ทำการศึกษาเรื่องสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีหลายระดับ ไม่ได้มองว่า Civic Journalism เป็นกลไกที่จะทดแทนนักข่าว เพราะ Civic Journalism เกิดขึ้นทุกวัน และมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง เราจะดูการปรับตัวของนักข่าวรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่” รองผู้อำนวยการ ด้านเนื้อหาสื่อสารสาธารณะ กล่าวในตอนท้าย

เป้าหมายคือนักสื่อสารทางออก

คณิต บุญยพานิช บรรณาธิการกลุ่มข่าวสืบสวนสอบสวน และบริหารศูนย์ข่าวภูมิภาค และหนึ่งในวิทยากรของหลักสูตร ขยายความ กลุ่มเป้าหมายว่าเป็นคนทำงาน ผลิตงานข่าวทั้งในภูมิภาคและกองบรรณาธิการข่าว (ไม่รวมสตริงเกอร์) ทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้าใจแนวคิดข้างต้น เพื่อจะทำให้การรายงานข่าวไปในทิศทางเดียวกัน

ลักษณะคือ เป็นงานข่าวที่ต้องใช้การสืบค้นข้อมูล (Data Journalism) คล้ายการทำงานวิจัย โดยหลักการใช้กระบวนการผลิตคล้ายกัน กล่าวคือ รวบรวม สังเคราะห์ข้อมูล และออกแบบการเล่าเรื่องด้วยภาพ

ทั้งนี้ หลักสูตรที่อบรม เป็นการเริ่มต้นการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจกระบวนการคิด กระบวนการทำงาน แต่ยังไม่ถึงขั้นผลิตข่าว

“เราเริ่มด้วยการให้ความรู้แบบนี้ก่อน หลังจากนั้นจะมีแนวทางปฏิบัติ กำหนดเป็นคู่มือปฏิบัติอย่างไร นั้นขึ้นกับฝ่ายบริหาร ปี 2561 มีการอบรมศูนย์ข่าวภูมิภาค ภาคใต้ เหนือ อีสาน และภาคกลาง 3 ครั้ง”

ผลจากการจัดอบรมตามหลักสูตร โดยรวมนักข่าวภูมิภาคให้ความร่วมมือ และเข้าใจถึงแนวทางดังกล่าว เห็นได้จากตอนทำเวิร์กชอปแบ่งกลุ่มรวบรวมข้อมูล และระดมสมองช่วยกันคิดประเด็นตามโจทย์ที่ได้รับ ซึ่งผลออกมาน่าพอใจ

คณิต บุญยพานิช
บรรณาธิการกลุ่มข่าวสืบสวนสอบสวนและบริหารศูนย์ข่าวภูมิภาค

ตัวอย่างประเด็นที่ได้จากการทำเวิร์กชอป

เรื่องที่ 1 ธุรกิจยางพารา

เนื่องจากครอบครัวของผู้สื่อข่าวภาคใต้ส่วนใหญ่มีส่วน
ยางพารา เมื่อกำหนดประเด็นให้นำเสนอข่าวดังกล่าวด้วยแนวทาง Big
Data จะทำให้เห็นภาพรวมของยางพาราทั้งระบบ ซึ่งเมื่อเริ่มดำเนินการ
รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผล ผู้สื่อข่าวต่างเห็นพ้องไปในทิศทาง
เดียวกันว่า “ควรโค่นต้นยางพาราทิ้ง” เพราะเป็นพืชที่ไม่มีอนาคต

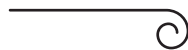
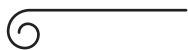
ในขั้นตอนดังกล่าวถือว่าเป็น Data Journalism ส่วนขั้นถัด
ไปคือการหาทางออกว่าควรทำอย่างไร ซึ่งหมายถึงการทำงานแบบ
สื่อสารทางออก หรือ Solutions Journalism

เรื่องที่ 2 การท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง

ปัจจุบันพัทลุงได้รับการโปรโมตให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเมืองรอง หากมองอย่างผิวเผินพบว่ามินิกท่องเที่ยวเข้ามา ธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวมีรายได้ค่อนข้างดี แต่พอให้ค้นข้อมูลลึกลงไป และวิเคราะห์ในแง่มุมต่างๆ รวมถึงนโยบายการจัดการ พบว่าเป็นการเติบโตแบบไม่มีทิศทาง ขาดการวางแผน ซึ่งหากปล่อยให้เป็นอย่างนี้อนาคตคงไม่ต่างจากเมืองท่องเที่ยวหลายแห่งที่เคยได้รับความนิยมมากอยู่ช่วงหนึ่ง แต่ปัจจุบันไม่มีใครอยากไปเที่ยวแล้ว เป็นต้น

บรรณาธิการกลุ่มข่าวสืบสวนสอบสวนและบริหารศูนย์ข่าวภูมิภาคมีความมั่นใจว่า นักข่าวไทยพีบีเอสมีศักยภาพในการทำข่าวตามแนวทางสื่อสารทางออก หรือ Solutions Journalism แต่ต้องมีกระบวนการสนับสนุนในขั้นตอนการทำงานด้วย การให้ความรู้ เพื่อให้ทุกคนเห็นภาพเดียวกัน ซึ่งถือเป็นเพียงบันไดขั้นแรก

นอกจากนี้ สำนักข่าว ผู้บริหาร และส่วนงานที่เกี่ยวข้องต้องคิดต่อว่า เพื่อจะให้แนวคิดการทำงานแบบ Data Journalism, Solutions Journalism, Civic Journalism สามารถผลิตชิ้นงานข่าวได้จริง ควรมีขั้นตอนดำเนินการอย่างไรในลำดับถัดไป รวมทั้งจะต้องมีการสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ภาค 3
มุมมองนักวิชาการ
ด้านสื่อสารมวลชน

ศาสตราจารย์ ดร.พิรงรอง งามสุด

รองอธิการบดี
ด้านการสื่อสารการบริการสังคม
และพันธกิจสากล
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- **มองการทำงานแบบ Civic Journalism และ Solutions Journalism อย่างไร**

ในเชิงแนวคิดทฤษฎีที่รวบรวมไว้คือ เน้นการนำเสนอประเด็นทางสังคม รวมทั้งการหาทางออกให้กับประเด็นนั้นๆ โดยค้นหาว่ามีหน่วยงานหรือภาคส่วนใดที่เกี่ยวข้อง และมีการตอบสนองหรือมีการพยายามหาทางออกให้กับปัญหาอย่างไร เพราะฉะนั้น หน้าที่ของสื่อโดยหลักคือ การวิเคราะห์ที่ตั้งแต่นั้น การจะหาทางออกได้ ต้องวิเคราะห์ก่อนว่าต้นตอหรือรากเหง้าของปัญหาอยู่ที่ไหน เมื่อรู้รากเหง้าของปัญหาแล้ว จึงเริ่มมองหาหน่วยงานหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้พยายามแก้ไข หรือหาทางออกให้กับปัญหาอย่างไร ถัดไปคือแนวทางที่หน่วยงานใช้นั้นได้ผลหรือไม่ เพราะอะไร

- **ในประเทศไทยมีนักข่าวที่ทำงานตามแนวทางนี้บ้างหรือไม่**

มิให้เห็นอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่เน้นแนววิเคราะห์สืบสวนสอบสวน (Investigative) ซึ่งเป้าใหญ่คือการเจาะลึก การทำให้ความจริงปรากฏ แต่บางครั้งอาจไม่นำไปสู่ทางออก หรือถ้ายกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของต่างประเทศ กรณีวอเตอร์เกต ซึ่งคนยกย่องว่าเป็นสุดยอดของ Investigative Journalism ก็ไม่ได้มีทางออก เป็นเพียงการตีแผ่ เปิดเผยให้เห็น ขุดคุ้ยลงไป เพื่อจะให้เห็นข้อมูลหลักฐานว่ามีความพยายามที่จะใช้อิทธิพลทำให้เกิดความไม่โปร่งใส

เพียงเท่านั้น ในบ้านเราก็จะมีลักษณะคล้ายๆ กันที่มุ่งเน้นการเปิดโปงให้สังคมรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้น

- **มองว่ายังไม่ไปถึงการนำเสนอทางออกให้กับสังคม**

เห็นสื่อรุ่นใหม่ๆ มีความพยายามนำเสนอทางออกบ้าง แต่ยังมีข้อจำกัดคือ หนึ่ง นักข่าวมีศักยภาพจำกัด สอง นักข่าวอาจไม่ได้รู้สึกว่าเป็นหน้าที่ โดยเฉพาะนักข่าวรุ่นใหม่ ซึ่งมีแต่เด็กๆ มองว่าคนที่จะทำ Solutions Journalism ได้ ต้องอาศัยการสั่งสมประสบการณ์พอสมควร อาจต้องเป็นระดับหัวหน้าข่าว หรือบรรณาธิการข่าว แต่โดยวัฒนธรรมและโครงสร้างการทำงานข่าวของไทยเป็นลักษณะของระบบราชการ หัวหน้าข่าวหรือบรรณาธิการจะไม่ทำข่าว แต่เป็นผู้คอยกำกับดูแลอยู่ในกองบรรณาธิการ คนที่ลงไปด่านหน้าเป็นนักข่าวรุ่นเด็กซึ่งประสบการณ์จำกัด ต่างจากกองบรรณาธิการข่าวต่างประเทศที่นักข่าวรุ่นใหญ่จะยังอยู่ในภาคสนาม

- **แล้วในส่วนของ Civic Journalism แนวทางนี้ทำได้ยากกว่าหรือไม่**

Civic Journalism มีเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยค่อนข้างสูง คำว่า Civic หรือคำว่า Democratic เราไม่มีคำภาษาไทยที่แปลตรงๆ Civic Journalism มีอีกความหมายหนึ่งคือ Public Journalism ซึ่งก็คือวารสารศาสตร์เพื่อสาธารณะ แต่คำว่าสาธารณะ ไม่ได้แปลว่า

เครือข่าย เหมือนกับคำว่าสาธารณประโยชน์แบบองค์กร
สาธารณประโยชน์ แต่หมายความว่าเป็นการทำเพื่อส่วนรวม เพื่อให้
สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

เพราะฉะนั้น Civic Journalism กับประชาธิปไตย ผูกโยง
กันอย่างแยกไม่ออก เวลาพูดถึงเรื่องประชาธิปไตย บางทีเราก็นึก
ย้ำเสมอว่าประชาชนทำได้แค่เลือกตั้ง ไม่ได้มีจิตสำนึกว่าทุกคนเป็น
พลเมือง รวมถึงตัวนักข่าวเองด้วย

เพราะฉะนั้น Civic Journalism จะหมายถึงตัวนักข่าวที่เป็น
นักวิชาชีพ ซึ่งมีความคิดอ่าน มีสำนึก เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมแบบ
ประชาธิปไตย

ขอเน้นว่าคนที่ทำ Civic Journalism ต้องเป็นนักข่าววิชาชีพ
ต้องเป็นมืออาชีพ เป็นผู้เชี่ยวชาญ แต่ว่ากระบวนการที่ทำ ไม่ได้มอง
ว่ามีหน้าที่แค่สะท้อนภาพ รายงาน บันทึก ไม่ได้มีหน้าที่แค่เป็นกระจก
หรือตัวบันทึกภาพเฉยๆ แต่มีหน้าที่มากกว่านั้น คือต้องสร้างการมี
ส่วนร่วม ต้องสร้างความผูกพัน ซึ่งขอใช้คำว่า Engagement

เพราะ Participation หมายความว่าเพียงแค่การมีส่วนร่วม แต่
Engagement คือนักข่าวต้องมีส่วนที่จะกระตุ้นเตือนให้คนมีสำนึก
ด้วย คือตัวเองสำนึกแล้วไม่พอ แต่นักข่าวต้องสร้างแนวคิดหรือ
กระบวนการที่มีสำนึก (Civic Mind หรือ Civic Consciousness) สู่
สำนึกแห่งความเป็นสาธารณะให้เกิดขึ้นในประชาชนคนที่รับสารด้วย

- **ต้องออกแบบให้มีการเคลื่อนไหวแบบแอกติวิสต์หรือไม่**

ลักษณะนั้นเป็น Advocacy Journalism แต่ Civic Journalism คือนักข่าวต้องพยายามสร้างการมีส่วนร่วม ขอยกตัวอย่างสมัยอาจารย์เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ทำรายการ “มองต่างมุม” นั่นคือรูปแบบที่ใกล้เคียงกับ Civic Journalism ที่สุด เวลาที่อาจารย์เจิมศักดิ์จะทำประเด็นใดก็ตาม อาจารย์จะลงพื้นที่ แล้วเชิญชาวบ้าน หรือคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ บางครั้งเป็นภาคเอกชน ภาครัฐ ชาวบ้าน ให้ทุกภาคส่วนมาคุยกัน และพยายามวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน

จากตรงนี้เราจะเห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นแล้ว แทนที่ประชาชนจะมองแค่ว่า ถึงเวลาโดนกระทำก็ต้องออกมาประท้วง หรือภาครัฐรอรจนกระทั่งเกิดเรื่องแล้วจึงจะออกมาตรการช่วยเหลือ ภาคเอกชนค่อยชดเชย แต่เริ่มจากการมองปัญหาาร่วมกัน ซึ่งต้องอาศัยการถกเถียงอภิปราย

สิ่งสำคัญของ Civic Journalism คือการมีส่วนร่วม ความผูกพันกับประเด็นสาธารณะ มีการสนทนา ถกเถียงอภิปรายกัน ซึ่งเห็นว่าไทยพีบีเอสพยายามทำ อย่างรายการ “เถียงให้รู้เรื่อง” หรือรายการสถานีประชาชน เพราะฉะนั้น Civic Journalism คือการสร้าง Civic Mind สร้าง Civic Participation, Civic Engagement แต่ว่าคนที่ทำต้องเป็นนักข่าวมืออาชีพ องค์กรข่าวมืออาชีพ ที่มีสำนึกถึง

พันธกิจในด้านนี้ ต้องสร้างสำนึก สร้างการมีส่วนร่วม ความผูกพันใน
เชิงสาธารณะให้เกิดขึ้นให้ได้

ส่วน Citizen Journalism คือนักข่าวพลเมือง แปลว่า คน
ทำข่าวไม่ใช่ นักข่าวมืออาชีพ เป็นคนที่ทำข่าวจากพื้นที่เกิดเหตุ
ตัวอย่างเช่น ประเด็นเขื่อนราษีไศล นักข่าวพลเมืองคือชาวบ้านใน
พื้นที่ ที่ต้องการรายงานข่าวด้วยตัวเอง ซึ่งการผลิตเนื้อหาหรือการ
สร้างประเด็น คุณต้องเลือกก่อนว่าประเด็นคืออะไร แล้วหาข้อมูลมา
สนับสนุนและนำเสนอ

เพราะฉะนั้น จุดเริ่มต้นของ Citizen Journalism คือลักษณะ
ที่ต้องลงถึงชุมชน หมายความว่า การจะมีประเด็นได้ ต้องเป็นชุมชน
ไม่ใช่ปัญหาส่วนตัวหรือปัญหาในครอบครัว

Citizen Journalism คือคนในชุมชนที่รู้สึก ว่า เรื่องราวของ
ตนเองมีความสำคัญเพียงพอที่จะนำเสนอสู่สาธารณะ เพราะฉะนั้น
Citizen Journalism คือพลเมือง ต่างกับ Civic Journalism เพราะนั่น
คือนักข่าวมืออาชีพ แต่เป็นนักข่าวมืออาชีพที่มีพันธกิจในการเสริมสร้าง
ความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้น แต่พลเมืองคือคนที่อยู่ในพื้นที่อยู่แล้ว

สิ่งที่เห็นชัดอย่างหนึ่งคือ พลเมืองไม่จำเป็นต้องเป็นต่าง
จังหวัด คนในเมืองก็ได้ เช่น คนในพื้นที่สามย่านต้องการรายงานว่า
เกิดเหตุอะไรขึ้น เมื่อก่อนมีสุนัขตาย มีคนรายงานขึ้นเฟซบุ๊กว่าเพราะ
โดนยาเบื่อหรือเปล่า แล้วตอนหลังมีสื่อใหญ่มาตามต่อ คือต้องดูวิธี

เขียน ซึ่งจะต้องนำเสนออย่างมีเรื่องราว มีข้อเท็จจริงให้เห็นประเด็น อาจจะมีสัมภาษณ์คนเพื่อสนับสนุนก็จะเป็น Journalism ทันที

หลายเรื่องราวในชุมชน นักข่าวเข้าไม่ถึง เพราะฉะนั้น ประโยชน์หลักของ Citizen Journalism คือการผูกประเด็นที่สื่อกระแสหลักไม่ให้ความสนใจ ไม่ได้ถูกนำเสนอเพียงพอในสื่อกระแสหลัก

- **ในประเทศไทยมีการทำงานข่าวแบบนี้อยู่แล้ว**

มีค่ะ อย่างไทยพีบีเอสก็มีนักข่าวพลเมือง ซึ่งไทยพีบีเอสเปิดพื้นที่ให้พลเมืองในพื้นที่ส่งข่าวเข้ามา เท่าที่ทราบก็มีการฝึกอบรม เพราะว่าพลเมืองจะทำข่าวมือเป็นอาชีพได้อย่างไร ต้องมีทั้งมุมมอง มีความเข้าใจเรื่องการผลิตสื่อ นั่นคือเหตุผลว่าทำไมเราพบการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อใหม่มากกว่า เพราะเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ และราคาถูก หรือแทบไม่ต้องเสียเงินเลย สื่อออนไลน์จะเป็นพื้นที่หลักของ Citizen Journalism แต่ในกรณีไทยพีบีเอสจัดพื้นที่ให้เป็นพิเศษ นักข่าวพลเมืองจึงได้รายงานออกอากาศทางโทรทัศน์

- **คิดว่า Civic Journalism กับ Solutions Journalism จำเป็นไหมสำหรับเมืองไทย**

ควรมี Civic Journalism เน้นที่การอภิปราย เน้นเรื่องกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความผูกพัน เหมือนคนอ่านหนังสือพิมพ์ คนดูทีวีส่วนใหญ่ไม่ใช่แค่ผู้รับสาร แต่ต้องเป็นคน

ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการ เพราะประชาธิปไตยในเชิงการสื่อสาร คือ การที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการอภิปรายในประเด็นต่างๆ เพื่อหาทางออก สุดท้ายก็จะซบกันอยู่ ไม่ได้แยกจากกัน อยู่ที่ว่ามันมุ่งตรง ไหนมากกว่ากันนั่นเอง

- **มองว่าการทำงานของไทยพีบีเอส เป็น Civic Journalism หรือ Solutions Journalism หรือไม่**

นักข่าวไทยพีบีเอสมีความเป็น Public Journalism ในตัวเอง สื่อสาธารณะต้องมุ่งเน้นเรื่องการสร้างการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ ไม่ใช่ผ่านสื่อโทรทัศน์เพียงอย่างเดียว การสร้างกระบวนการก็เป็นหน้าที่ของไทยพีบีเอส

ไทยพีบีเอสได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐ ปีละ 2,000 ล้านบาท เอื้อให้สามารถทำงานในแนวทาง Civic Journalism และ Solutions Journalism ขณะที่สถานีโทรทัศน์ดิจิทัลช่องอื่นจำเป็นต้องหารายได้เพื่อหล่อเลี้ยงธุรกิจ ไทยพีบีเอสจึงต้องเป็นหลักในการสื่อสารเพื่อสาธารณะแก่สังคม ต้องวิเคราะห์ประเด็น หาทางออก สร้างการมีส่วนร่วม สร้างกระบวนการ ที่ไปไกลกว่าเพียงการรายงานข่าว แต่สิ่งที่ไม่ควรเป็นคือ Advocacy เพราะมีเส้นบางๆ ระหว่าง Advocacy กับ Propaganda

Advocacy คือการก่อกระแส หนึ่งในหลักการสำคัญของการรายงานข่าวคือ เรื่องความเป็นวัตถุวิสัย ไม่นำอารมณ์ความรู้สึกของ

ตนเองเข้าไปเกี่ยวข้อง ในทางปฏิบัติ ถ้ามองเป็นวัตถุประสงค์จริงๆ อาจกลายเป็นการขาดความผูกพันหรือรับผิดชอบต่อสังคม จึงเป็นที่มาของ Advocacy เพื่อตอบโต้กับแนวคิดที่ นักข่าวไม่จำเป็นต้องทำงานด้วยวัตถุประสงค์ขนาดนั้น แต่สามารถจุดประกาย หรือปลุกกระแสในบางประเด็น ที่เห็นว่าสังคมสมควรรับรู้และควรจะมีส่วนร่วม แต่ต่างจาก Solutions และ Civic ในแง่ที่ว่า Advocacy คือเน้นการทำให้เกิดกระแส

ยกตัวอย่างในช่วงการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ขณะที่หลายสื่อแค่นำเสนอ แต่หนังสือพิมพ์ผู้จัดการจุดกระแสเรื่องการใช้อำนาจการเมืองเอื้อประโยชน์ทางธุรกิจ ซึ่งจุดติด การทำงานในลักษณะดังกล่าวมองได้ว่าเป็นสื่อแบบ Advocacy

สิ่งสำคัญที่สุดของของหลักการสื่อสารมวลชนคือ ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องครบถ้วน โดยไม่มีอคติ คุณต้องยึดมั่นในความถูกต้องครบถ้วน ข้อมูลต้องตรวจสอบได้ มีการพิสูจน์ให้เห็นได้อย่างชัดเจน ประเด็นคือ Advocacy Journalism เมื่อข้อพิสูจน์ชัดเจน สื่อต้องการจุดกระแสให้สังคมรู้ว่ามีเหตุการณ์เกิดขึ้น อาจกลายเป็นการเข้าไปสู่ Propaganda ที่เป็นการผสมระหว่างความจริงกับไม่จริง ในขณะที่ Advocacy Journalism ต้องจริง ต้องจุดกระแสให้ประชาชนรู้ว่าเรื่องนี้ยอมไม่ได้

- **เพราะฉะนั้นแนวทางที่น่าสนใจคือ Civic Journalism กับ Solutions Journalism**

เพราะอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ไม่เฉพาะไทยพีบีเอสที่
ต้องทำ สถานีโทรทัศน์ช่องอื่นก็ควรทำ เพราะเป็นสิ่งที่ดีต่อสังคม แต่
จะให้คนทั้งกองบรรณาธิการมาทำคงไม่ได้ เพราะในการทำงานข่าว
ปกตินักข่าวยังต้องรายงานข่าวประจำวัน บางครั้งนักข่าวคนหนึ่งต้อง
ทำข่าววันละหลายชิ้น อย่างหนังสือพิมพ์บอสตันโกลบมีทีมแค่ 3-4 คน
อยู่ในหน่วยที่ชื่อว่าสปอตไลท์ และทำเรื่องสืบสวนสอบสวนโดยเฉพาะ

- **หากจะทำข่าวแนว Civic Journalism หรือ Solutions Journalism ควรตั้งส่วนงานเฉพาะขึ้นมา**

ควรมีส่วนงานต่างหาก พนักงานไม่ต้องทำงานอย่างอื่น
Solutions อาจเป็นเรื่องที่คนไม่ต้องการจะปกปิดอย่างงานเชิง
สืบสวนสอบสวน แต่เราต้องพยายามหาทางออกให้ได้ ตัวอย่างเช่น
กรณีไขมันทรานส์ เป็นเรื่องที่อยู่ในธรรมชาติ โดยกระบวนการผลิตจะ
ทำอย่างไรเพื่อลดไขมันทรานส์ ต้องมีการพูดคุยเพื่อหาทางออกให้ได้
ว่าส่งผลกระทบต่ออย่างไร รัฐบาลควรหาทางออกอย่างไร กระทรวง
สาธารณสุขออกกฎหมายกระทรวงมาแบบนี้จะส่งผลกระทบต่ออย่างไร จะหา
ทางออกอย่างไรที่ไม่กระทบภาคอุตสาหกรรมมากเกินไป และผู้บริโภค
ไม่ป่วยจากภาวะไขมันอุดตันในเส้นเลือด

ผศ.มัทนา เจริญวงศ์

คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ
และการสื่อสาร
มหาวิทยาลัยศิลปากร

- **ความหมายของ Civic Journalism, Solutions Journalism**

Civic Journalism เป็นคนละคำกับ Citizen Journalism หรือวารสารศาสตร์พลเมือง แต่เป็นคำเดียวกับ Public Journalism หรือ “วารสารศาสตร์สาธารณะ” ซึ่งเป็นแนวคิดที่เห็นว่าสื่อไม่ควรทำหน้าที่เพียงแจ้งข่าวสารให้ประชาชนทราบเท่านั้น แต่ควรทำงานเพื่อสร้าง สนับสนุน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสาธารณชน โดยเปิดพื้นที่ให้สาธารณชนมีโอกาสได้อภิปรายถกเถียงประเด็นสาธารณะในพื้นที่ของสื่อมวลชนเอง

อันที่จริงแล้วแนวคิดนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่มีฐานคิดสอดคล้องกับแนวคิดของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักคิดและนักปรัชญาชาวอเมริกัน ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาด สาธารณชนสามารถเรียนรู้ว่าจะปกครองตนเองได้อย่างไร และประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งในการใช้ชีวิต การทำงาน และเป็นสิ่งที่เรียนรู้ร่วมกันผ่านการสื่อสารแบ่งปันประสบการณ์ ดังนั้น การปล่อยให้การอภิปรายถกเถียงดำเนินไปโดยไม่นำเสนอข้อเท็จจริงใดๆ ไม่กระตุ้นให้สาธารณชนเกิดความสนใจร่วมกัน จึงไม่มีประโยชน์

ตามทัศนะของดิวอี้ สังคมจึงควรปฏิรูปสื่อ สื่อควรมีบทบาทเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญระหว่างรัฐบาลและประชาชน ให้ข่าวสาร จัดเวที

ความคิดเห็นในรูปแบบต่างๆ เช่น เวทีเสวนา วงคุยระหว่างภาคส่วนต่างๆ จัดทำประชาคมติ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข่าวสารที่จำเป็น และมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจทางการเมือง

องค์กรข่าวที่นำแนวคิดวารสารศาสตร์สาธารณะไปปฏิบัติจึงมีแนวการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารและการรายงานข่าวที่แตกต่างจากองค์กรข่าวทั่วไป มีผู้เสนอแนะว่าองค์กรข่าวที่นำแนวคิดวารสารศาสตร์สาธารณะไปใช้ อาจใช้แนวทางปฏิบัติ ดังนี้

1. ฟังเสียงสาธารณชน เพื่อให้ประชาชนช่วยกำหนดวาระข่าวสาร
2. ให้เสียงแก่ประชาชนคนธรรมดา หมายถึง เป็นปากเสียงให้ประชาชนธรรมดา และให้คนธรรมดาได้มีโอกาสเป็นแหล่งข่าว
3. รายงานข่าวในทางที่ช่วยเอื้อให้ประชาชนเข้าใจ และกระตุ้นให้ประชาชนแก้ไขปัญหาที่อยู่เบื้องหลังเรื่องราวที่เกิดขึ้น
4. นำเสนอข่าวให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในประเด็นข่าวนั้น
5. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ทำให้เนื้อหาข่าวมีผลกระทบหรือส่งผลต่อชุมชนมากขึ้น

มีอีกตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจ และอาจจะเห็นภาพชัดเจนขึ้นคือ กรณีของหนังสือพิมพ์ Savannah Morning News ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ขนาดกลางในสหรัฐอเมริกา เมื่อนำแนวคิดวารสารศาสตร์

สาธารณะไปใช้ เขากำหนดแนวปฏิบัติให้นักข่าวแบ่งเวลาจากการทำข่าวตามปกติ ไปทำกิจกรรม ที่ช่วยให้นักข่าวทราบความต้องการ หรือได้ยินเสียงของประชาชน เช่น กิจกรรม “Community Listening” ซึ่งเป็นปฏิบัติการ “ฟัง” เสียงประชาชน ที่ช่วยให้นักข่าวเข้าถึงและเข้าใจความต้องการ ปัญหาต่างๆ จากประชาชนโดยตรง

จัดสรรพื้นที่หนังสือพิมพ์ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น เช็กชั้น “Neighborhood” ที่มีเนื้อหาต่างกันไป 1 edition 1 ย่าน คอลัมน์ “Close ups” ที่เปิดให้ผู้อ่านเขียนเรื่องส่งเข้ามาตีพิมพ์ และคอลัมน์อื่นๆ ในหนังสือพิมพ์ เช่น Vox Populi ที่นักข่าวจะยกคำพูดของคนในชุมชนมานำเสนอ หรือหนังสือพิมพ์โพสต์ประเด็นให้ประชาชนแสดงความเห็น จากนั้นความเห็นที่ดีที่สุดจะถูกเลือกมาบรรณาธิกรก่อนพิมพ์

ให้พื้นที่นักเรียน ชนชั้นกลางในชุมชนเขียนความเรียงแสดงความคิดในหัวข้อที่หนังสือพิมพ์กำหนด จัดอบรมประชาชนในชุมชนให้เป็นนักข่าว โดยชักชวนผู้เข้าอบรมจากพื้นที่ที่ไม่ค่อยถูกพูดถึงในห้องประชุมข่าวมาร่วมอบรมเป็นต้น

- **สำหรับ Solutions Journalism**

เป็นวิธีการรายงานข่าวที่มีความเป็นข่าวเชิงสืบสวนบวกกับข่าวอธิบายความ แต่ที่เพิ่มเติมและทำให้แตกต่างจากการรายงานข่าว

ทั่วไปคือ มีเป้าหมายเฉพาะว่าจะมุ่งรายงานประเด็นที่เป็นปัญหา เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เช่น ปัญหาที่สังคมยังไม่ทราบแน่ชัดว่าสาเหตุมาจากอะไร หรือทราบสาเหตุแล้ว แต่ยังไม่มีความเห็นที่นำไปซึ่งพอใจ หรือสังคมมีเข้าใจผิดเกี่ยวกับปัญหา หรือถ้ารายงานสาเหตุของปัญหาแล้ว อาจจะมีโอกาสที่นำไปสู่การแก้ไขที่ดีขึ้นได้

นักข่าวจึงต้องค้นหา รวบรวม วิเคราะห์ สืบสวนจนได้ความจริงที่ลึกและรอบด้าน ทัศนคติที่ส่วนใหญ่บอกเล่ารายละเอียดของทางออกหลากหลายวิธี เพื่อให้หน่วยงาน หรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องตัดสินใจเลือก หรือมองเห็นทางออกที่ให้ผลดีที่สุด ภายใต้ข้อจำกัดของแต่ละสถานการณ์ คือเป็นการรายงานข่าวที่ไม่ได้เน้นตัวปัญหา แต่เน้นการแก้ไขปัญหา หรือพยายามหาทางออกที่ดีที่สุด

สิ่งที่ท้าทายคือ บางครั้งทางออกที่ดีที่สุดก็เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ จะด้วยปัจจัยทางการเมือง หรืออะไรก็ตาม แต่ประชาชนได้เห็นความพยายามบรรเทาปัญหาของมนุษย์ เห็นอุปสรรคในการแก้ปัญหา สังคมเกิดการเรียนรู้มากมายจากความพยายามแก้ไขปัญหาล่าสุดท้ายแล้วไม่ว่าจะแก้ไขปัญหานั้นได้สำเร็จหรือไม่ การรายงานข่าวแบบนี้ก็ทำให้สังคมเกิดความเข้าใจปัญหานั้นอย่างลึกซึ้ง

สิ่งที่น่าสนใจคือ ถ้ามองในมุมมองของนักข่าว การรายงานข่าวแบบนี้ทำให้นักข่าวต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หรือประเด็นที่กำลังรายงานค่อนข้างมาก ขณะเดียวกันก็ช่วยให้นักข่าวเข้าใจว่า อะไร

คือสิ่งที่เกิดขึ้นจริง อะไรคือสาเหตุ เกิดผลกระทบหรืออะไรตามมากับใครบ้าง หรือมีกรณีศึกษาอะไรที่เกิดขึ้นใกล้เคียงกัน และนำมาศึกษาทางออก หรือทำนายผลที่จะเกิดขึ้นได้

เมื่อนักข่าวเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ก็จะนำความเข้าใจของตนมาแสดงผ่านการรายงานข่าว ผ่านการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อค้นหาทางออก เกิดการวิพากษ์ทางออกและนำเสนอทางออกใหม่ๆ

กระบวนการเหล่านี้ทำให้ประชาชนเข้าใจ เห็นภาพสิ่งที่เกิดขึ้นในมุมลึกกว่าการรายงานข่าวทั่วไป ขณะที่วารสารศาสตร์สาธารณะ นักข่าวพยายามเข้าหาชุมชน ทำความรู้จักกับคนในชุมชน เพื่อสร้างพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารสาธารณะ และมีบทบาทเป็นพลเมืองที่มีความตื่นตัว สนใจมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองที่เกี่ยวข้องกับชีวิตสาธารณะ

สิ่งที่นักข่าวทำจึงมีความหลากหลายกว่า เช่น นำ Solutions Journalism มาใช้ในการรายงานข่าว เปิดพื้นที่ในสื่อให้ประชาชนเขียนบทความ แสดงความคิดเห็น หรือเปิดรับข่าวจากนักข่าวพลเมือง กำหนดให้นักข่าวประชุมกำหนดประเด็นข่าวร่วมกับประชาชนในพื้นที่

ดังนั้น ถ้าพิจารณาในเชิงขอบเขตความหมาย และการนำไปปฏิบัติ วารสารศาสตร์สาธารณะจะมีขอบเขตกว้างกว่า เพราะมีลักษณะที่เป็นทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ มุ่งสร้างพื้นที่สาธารณะ

เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคพลเมือง มุ่งเสริมสร้างภาคพลเมืองที่เข้มแข็ง ในแบบที่สังคมประชาธิปไตยต้องการ

สะท้อนความเชื่อว่าบทบาทของนักข่าวกว้างไกลกว่าการเป็นผู้รายงานข่าวสาร เพราะต้องมีความเป็นนักกิจกรรม (Activist) ที่เชื่อมั่นในประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม มุ่งมั่นผลักดันให้ภาคประชาชนมีความเข้มแข็งด้วย

ส่วน Solutions Journalism มีขอบเขตแคบกว่า เพราะเป็นวิธีการรายงานข่าวที่มีเป้าหมายเพื่อนำความจริงไปแก้ไขปัญหา บอกสังคมว่ามีแนวทางออกใดบ้างที่เป็นไปได้ แต่ท้ายสุดแล้วทั้งสองอย่างเป็นกลไก ที่ช่วยเสริมสร้างพลังของภาคพลเมือง ทำให้สังคมเกิดความเปลี่ยนแปลง

ในองค์กรข่าวที่นำแนวคิดวารสารศาสตร์สาธารณะไปใช้ ก็สามารถนำแนวทางการรายงานข่าว Solutions Journalism ไปใช้ได้ นอกจากการรายงานข่าวแบบ Hyperlocal reporting ที่เน้นการรายงานข่าวในชุมชน และ Native reporting ที่ให้คนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น นักเคลื่อนไหว เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ มาเป็นนักข่าวอาสาสมัครรายงานเรื่องราวที่เกิดขึ้นในมุมมองของตน

- **Civic Journalism และ Solutions Journalism มีองค์ประกอบและคุณสมบัติสำคัญอะไร**

คำตอบข้อ 1 บอกลักษณะของแนวคิดทั้งสองไปแล้ว ซึ่งเท่ากับว่าสะท้อนคุณสมบัติของสองแนวคิดนี้ไปในตัว ถ้าคำถามข้อนี้หมายถึงการนำ Civic Journalism และ Solutions Journalism ไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยองค์ประกอบอะไรบ้าง จากกรณีที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ พบว่า

1. นโยบายและแนวปฏิบัติขององค์กรข่าว ที่นำแนวคิดไปใช้ในองค์กรมีความสำคัญมาก การนำไปใช้ โดยที่ยังคงให้นักข่าวรายงานข่าวแบบเดิมด้วย ทำให้นักข่าวรู้สึกว่าการที่ตัวเองต้องเจียดเวลาทำข่าวตามปกติไปใช้ทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อทำความรู้จักกับชุมชน ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวเชิงผลกดัน ส่งผลกระทบต่อการทำข่าวประจำวัน และการรายงานข่าวแบบที่เน้นตัวเหตุการณ์ (event-based reporting) ที่นักข่าวทำอยู่ ทำให้การรายงานข่าวแบบวารสารศาสตร์สาธารณะยากจะทำให้เกิดความยั่งยืน (ในความเห็นของนักข่าว)

เพราะถ้ารายงานข่าวแบบวารสารศาสตร์สาธารณะตลอดเวลา ก็จะละเลยความรับผิดชอบรายวันที่ต้องรายงานประชาชนว่าเกิดอะไรขึ้นในโลกรอบตัวคนอ่าน

2. ความร่วมมือจากนักข่าว บรรณาธิการ บุคลากรสายข่าวทุกคน ไม่ได้เชื่อในแนวคิดวารสารศาสตร์สาธารณะ นักข่าวบางส่วนเห็นว่าบทบาทในการเป็นเวทีกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายถกเถียง (ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของวารสารศาสตร์สาธารณะ) ควรจำกัดอยู่เฉพาะบทบรรณาธิการ แต่ไม่ใช่หนังสือพิมพ์ทั้งฉบับต้องทำหน้าที่ดังกล่าวหรือความเชื่อว่่านักข่าวมีหน้าที่รายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นคือ มีบทบาทรายงานข่าวสาร แล้วประชาชนต้องนำข้อมูลเหล่านั้นไปตัดสินใจในประเด็นสาธารณะเอง นักข่าวไม่ควรมีบทบาทในการกระตุ้น หรือสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของสาธารณชน

นักข่าวบางคนไม่ได้เห็นว่าวารสารศาสตร์พลเมือง หรือนักข่าวที่นักข่าวพลเมืองรายงานคือ ข่าว แต่เห็นว่าเป็นเพียง “วัตถุดิบ” ประกอบการรายงานข่าวที่ตนเป็นผู้รายงานเท่านั้น เพราะเชื่อว่านักข่าวเป็นอาชีพที่ต้องการทักษะความชำนาญเฉพาะตัว และมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ใช่งานของนักข่าวสมัครเล่น หรือประชาชนทั่วไป

3. การจัดโครงสร้างองค์กรให้เกิดความร่วมมือกัน ในบางองค์กรที่มีการนำวารสารศาสตร์สาธารณะไปใช้ มักมีแผนกหรือฝ่ายที่ดูแลวารสารศาสตร์พลเมือง แต่เมื่อนักข่าวพลเมืองเปิดประเด็นมาไม่มีฝ่ายข่าวรับไปรายงานต่อ เพราะขาดโครงสร้างที่เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างนักข่าวอาชีพกับนักข่าวพลเมือง

4. เสี่ยงต้อปรับจากประชาชนต่อองค์กรข่าวที่นำแนวคิดเหล่านี้ไปปฏิบัติ แม้ส่วนใหญ่การนำวารสารศาสตร์สาธารณะไปใช้จะประสบความสำเร็จ ในแง่การทำให้ประชาชนรู้สึกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับองค์กรข่าวมากขึ้น

แต่ตัวอย่างที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นองค์กรข่าวขนาดเล็กหรือขนาดกลาง ส่วนองค์กรข่าวขนาดใหญ่ที่เน้นผลกำไรในการดำเนินงาน มักไม่ได้ใช้วารสารศาสตร์สาธารณะอย่างจริงจังหรือเต็มรูปแบบ แต่มักจะเปิดพื้นที่ให้วารสารศาสตร์มีส่วนร่วมในรูปแบบอื่นๆ เช่น เปิดรับเนื้อหา ที่ผู้ใช้ผลิตขึ้นในรูปข่าวพลเมืองที่เป็นคลิปวิดีโอสั้นๆ ภาพถ่าย การร่วมตอบผลโหวต ผลโพลที่ฝ่ายข่าวทำขึ้น

• นักข่าวสามารถนำแนวทางการทำงานแบบต่างๆ ข้างต้น มาปรับใช้ได้อย่างไร

วารสารศาสตร์สาธารณะ เป็นแนวคิดที่ไม่ใช่วารสารศาสตร์กระแสหลัก ซึ่งใช้แนวทางการรายงานข่าวแบบ Traditional Journalism แต่จะนับว่าเป็นวารสารศาสตร์ทางเลือกได้ไหม ก็นับได้ เพราะองค์กรข่าวที่นำแนวคิดนี้ไปใช้ ต้องเปลี่ยนแปลงนโยบาย วิธีคิด และการทำงานจากเดิมหลายๆ

เช่น นำการรายงานข่าวแบบ Advocacy Journalism, Solutions Journalism, Native Journalism มาใช้ในบางกรณี รวมทั้งบทบาทของนักข่าวก็จะแตกต่างกันไปด้วย อย่างที่กล่าวไปแล้วว่าจะมี

ความเป็นนักกิจกรรม นักเคลื่อนไหวอยู่หลายๆ ไม่ได้เป็นผู้สังเกตการณ์ เพราะต้องขับเคลื่อนให้เกิดการมีส่วนร่วมของพลเมือง แต่ก็มีใช้ไป กำหนดหรือชี้แนะว่าพลเมืองต้องคิดเห็นอย่างไร

วารสารศาสตร์สาธารณะแตกต่างกับ Advocacy Journalism เป็นแนวทางการรายงานข่าวที่เห็นต่างจากแนวทางการรายงานข่าวแบบ Traditional reporting ที่ให้คุณค่ากับวัตถุวิสัย (Objectivity) และความเป็นกลาง (Neutrality)

กล่าวคือ Advocacy Journalism เป็นการรายงานข่าวที่นักข่าวเชื่อว่า วิธีที่ดีที่สุดในการรักษาผลประโยชน์ของสาธารณชนนั้น เกิดจากการมีองค์กรสื่อที่หลากหลาย และความหลากหลายขององค์กรสื่อ เกิดจากความแตกต่างของมุมมองในการรายงาน จึงไม่เชื่อว่าการยึดวัตถุวิสัยในการรายงานข่าวจะได้มาซึ่งความจริง ซึ่งอีกนัยหนึ่งก็คือปฏิเสธว่า ความจริงไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว และไม่ได้มาด้วยมุมมองการรายงานข่าวแบบวัตถุวิสัยเท่านั้น

ดังนั้น Advocacy Journalism จึงแตกต่างจากอคติในการรายงานข่าว เพราะอคติเกิดจากความจงใจ เจตนาการปฏิเสธหลักในการรายงานข่าวอย่างวัตถุวิสัย และความเป็นกลางที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของการรายงานข่าวดั้งเดิม ทำให้ Advocacy journalism มีฐานะเป็น Alternative journalism

วารสารสาธารณะกับวารสารศาสตร์พลเมือง (Citizen Jour-

nalism) วารสารศาสตร์สาธารณะเป็นแนวคิดที่องค์กรสื่อกระแสหลักนำไปใช้ในการทำงานของตน แต่วารสารศาสตร์พลเมือง เป็นแนวคิดและปรากฏการณ์ทางสังคม ที่ประชาชนทั่วไปซึ่งไม่ใช่นักข่าวอาชีพ มาแสดงบทบาทในการรวบรวม และรายงานข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม หรือชุมชนท้องถิ่น จึงมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่องค์กรข่าวที่สนใจแนวทางวารสารศาสตร์สาธารณะ เปิดพื้นที่สื่อของตน ให้นักข่าวพลเมืองรายงาน จัดอบรมนักข่าวพลเมือง หรือจัดกิจกรรมที่สนับสนุนวารสารศาสตร์พลเมือง เช่น ให้นักข่าวพลเมืองมีส่วนร่วมในการประชุมข่าว หรือมีส่วนร่วมในกระบวนการรายงานข่าว

ส่วน Solutions Journalism มีสถานะเป็นวิธีการรายงานข่าวแบบหนึ่ง ที่จัดเป็น Alternative Journalism ซึ่งองค์กรข่าวที่ใช้แนวทางวารสารศาสตร์สาธารณะสามารถนำไปใช้ได้ เช่นเดียวกับนักข่าวพลเมือง ที่อาจนำวิธีการรายงานข่าวแบบ Solutions Journalism ไปใช้ได้ ในกรณีที่ตนเองมีความรู้ความชำนาญในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ที่ทำให้สามารถเสนอแนะทางออกของปัญหาได้

Solutions Journalism กับ Advocacy Journalism แนวคิดแรกต้องการผลลัพธ์เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมว่ามีทางออกใดบ้างที่เป็นไปได้ เหมาะสม ได้ผลดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาหนึ่งๆ แต่ Advocacy ตั้งคำถามกับวิธีการได้มาซึ่งข้อเท็จจริง หรือความจริง นักข่าวในองค์กรข่าวที่ใช้แนวทางวารสารศาสตร์สาธารณะ

สามารถนำ Solutions Journalism ไปใช้ได้ในการรายงานข่าวปัญหาทางสังคม หรือทางการเมือง เพื่อดึงหรือสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมจากสาธารณชน

ถ้านักข่าวคนนั้นไม่ได้เชื่อในแนวทางการหาความจริงแบบ Advocacy Journalism ก็ใช้แนวทางการหาความจริงแบบ Objectivity และ Neutrality มารายงานได้ หรือในมุมกลับกันถ้านักข่าวเชื่อถือในแนวทางการรายงานข่าวแบบ Advocacy Journalism ก็นำมาใช้ได้เช่นกัน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายในการรายงานข่าวขององค์กรด้วยว่า ให้คุณค่ากับระบบคุณค่า และค่านิยมทางวารสารศาสตร์อย่างไร

- **มองว่าไทยพีบีเอสทำงานในแบบ Civic Journalism, Solution Journalism บ้างหรือไม่ จากทิศทางการนำเสนอข่าว/รายการ**

สถานะของไทยพีบีเอสแตกต่างจากองค์กรสื่อมวลชนทั่วไป เพราะเป็นสื่อสาธารณะ จึงมีนโยบายในการสร้าง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารสาธารณะของภาคประชาชน

เมื่อพิจารณาจากการนำเสนอรายการที่ผ่านมา ไทยพีบีเอสมีการกำหนดสัดส่วนเนื้อหารายการที่สะท้อนกระบวนการสร้าง และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลายรายการ ในรูปแบบที่แตกต่างกัน ทั้งรายการที่ฝ่ายข่าวดูแล รายการที่สำนักเครือข่ายสื่อ

สาธารณะดูแล นอกจากนี้ที่กำหนดให้มีสภาผู้ชม แนวทางการทำงาน
ของไทยพีบีเอส จึงสอดคล้องกับวารสารศาสตร์สาธารณะ

ส่วนทิศทางการนำเสนอข่าวที่ผ่านมา ไทยพีบีเอสมีลักษณะ
การรายงานข่าวแบบ Solutions Journalism ใหม่ เท่าที่ติดตามชม ยัง
ไม่เห็นการรายงานข่าวแบบนี้ คือเห็นความพยายามในการรายงานข่าว
ปัญหา โดยเน้นความสนใจไปที่ตัวปัญหา และผลกระทบที่เกิดเป็นหลัก

มีการนำเสนอทางออกในมุมมองของนักวิชาการ หรือผู้
เชี่ยวชาญบ้าง แต่ยังคงขาดกระบวนการผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหา
หรือนำเสนอเนื้อหาที่ทำให้สังคมเกิดการเรียนรู้ทางออก วิธีแก้ไขที่
หลากหลาย ส่วนเหล่านี้ยังขาดหายไป

ซึ่งเข้าใจได้ว่าเป็นเพราะโครงสร้างการทำงานข่าว และ
ธรรมเนียมปฏิบัติขององค์กรที่ทำให้นักข่าวใช้เวลาไปกับการตาม
ประเด็นใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นทุกวัน ยากจะติดอยู่กับประเด็นใดประเด็น
หนึ่งได้ตลอดเวลา ต้องหาข่าวใหม่มารายงานทุกวัน ยังให้คุณค่ากับ
การแข่งขันกันเรื่องความเร็ว มากกว่าความลึก ความรอบด้าน หรือ
ขาดการพัฒนาส่งเสริมให้ทำข่าวเชิงสืบสวน การขาดความรู้รอบตัว
การขาดการบูรณาการความร่วมมือกันในการรายงานข่าว ระหว่างนัก
ข่าวต่างสาย ต่างฝ่าย

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1

หลักการสำคัญของสื่อเพื่อสาธารณะ

1) ความทั่วถึง (Universality)

สื่อสาธารณะต้องดำเนินการเพื่อประชาชนทั้งประเทศ ต้องพยายามเข้าถึงทุกคน หรือสื่อสาธารณะต้อง “ถูกใช้” โดยคนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อความเสมอภาค ความเป็นประชาธิปไตยที่พลเมืองทุกคนอยู่บนฐานข้อมูลข่าวสารเดียวกัน อย่างไม่แบ่งแยกสถานะทางสังคม หรือรายได้

2) ความหลากหลาย (Diversity)

สื่อสาธารณะต้องมีความหลากหลาย อย่างน้อยที่สุดในด้านประเภทของรายการ ผู้ชมผู้ฟังกลุ่มเป้าหมายและเนื้อหา รวมทั้งประเด็นถกเถียง ทั้งหมายรวมถึงกลุ่มผู้ผลิตอิสระที่หลากหลาย ไม่ผูกขาดกับกลุ่มหนึ่ง แต่เปิดโอกาสอย่างกว้างขวางในการเข้าถึง เข้าร่วมงาน เข้าร่วม

เรียนรู้ ร่วมพัฒนารายการ สื่อสาธารณะต้องตอบสนองความสนใจของสาธารณะที่หลากหลาย โดยนำเสนอรายการหลากหลายประเภท ที่แต่ละรายการอาจตอบสนองกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่มีความคาดหวัง ความต้องการ และลักษณะการรับสื่อที่ต่างกัน

3) ความเป็นอิสระ (Independence)

องค์การสื่อสารสาธารณะ ต้องมีความเป็นอิสระ มีที่มาของรายได้ที่ประกันความเป็นอิสระจากรัฐ และทุนธุรกิจ และต้องสร้าง หรือพัฒนาความยั่งยืนของความเป็นอิสระ ด้วยการได้รับการสนับสนุนจากสาธารณะหรือประชาชน ผู้ผลิตสื่อสาธารณะต้องมีเสรีภาพ และความเป็นอิสระด้วยจริยธรรมวิชาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคม สื่อสาธารณะต้องเป็น กลางในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นอิสระ เป็นช่องทางเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารความคิดเห็น และข้อวิจารณ์ที่แตกต่างกัน และต้องสร้างกลไกการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารที่เสรี อันเป็นหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนของสังคมประชาธิปไตย

4) การปกป้องสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชน (Human Rights Protection)

สื่อสาธารณะต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ล่วงละเมิดส่วนบุคคลและครอบครัว เว้นเสียแต่ความจำเป็นเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของมหาชนส่วนใหญ่ ต้องคำนึงถึงและถือปฏิบัติในหลักการสิทธิมนุษยชนในทุกขั้นตอนการทำงาน และในการผลิตรายการต่างๆ

5) ความแตกต่างเฉพาะตัว (Distinctiveness)

สื่อสาธารณะต้องมีความแตกต่างที่โดดเด่นด้วยคุณลักษณะของรายการที่มีมาตรฐานและรสนิยม เนื้อหารายการต้องแตกต่างจากสื่ออื่น จนทำให้ผู้ชมผู้ฟังสามารถแยกแยะได้ในความแตกต่างของคุณภาพ คุณค่า จุดยืน และลักษณะเฉพาะของสื่อสาธารณะ โจทย์ของสื่อสาธารณะจึงมิใช่แค่การผลิตรายการที่สื่ออื่นไม่สนใจผลิต แต่ควรมีทั้ง ยุทธศาสตร์ และจุดมุ่งหมายเพื่อสังคม มีความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ ที่สร้างความแตกต่าง ทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ มีมาตรฐานตามหลักการแห่งวิชาชีพ มีรสนิยม มีความสุภาพที่เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมเนียมปฏิบัติ บรรทัดฐาน และค่านิยมของชุมชน สังคมนั้นๆ ผู้ผลิตสื่อสาธารณะต้องเป็นผู้นำในการพัฒนารายการ ต้นแบบ

6) ความมีส่วนร่วม (Participation)

เป็นคุณลักษณะสำคัญของสื่อสาธารณะ ที่ยึดค่านิยมประชาธิปไตย ทั้งในกระบวนการ และเป้าหมายการทำงาน การมีส่วนร่วมในระดับ ผู้ปฏิบัติงาน คือวัฒนธรรมการทำงานด้านรายการที่มีการปรึกษาหารือ ระดมความคิดร่วมกันพัฒนาและประเมินคุณภาพ คุณค่า ที่คำนึงถึงความคุ้มค่าใช้จ่ายในการทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ส่วนการมีส่วนร่วมกับสังคม คือการเปิดโอกาสให้สังคม อันหมายถึง ผู้รับสื่อที่เป็นปัจเจก และกลุ่มทางสังคมต่างๆ ได้มีช่องทางในการ แสดงความคิดเห็น ความต้องการ ข้อเสนอแนะ ไปจนถึงการร้องเรียน เมื่อเห็นว่าองค์กรปฏิบัติงานไม่ถูกต้อง ไม่เป็นไปตามพันธกิจและจรรยาบรรณ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้แก่ผู้ผลิตรายการอิสระภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการผลิตและเผยแพร่รายการ

7) การพัฒนา (Development)

การผลิตรายการ การจัดหา และการเผยแพร่สื่อเพื่อบริการสาธารณะ ทั้งเป้าหมายในการพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพ ส่งเสริมค่านิยม ประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริม การยอมรับซึ่งกันและกันในความเป็นพลุ่สังคม เปิดพื้นที่ให้ผู้ด้อยสิทธิ ไร้เสียงของสังคม ส่งเสริมความเข้าใจและเกื้อกูลกันของสมาชิกใน สังคม สื่อสาธารณะต้องพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการทำงานของ บุคลากรในองค์กร และผู้ร่วมผลิตรายการอย่างต่อเนื่อง อันจะทำให้ รายการหรือผลผลิตขององค์กร ได้รับการยอมรับและเชื่อถือจาก สังคมทั้งในระดับประเทศ และนานาชาติ

8) ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ (Credibility)

สื่อสาธารณะต้องสร้างความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจจากสังคม ซึ่งเป็นผลจากการทำงานที่ยึดหลักจริยธรรมวิชาชีพ และความรับผิดชอบ ต่อสังคม การรายงานข่าวและการนำเสนอรายการอย่างค้ำประกันถึงความ ถูกต้องเที่ยงตรงตามข้อเท็จจริง ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ไม่ฝักใฝ่ ถิ่นข้าง ไม่ลำเอียง ไม่มีอคติ เนื้อหารายการที่นำเสนอ ต้องมีทั้งความ กว้างหรือรอบด้านและความลุ่มลึก ไม่รายงานหรือนำเสนอรายการ อย่างตื้นๆ ง่ายๆ หรือรวบรัดเกินไป ต้องให้ผู้ชมผู้ฟังได้รับข้อมูล ข่าวสารอย่างเพียงพอกับความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจน รายการต้อง สะท้อนสภาพความเป็นจริงของสังคมระดับชาติ ระดับภูมิภาค ระดับ ท้องถิ่น โดยรักษาสมดุลให้เหมาะสม

นอกเหนือจากการสร้างความเชื่อถือและไว้วางใจได้ จากการทำงาน ด้วยคุณภาพ มีทักษะ จรรยาบรรณวิชาชีพและความรับผิดชอบต่อ

สังคมแล้ว สื่อสาธารณะยังต้องมีการกำหนดกลไกหรือวิธีการให้ผู้ชม ผู้ฟังมีโอกาสให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ต่อการให้บริการ และการนำเสนอรายการต่างๆ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ที่สำคัญต้องมีการรวบรวม เสียงสะท้อนของผู้ชมผู้ฟังแล้วนำเสนอสู่สาธารณะ ทั้งนำมาพิจารณา ปรับปรุงการทำงาน การผลิต การจัดทำ และการเผยแพร่รายการ

9) ปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้ทำงานสื่อสาธารณะต้องไม่ทำให้เกิดความเคลือบแคลงว่าปฏิบัติหน้าที่โดยแอบแฝงผลประโยชน์เฉพาะตน ครอบครัวหรือพวกพ้อง ประโยชน์ดังกล่าวนี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะรายได้หรือทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการรายงานหรือการนำเสนอรายการที่สนับสนุนการได้เปรียบของกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มกดดัน กลุ่มการเมือง รวมไปถึงการรับของขวัญ ของแถม ส่วนลดบริการ การให้ กู้ยืม อภินันทนาการ ที่เกินขอบเขตของมาตรการจิจตจากบุคคล องค์กร รวมทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เพราะการกระทำของ บุคลากรทุกระดับ ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจย่อมส่งผลกระทบต่อ ชื่อเสียง ความเชื่อถือและความไว้วางใจของสังคมต่อองค์กร

สื่อสาธารณะต้องสร้างวัฒนธรรมความเป็นองค์กรที่มีคุณธรรม และความซื่อสัตย์ (Integrity) มีกลไกการติดตามตรวจสอบ เพื่อมิให้ รายการและบุคลากรองค์กร รวมทั้งผู้ผลิตอิสระเข้าไปเกี่ยวข้องทั้ง ทางตรงและแอบแฝงในการนำเสนอสินค้าและบริการเพื่อประโยชน์ ทางธุรกิจ และ/หรือทางการเมือง เช่น การนำเสนอ หรือส่งเสริมสินค้า และ/หรือ ผลิตภัณฑ์ การโฆษณาการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการ

ปรากฏตัวเพื่อเป็นพิธีกรในกิจกรรมส่งเสริมการขาย การให้ใช้ชื่อ
สนับสนุนสินค้า ฯลฯ หรือการกระทำใดที่ส่งผลเสียหายต่อภาพลักษณ์
และความน่าเชื่อถือขององค์กร

เพื่อความโปร่งใสในเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน องค์กรต้อง
ให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคน โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับการผลิต การจัดหา
และการเผยแพร่รายการ เช่น ผู้สื่อข่าว ผู้นำเสนอรายการ ผู้ผลิต
รายการ ทั้งที่เป็นบุคลากรองค์กรและพนักงานอิสระ ต้องแจ้งข้อมูล
ผลประโยชน์ของส่วนตัว และของสมาชิกในครอบครัวที่อาจส่งผลต่อ
การทำงานที่ในองค์กรสื่อสารมวลชน หรือ ส.ส.ท.

ภาคผนวก 2

งานสื่อสารทางออกให้สังคม (Solutions Journalism)

เก็บความและเรียบเรียงใหม่โดย
อาจารย์สุพล ธรรมรัตน์

งานสื่อสารทางออกให้สังคม (Solutions Journalism) เป็นการรายงานข้อมูลข่าวสารเพื่อตอบโจทย์อันจะเป็นทางออกให้สังคมในประเด็นต่างๆ ภายใต้แนวคิดใหม่ที่ว่า การไม่นำเสนอทางออกเท่ากับเป็นการไม่ได้ทำหน้าที่ผู้สื่อข่าวอย่างสมบูรณ์ ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดเดิมที่ว่า การนำเสนอทางออก อาจเป็นการกระทำที่เกินเลยหน้าที่ของผู้สื่อข่าว แม้ที่จริงแล้วหน้าที่ของผู้สื่อข่าวคือเป็นกระจกสะท้อนสังคมอย่างถูกต้อง ดังนั้นหากไม่นำเสนอแนวทางเพื่อช่วยแก้ไขปัญหา ซึ่งอาจแก้ไขสำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ตาม เท่ากับเป็นการทำหน้าที่ผู้สื่อข่าวอย่างไม่สมบูรณ์

การนำเสนอทางออก ยังเป็นการรายงานข่าวที่กระตุ้นให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง และผู้ชม ตื่นตัว ทั้งยังสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้คนเปลี่ยนไป และสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายด้วย เพราะคนจะไม่ปรับเปลี่ยนตัวเองเพียงเพราะมีคนอื่นมาชี้ให้เห็นปัญหา แต่อาจเริ่มปรับเปลี่ยนหากพอมองเห็นลู่ทางว่าจะทำได้อย่างไร

วิธีการนี้เปิดโอกาสให้คนเรียนรู้แนวทางรับมือปัญหาต่างๆ และตระหนักว่าจะช่วยปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้นได้อย่างไร ซึ่งแตกต่างจากรายงานข่าวประเภทที่เพียงแค่ชี้ให้เห็นปัญหา แต่ไม่นำเสนอแนวทางรับมือ อันเป็นเหมือนการส่งสารไปถึงผู้อ่านหรือผู้ชม ว่าไม่มีคนพยายามแก้ปัญหานี้ หรือไม่ทราบว่าจะจัดการอย่างไรดี

หากนำเสนอเรื่องราวได้อย่างยอดเยี่ยม การรายงานข่าวรูปแบบนี้อาจดึงดูดความสนใจของผู้อ่านหรือผู้ชม โดยเฉพาะในยุคโซเชียลมีเดีย ที่น่าจะมีการแชร์เรื่องราวทำนองนี้อย่างแพร่หลาย เพราะทำให้ผู้อ่านหรือผู้ชมรู้สึกมีอำนาจ แทนที่จะทำได้แค่บ่นถึงปัญหา

แม้งานสื่อสารทางออกให้สังคม เป็นงานที่ต้องใช้เวลาในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล แต่ผลลัพธ์นั้นว่าคุ้มค่า โดยเฉพาะในยุคที่บางสื่ออย่างสื่อสิ่งพิมพ์ มีขนาดและกำลังคนลดลง ผลจากการเปลี่ยนแปลงสืบเนื่องจากพฤติกรรมของผู้บริโภค จนอาจรายงานแค่ข่าวรายวันแทนที่จะมองภาพใหญ่ ทั้งที่จริงแล้วเรื่องราวในภาพกว้าง

ซึ่งนำเสนอแนวทางแก้ปัญหาหรือหนทางไปสู่การแก้ปัญหา เป็นรูปแบบการรายงานข่าวที่จะช่วยดึงความสนใจของผู้คนกลับมาสู่สื่อรูปแบบต่างๆ

ยุคนี้ ยังเป็นยุคที่ผู้คนไม่เพียงโยยหาข่าวดีเท่านั้น แต่ยังโยยหาแนวคิดที่ก่อให้เกิดความหวัง เพราะเป็นเหตุผลอย่างดีให้เดินหน้าหรือมีความหวัง หรือพยายามทำสิ่งใหม่ๆ สิ่งที่ดีกว่า และแตกต่างไปจากเดิม

ทั้งนี้ งานสื่อสารทางออกให้สังคม มีเครือข่าย Solutions Journalism Network ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี 2555 โดยนักข่าวผู้คร่ำหวอด David Bornstein, Tina Rosenberg และ Courtney E. Martin ทั้งสามคนมีความวิตกมากขึ้นว่าการรายงานข่าวแบบกระแสหลัก ก้าวไม่ทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในโลก และความต้องการข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม

ทั้งสามเริ่มอาชีพการทำงานด้วยการเน้นที่ปัญหาสำคัญในสังคม แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็เริ่มรู้สึกว่าจะต้องบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับแนวทางที่น่าเชื่อถือในการรับมือกับปัญหา และมองเห็นโอกาสของการรายงานข่าวว่าผู้คนพยายามผลักดันทางออกอย่างไร รวมถึงตรวจสอบผลลัพธ์ และวิเคราะห์เกี่ยวกับบทเรียนที่ได้รับ

งานทางออกเพื่อสังคมของ David คือการติดตามการเติบโตของกรามีนแบงก์ในบังกลาเทศเป็นเวลา 5 ปี ตั้งแต่ตอนที่ระบบการ

เงินในระดับจุลภาค (Microfinance) ยังเป็นแนวคิดที่มีคนรู้จักไม่กี่คน ส่วน Courtney เขียนหนังสือ Do It Anyway: The New Generation of Activists ซึ่งท้าทายแนวคิดที่ว่าคนหนุ่มสาวไม่แยแสอะไรพร้อมแจจแจงว่าหนุ่มสาวพยายามแก้ปัญหามากมายอย่างไรบ้าง

ส่วน Tina ฟุ้งประเด็นไปที่ผู้คนใช้แรงกดดันแงบวกมาแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคมได้อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันวัยรุ่นจากการติดบุหรี่ ไปจนถึงการที่ชาวเซอร์เบียรวมพลังกันโค่นล้มสლობอดัน มีลอสเชวิช แม้เรื่องราวเหล่านี้จะครอบคลุมประเด็นเดิมๆ คือความยากจน สุขภาพ สิทธิมนุษยชน แต่ได้มีการนำเสนอทางออกในแง่มุมที่แตกต่างออกไป จึงถือเป็นการหยิบประเด็นเก่ามาเล่นได้อย่างมีสีสัน

การเติมงานสื่อสารทางออกให้สังคม เพิ่มลงไปในการรายงานข่าวแบบเดิม ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการปฏิบัติ เริ่มจากในท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นสิ่งจำเป็น เพราะคนจำนวนมากมองว่าสื่อแบบเดิมมีมุมมองแง่ลบและมีสายตาไม่ยาวไกลนักข่าวกำหนดบทบาทของตัวเองแคบไป ทั้งยังนำเสนอความจริงผ่านมุมมองที่สวนทางกับเป้าหมายของตัวเอง เพราะแทนที่จะรายงานประเด็นสำคัญ ที่เกิดขึ้นในวันนั้น แต่รายงานข่าวเกือบทั้งหมดก่อให้เกิดความรู้สึกสิ้นหวังและไม่สนใจที่จะทำอะไรให้ดีขึ้น

Solutions Journalism Network จึงก่อตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมผู้สื่อข่าวที่คิดเห็นไปในทำนองเดียวกัน ว่าพวกเขามีความรับผิดชอบมากกว่า

เพียงแค่ว่ารายงานเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างสิ้นหวัง แต่ความรับผิดชอบของพวกเรา ยังรวมถึงการนำเสนอข่าวสารข้อมูลที่เป็นต่อสังคม ในการปรับเปลี่ยนตัวเองในทุกๆ วัน

เกณฑ์พิจารณา

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าเนื้อหาแบบไหนเข้าข่ายงานสื่อสารทางออกให้สังคม คือ การดูว่ารายงานข่าวชิ้นนั้นอธิบายถึงสาเหตุของปัญหาหรือไม่ เพราะการระบुरากเหง้าของปัญหาจะช่วยให้มองเห็นแนวทางในการแก้ไขที่ก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้างได้ นอกจากนี้ หากสามารถอธิบายแนวทางแก้ปัญหาได้อย่างละเอียด และขอความเห็นที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จากผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์จริง จะทำให้งานสื่อสารทางออกชิ้นนั้น มีความครบถ้วนมากขึ้น

แนวทางแก้ไขปัญหาที่นำเสนอมา ต้องสามารถหาทางออกได้ด้วยเครื่องมือที่มีอยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่เสนอเครื่องมือที่ยังไม่มีตัวตนให้มาช่วยแก้ไขปัญหา

อย่างไรก็ตาม ไม่มีทางออกที่สมบูรณ์แบบสำหรับทุกปัญหาดังนั้น งานสื่อสารทางออกให้สังคมจึงควรอธิบายด้วยว่าแนวทางแก้ปัญหานั้นที่นำเสนอมา มีข้อจำกัดในจุดใดบ้าง

เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา งานสื่อสารทางออกให้สังคมก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้างระดับโลก ช่วงที่ยาเอชไอวี/เอดส์มีราคาแพงเกินเอื้อมสำหรับผู้คนในประเทศกำลังพัฒนา Tina Rosenberg ได้เขียนรายงานเชิงสืบสวนเกี่ยวกับปัญหานี้ลงใน The New York Times Magazine เมื่อปี 2554 แต่แทนที่จะพูดแค่ปัญหา รายงานเชิงสืบสวนชิ้นนี้บรรยายว่าบราซิลนำวิธีการใดมาใช้จึงสามารถทำให้ราคายาเอชไอวี/เอดส์ ถูกลงมาก ทั้งยังเขียนถึงวิธีการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้ป่วยของบราซิล จากนั้นก็พูดถึงพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่บางคนในรัฐบาลสหรัฐและบริษัทเวชภัณฑ์ บทความของ Rosenberg ทำให้ผู้กำหนดนโยบายหลายคนตั้งคำถามเกี่ยวกับสมมติฐานที่ทำให้ยามีราคาแพง และมีส่วนนำไปสู่การจัดตั้งกองทุนโลกเพื่อต่อสู้โรคเอดส์ วัณโรคและมาลาเรีย (Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria)

อันที่จริงแล้ว รายงานข่าวเชิงสืบสวนกับงานสื่อสารทางออกให้สังคม ใช้กลไกเบื้องต้นแบบเดียวกัน เพราะนักข่าวต้องเข้าใจ ไม่เพียงแค่ว่าเกิดอะไรขึ้น แต่ต้องเข้าใจด้วยว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร และทำไมจึงเกิดขึ้น

หากเติมงานสื่อสารทางออกให้สังคมลงไปในงานข่าวเชิงสืบสวน ด้วยการเปรียบเทียบสถานที่หรือหน่วยงานใกล้เคียงที่สามารถทำได้ดีกว่า พร้อมเจาะลึกว่าเหตุใดแนวทางแก้ปัญหาแบบนั้นจึงใช้ได้ผล และผู้อื่นสามารถเรียนรู้ได้อย่างไรบ้าง จะเป็นข้อมูลอย่างดีให้เจ้า

หน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำแย่ๆ หรือการการกระทำดีๆ ที่เจ้าหน้าที่ยังไม่ได้พยายามลงมือทำ อีกทั้งการยกตัวอย่างแนวทางแก้ปัญหาที่ประสบความสำเร็จ ยังทำให้บุคคลหรือองค์กรไม่มีข้ออ้างที่จะแก้ตัว

คู่มือทำงานสื่อสารทางออกให้สังคม

การลงมือเขียนงานสื่อสารทางออกให้สังคม อาจเริ่มต้นจากการระบุหรือหาว่าประเด็นใดน่าวิตก เช่น สภาพอากาศแปรปรวน หรือความปลอดภัยในที่สาธารณะ ในกรณีที่ต้องการมองหาประเด็นใหม่ๆ ก็อาจอาศัยแหล่งข่าวที่ทำงานอยู่ในองค์กรเพื่อสังคม ซึ่งน่าจะได้พบเจอและสัมผัสกับปัญหามากมายหลากหลาย

นักข่าวบางคนอาจเริ่มต้นจากการใช้สัญชาตญาณของตัวเอง หรือสิ่งที่ตัวเองอยากรู้ สิ่งที่ตัวเองสนใจ สิ่งที่คุณแปลกออกไป หรือสิ่งที่คุณน่าจะเป็นปัญหาแต่ไม่มีใครสนใจเข้าไปดูแล

จากนั้นก็ถามตัวเองว่าในบรรดาสิ่งที่ผู้คนพูดถึงนั้น มีอะไรที่ขาดหายไป หากผู้คนยังไม่ทราบเลยว่าอะไรเป็นปัญหา ก็อาจใช้การรายงานข่าวแบบเดิมเพื่อชี้ให้เห็นปัญหา แต่หากยังไม่มีการตั้งคำถามว่าจะแก้ปัญหายังไง หรือยังไม่มีการตั้งคำถามว่ามีใครแก้ปัญหาก็ดีกว่านี้ไหม ก็ถือเป็นช่องที่จะเข้าไปสืบหาข้อมูลในจุดนี้ แล้วขยายผลไปถึงการหาแนวทางรับมือกับปัญหา ซึ่งอาจสืบค้นจากกรณีศึกษา

ต่างๆ งานวิจัย ชุดข้อมูล หรือติดต่อขอความเห็นจากนักวิชาการ เจ้าหน้าที่ประจำมูลนิธิต่างๆ และในบางกรณีอาจต้องมองหาแนวทางจากต่างประเทศก็เป็นได้

ขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้นอาจไม่ได้เรียงตามลำดับแบบนี้เสมอไป เพราะบางกรณีผู้สื่อข่าวอาจมีข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหายู่ในมือแล้ว จึงค่อยย้อนไปหาข้อมูลของปัญหาว่ามีความร้ายแรงเพียงใด

พึงระลึกว่าการรับมือปัญหาทางสังคมที่หยั่งรากลึก ไม่ได้อาศัยผู้มีความสามารถพิเศษเพียง 1 หรือ 2 คน แต่อาศัยคนธรรมดาที่ช่วยกันคนละไม้คนละมือ ดังนั้นตัวละครในงานสื่อสารทางสังคมจึงมีหลายมิติ ไม่ใช่ “ฮีโร่” เพียงไม่กี่คน

อีกทั้งในเนื้อหาข่าว ยังไม่จำเป็นต้องใช้คำชมอย่าง “ยอดเยี่ยม” หรือ “วิเศษ” แต่ปล่อยให้คนอ่านหรือคนดูตัดสินใจเอง

ในงานสื่อสารทางออกให้สังคมที่เกี่ยวข้องจนถึงประเด็นที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ เป็นสิ่งสำคัญมากที่ในแนวทางแก้ปัญหานั้นต้องไปสอบถามความเห็นที่หลากหลาย เพราะจะทำให้เนื้อหาแน่น่าหนักมากขึ้น

ขณะเดียวกัน การนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ไม่จำเป็นต้องบอกว่าเป็นแนวทางที่ดีที่สุด หรือพิสูจน์ไปว่าแนวทางนี้สามารถแก้ปัญหาก็ได้ แต่วางขอบเขตหน้าที่ของตัวเองไว้ที่การรายงานข่าวให้ผู้คนทราบว่ามีอะไรเกิดขึ้น และหลักฐานต่างๆ บ่งชี้อะไรบ้าง ทำที่ตั้ง

กล่าวเป็นการปกป้องผู้สื่อข่าว เพราะแนวทางที่นำเสนอไป อาจลุ่ม
กลางคันหลังจากใช้ไปไม่กี่เดือนก็ได้

ผู้สื่อข่าวยังไม่จำเป็นต้องพยายามจัดอันดับหรือเปรียบเทียบ
แนวทางต่างๆ เพื่อค้นหาแนวทางไหนดีที่สุด ผู้สื่อข่าวสามารถเขียน
อธิบายแนวทางแก้ปัญหาได้หลากหลาย ตั้งแต่แนวทางที่อาจประสบ
ความสำเร็จเพียงบางส่วน หรือแนวทางที่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะ
ประเด็นสำคัญอยู่ที่การเรียนรู้จากความล้มเหลวนั้นๆ

ในความล้มเหลวมีความสำเร็จ

งานสื่อสารทางออกให้สังคม แท้จริงแล้วคือการค้นหาแนวทาง
รับมือกับปัญหา ไม่ว่าแนวทางนั้นจะได้ผลมากน้อยแค่ไหนก็ตาม เป้า
หมายหลักของงานสื่อสารทางออกให้สังคม จึงอยู่ที่การให้ข้อมูลเชิงลึก
ว่าหากมีปัญหาเช่นนี้ หรือปัญหานั้นเกิดขึ้น สังคมจะสามารถแก้
ปัญหาได้อย่างไรบ้าง ดังนั้น ผู้สื่อข่าวจึงต้องมองหาจุดไหนใน
แนวทางรับมือเหล่านี้ ที่ใช้ได้ผล และมีจุดไหนที่ใช้ไม่ได้ผล

มีตัวอย่างเมื่อครั้งไวรัสอีโบลาระบาดและลุกลามไปอย่าง
รวดเร็วในหลายประเทศของแอฟริกาตะวันตกเมื่อปี 2557 ชาวส่วนใหญ่
เขียนถึงชะตากรรมของประเทศต่างๆ ที่เผชิญการระบาด แต่
Catherine Byaruhanga ผู้สื่อข่าวบีบีซี รายงานถึงประเทศกัวตันดาที่
ควบคุมการระบาดได้ด้วยระบบติดตามและตรวจเช็คสุขภาพ การ

รายงานข่าวแบบนี้เป็นการให้ข้อมูลแก่ประชาคมโลก ว่ายังมีความหวังในการป้องกันการระบาดของไวรัส

แม้ในกรณีที่แนวทางการรับมือกับปัญหา ไม่ประสบความสำเร็จ ผู้สื่อข่าวก็สามารถพลิกแง่ลบด้วยการตั้งคำถามกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ว่าเหตุการณ์นี้สามารถให้บทเรียนอะไรบ้างแก่คนอื่น การหยิบชุดข้อมูลมาใช้

นักข่าวส่วนใหญ่ไม่ค่อยค้นคว้าจากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ และเมื่อนักข่าวลงมือค้นคว้า ก็มักพุ่งเป้าไปที่ประเด็นเชิงลบ อย่างเมืองไหนมีอัตราอาชญากรรมมากที่สุด เมืองไหนอ่อนแอด้านการปกครองมากที่สุด เมืองไหนมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมากที่สุด

นักข่าวสามารถมองมุมใหม่ ด้วยการใช้ชุดข้อมูลเพื่อมองหาสถานที่หรือบุคคลที่มีพฤติกรรม ความสามารถ หรือกลยุทธ์ที่สามารถแก้ปัญหาบางประการที่คนส่วนใหญ่ทำไม่ได้ (Positive deviants) อย่างโรงพยาบาลไหนมีอัตราการติดเชื้อต่ำที่สุด หรือประเทศไหนที่ผู้หญิงมีส่วนร่วมในคณะรัฐบาลมากที่สุด

หลักการเบื้องต้นในการย่อยชุดข้อมูลเพื่อหาว่าประเด็นไหนเหมาะกับงานแนว Positive deviants คือ

การใช้หลักเปรียบเทียบ เช่น เมืองไหนมีอัตราฆาตกรรมต่ำที่สุด หรือการใช้เกณฑ์ด้านวิธีปฏิบัติงานที่ดีที่สุด เช่น โรงพยาบาลไหนใช้เวลารอคิวน้อยที่สุด หรือการใช้เกณฑ์ด้านค่าใช้จ่าย เช่น ใครทำให้ค่าทำฟัน

ลดลงได้มากที่สุด หรือการใช้เกณฑ์ด้านนโยบาย เช่น นโยบายของ
จังหวัดไหนประสบความสำเร็จมากที่สุดในการป้องกันวัยรุ่นสูบบุหรี่

การทำข่าวแบบใช้ชุดข้อมูลเพื่อมองหาสถานที่หรือบุคคลที่
มีความสามารถในการแก้ปัญหา ยังช่วยให้นักข่าวไม่ลำบากใจว่าจะ
ถูกมองว่าทำข่าวแบบพียร์ เพราะข้อมูลจะเป็นตัวกำหนดเรื่องราว
และลบความเคลือบแคลงเรื่องของการเข้าข้างหรือการเขียนข่าวพียร์

หลักเกณฑ์ในการสัมภาษณ์

นักข่าวทุกคนถูกสอนให้รายงานข่าวอิงกับคำถามที่ว่า ใคร
ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และทำไม แต่มุมมองของนักข่าวต้องเปลี่ยนไป
จากเดิม สำหรับการหาแนวทางที่สามารถสร้างผลกระทบในวงกว้าง
เพื่อรับมือกับปัญหาในสังคม

หลักใหญ่ใจความในงานสื่อสารทางออกให้สังคม ไม่ได้อยู่ที่
คุณลักษณะของผู้ที่ตกเป็นข่าว ว่า “กล้าหาญ” หรือ “ไม่เห็นแก่ตัว”
 ฯลฯ แต่อยู่ที่การกระทำอันชาญฉลาดของคน องค์กร หรือบริษัทนั้นๆ
 พุดง่าย ๆ คือ “เนื้อหา” หรือ “ผลงาน” เป็นตัวดำเนินเรื่องหลักใน
งานสื่อสารทางออกให้สังคม

ดังนั้น แทนที่จะอิงกับคำถามว่า “ใคร” ควรเปลี่ยนเป็น “อย่างไร”
 เช่น องค์กรเล็กๆ สามารถปฏิวัติวิธีใช้เคลของทั้งเมืองได้อย่างไร พวกเขา
ใช้มาตรการใดบ้าง ได้บทรียนอะไรบ้าง หาทุนสนับสนุนอย่างไร

คำถามทำนองนี้พุ่งเป้าไปที่การเสาะหาข้อมูลว่าบุคคลหรือองค์กรนั้นๆ พยายามแก้ปัญหาอย่างไร แล้วประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว หรือประสบความสำเร็จในแง่ไหน และมีแง่ไหนบ้างที่ล้มเหลว ผลลัพธ์ที่ได้แตกต่างจากคนอื่นอย่างไรบ้าง

การตั้งคำถามเหล่านี้ระหว่างการสัมภาษณ์ จะช่วยให้ผู้สื่อข่าวสามารถเจาะลึกลงไปได้เรื่อยๆ ถึงรายละเอียดขั้นปลีกย่อยของกระบวนการต่างๆ ที่ผู้คนนำมาใช้ในการแปลงไอเดียชั้นเลิศ เป็นแนวปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ ทั้งยังเป็นข้อมูลอย่างดีสำหรับการเขียนข่าวได้อย่างมีสีสัน น่าสนใจ

นอกเหนือจากการสัมภาษณ์ผู้นำทางความคิด หรือขอความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มคลังสมอง และนักวิชาการแล้ว หากเป็นไปได้ควรสัมภาษณ์ผู้อยู่ในพื้นที่ด้วย เพราะการเปลี่ยนแปลงในสังคมเป็นเรื่องซับซ้อน ดังนั้นในการรายงานข่าวก็ควรสะท้อนให้เห็นความซับซ้อนในแง่มุมต่างๆ ด้วย

เล่าเรื่องให้น่าสนใจ

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว วิธีการเรียบเรียงเขียนข่าวเป็นอีกขั้นตอนที่มีความสำคัญ เพราะการเรียบเรียงให้น่าติดตาม จะสามารถดึงดูดผู้ชมหรือผู้อ่านไว้ได้ ดังนั้นในตอนต้นเรื่องจึงอาจยังไม่บอกหรือเฉลยทุกอย่างไปจนหมด แต่ค่อยๆ เรียบเรียงหรือนำทางผู้ชมว่า “จาก

นั่นก็ทำอย่างนี้” “แล้วต่อด้วยอย่างนั้น” หรือหาข้อมูลที่ทรงพลังและ น่าประหลาดใจ เพื่อตั้งผู้ชมหรือผู้อ่านให้ดูหรืออ่านไปจนจบ

เมื่อเขียนชิ้นงานเสร็จ ระหว่างการอ่านทบทวนเนื้อหาควรตั้ง คำถามว่าเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้คนกำลังพูดถึงในแง่มุมไหนบ้าง และเรื่องนี้สร้างผลกระทบแก่ชีวิตของผู้อ่านหรือผู้ชมอย่างไร รวมถึง คำถามที่ว่าผลกระทบจากข่าวนี้ กว้างขวางแค่ไหน และบุคคลหรือ หน่วยงานอื่นสามารถนำไปปรับใช้ได้หรือไม่ เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้ข่าว มีมิติและความลุ่มลึกมากขึ้น

ก่อนนำเนื้อหาไปเผยแพร่ ก็ควรดูจังหวะเวลาด้วย ว่าเรื่องนี้ เหมาะหรือไม่สำหรับช่วงครบรอบเหตุการณ์สำคัญ หรือเหมาะกับวัน หยุด เข้ากับเทรนด์ที่กำลังเป็นกระแส หรือเป็นเหตุการณ์รายวัน ทางออกสำหรับสื่อที่มีพื้นที่หรือเวลาออกอากาศน้อย

ชิ้นงานสื่อสารทางออกให้สังคมที่เป็นมาตรฐาน มักจะมีความ ยาวและใช้เวลาในการออกอากาศหรือในการอ่าน ระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีพื้นที่หรือเวลาออกอากาศไม่มากนัก ทางเลือกใน การนำเสนอคือการหยิบประเด็นที่ทุกคนทราบอยู่แล้วว่าเป็นปัญหา อย่างเรื่องตัวเรือตซึ่งเป็นที่พูดถึงมากในนครนิวยอร์กเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา นักข่าวของ AM New York ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์แจกฟรีตามรถไฟ ได้ดิน พูดถึงปัญหานี้เพียงประโยคเดียว (เพราะเป็นสิ่งที่ทุกคน ตระหนักที่อยู่แล้วในขณะนั้น) แล้วรายงานข่าวดีต่อไปเลยว่าตัวเรือต

กำลังลดจำนวนลงมาก เพราะทางเมืองพยายามกำจัดอย่างจริงจัง หรืออาจเลือกประเด็นที่มีตัวเลขข้อมูลสนับสนุน ทำให้ไม่ต้องใช้เวลา หรือเนื้อหาที่มากนักในการอธิบาย แต่นำเสนอเป็นตัวเลขข้อมูลไปเลย

การแชร์ข่าวบนโซเชียล

การวิจัยพบว่าการสื่อสารทางออกให้สังคม มักได้รับการแชร์ ทางสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งยังดึงดูดผู้คนให้เข้ามาคอมเมนต์ในเชิงสร้างสรรค์ได้ด้วย

การโพสต์ลิงก์ข่าวสารลงบนโซเชียล มีเคล็ดลับนิดหน่อย เช่น ทำลิงก์ให้สั้นลงด้วยการใช้ bit.ly หรือเครื่องมืออื่นๆ จากนั้นก็ติดแฮชแท็กด้วยถ้อยคำที่เกี่ยวข้อง อย่าง #soljourno #violence

ถ้าเป็นทวีตเตอร์สามารถโพสต์รูปด้วย เพราะรูปภาพเตะตาคนมากกว่าตัวหนังสือ นอกจากนั้น ยังควรดึงเนื้อหาสำคัญๆ หรือสถิติที่น่าสนใจจากข่าวนั้น มาโพสต์โปรยเพื่อดึงความสนใจ อย่าง “สวีเดนต่อสู้กับความเหลื่อมล้ำอย่างไร โดยคนรวยไม่บอบซ้ำ” หรือ “ไนจีเรียคุม#อีโบล่า ได้แล้ว ทำได้อย่างไร”

เก็บความจาก The Solutions Journalism Toolkit,
www.solutionsjournalism.org, มกราคม 2558

ภาคผนวก 3

สื่อสร้างพลเมือง

(Civic Journalism)

เก็บความและเรียบเรียงใหม่โดย
อาจารย์สุพล ธรรมรัตน์

สื่อสร้างพลเมือง (Civic Journalism) หรือที่รู้จักกันอีกชื่อหนึ่งคือ สื่อสาธารณะ (Public Journalism) หมายถึง การทำงานสื่อสารมวลชนที่ส่งเสริมให้เกิดการเข้าร่วมของประชาชนในการเคลื่อนไหวทางสังคม และสร้างเวทีถกเถียงแลกเปลี่ยนถึงประเด็นสาธารณะเพื่อแก้ปัญหา

การทำงานของสื่อสร้างพลเมือง จึงแตกต่างจากแนวทางสื่อสารมวลชนแบบเดิม คือ ไม่เพียงเสนอเรื่องราวให้ผู้รับสารรู้เท่านั้น ทว่ายังรวบรวมพวกเขาให้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องราวนั้นผ่านการเคลื่อนไหว ตารางเปรียบเทียบบทบาทของนักข่าวข้างล่างนี้ ชวนให้คิดทบทวนบทบาทของสื่อมวลชนอย่างยิ่ง

นักข่าวควรเป็นแบบนี้	หรือเป็นแบบนี้ด้วย
นักสืบสอบสวนสวนความล้มเหลวของระบบ (Investigator)	ผู้ริเริ่มให้ประชาชนหาทางออกต่อสังคม (Initiators of Solutions)
นักสังเกตการณ์ที่แยกตัวห่างจากภาวะความเป็นไปของสังคม (Detached Observers)	ผู้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคม (Activist Participants)
ผู้เฝ้าจับตาดูอย่างเป็นอิสระ (Independent Watch Dogs) แล้วส่งเสียงเตือนเมื่อเกิดความไม่ถูกต้อง	ผู้ชักชวนผู้คนในสังคมมารวมตัวให้เกิดเป็นเวทีสนทนาสาธารณะ (Conveners of Public Forums) ของพลเมือง

แนวทางสื่อสร้างพลเมืองเริ่มขึ้นในทศวรรษ 1990 ที่สหรัฐอเมริกา ประสบการณ์ของสื่อสารมวลชนขยายจากเดิมไปสู่การช่วยให้สาธารณชนค้นพบทางออกของปัญหา เช่น Wisconsin State Journal ใน Madison, Wisconsin, USA. ใช้วิธีการที่หลากหลาย อาทิ การจัดเวทีสาธารณะของประชาชนในเมือง เพื่อแลกเปลี่ยนนโยบายสาธารณะที่สำคัญระดับท้องถิ่น จากนั้นจึงจัดให้ผู้นำชุมชนมาร่วมอภิปราย เพื่อให้ความเห็นต่อประเด็นสำคัญ ก่อนที่เรื่องราวจะถูกนำเสนอบนหน้าหนังสือพิมพ์

ประสบการณ์ดังกล่าวกระตุ้นให้เกิดการปรับบทบาทของสื่อสารมวลชนโดยก้าวข้ามการเป็นนักสื่อสารมวลชนแบบเดิมไปสู่การมีบทบาทเพิ่มเป็นนักกิจกรรมทางสังคมด้วย Roy Peter Clark นักวิชาการอาวุโส สถาบัน Poynter สถาบันพัฒนาสื่อสารมวลชนชั้นนำ เห็นว่า สื่อสาธารณะเสนอให้นักสื่อสารมวลชนก้าวข้ามเส้นแบ่งของการเป็นนักสื่อสารมวลชนที่ถือความเป็นอิสระเป็นสำคัญ คือ เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ และผู้รายงานเรื่องราว ไปสู่การการเป็นผู้สร้างการรวมตัวของผู้คน และผู้สร้างการเคลื่อนไหว ส่วน Doug Clifton บรรณาธิการบริหารของ Miami Herald เสริมว่า สื่อสาธารณะควรเป็นผู้ร่วมแก้ปัญหา (Problem Solver) ให้ความช่วยเหลือในเรื่องสาธารณะ เช่น การศึกษาขั้นพื้นฐาน, การให้การดูแลสุขภาพ, การสร้างความยุติธรรมในการดำเนินคดี เป็นต้น โดยการเอื้ออำนวย (Facilitating) ให้เกิดการแลกเปลี่ยนถึงความเห็นอย่างเปิดกว้าง และตรงประเด็น, การชื่นชมความสำเร็จของการแก้ปัญหา, การวินิจฉัยความล้มเหลว, การกระตุ้นให้เกิดการเข้าร่วมของประชาชนพลเมือง, และการออกแบบและประเมินผลแนวทางการปฏิบัติในการแก้ปัญหา

ทั้งประสบการณ์และความเห็นเหล่านั้นสามารถสรุปเป็นวิธีคิดและวิธีการทำงานของสื่อสร้างพลเมืองตามความเห็นของ Jay Rosen นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนจากมหาวิทยาลัยนิวยอร์กและนัก

บุกเบิกสื่อสร้างพลเมืองในยุค 1990 ได้ดังนี้

1. มองประชาชนเป็นพลเมือง ผู้มีส่วนร่วมในเรื่องราวสาธารณะ
อย่างมีศักยภาพ ไม่ใช่แค่ผู้ตกเป็นฝ่ายรับ หรือ ผู้รับสารเฉยๆ
2. ช่วยให้ประชาชนมีปฏิบัติการต่อเรื่องราวสาธารณะที่เป็น
ปัญหา ไม่ใช่แค่ให้รู้เฉยๆ
3. พัฒนาให้เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยนด้วยเวทีสาธารณะ
ไม่ใช่แค่มองดูบรรยากาศนั้นแยะลงไปเฉยๆ
4. ช่วยให้เรื่องราวของสาธารณะได้รับการดำเนินงานไปด้วยดี
มีทางแก้ไขพัฒนา
5. ประกาศอย่างตรงไปตรงมาถึงคุณค่าการเป็นพลเมืองที่รู้ร้อน
รู้หนาวต่อเรื่องสาธารณะ และการเมืองที่ควรเป็นเพื่อ
สาธารณะ

แนวทางของสื่อสร้างพลเมือง มีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้ง
ระหว่างงานสื่อสารมวลชนกับคุณค่าความเป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ
นักสื่อสร้างพลเมืองทำงานสื่อสารในทิศทางที่มุ่งช่วยเหลือให้เกิด
ทางออกต่อปัญหาสาธารณะด้วยการส่งเสริมสนับสนุนการเข้าร่วมของ
ประชาชนอย่างกว้างขวาง สื่อสารมวลชนและความเป็นประชาธิปไตย
ทำงานได้ดีที่สุดเมื่อข่าวสาร, ข้อมูล, และแนวคิดต่างๆ ไหลลื่นอย่างเสรี
เมื่อข่าวสารสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของชีวิตและวัฒนธรรม

ของชุมชน เมื่อเวทีการหารือของสาธารณะถูกกระตุ้นและขยายผลให้เกิดขึ้น และเมื่อข่าวสารนั้นมีส่วนช่วยให้ประชาชนได้ทำหน้าที่เป็นพลเมืองอย่างแข็งขัน ไม่ใช่แค่ผู้ดูผู้ชมเฉยๆ

เมื่อคำนึงถึงบทบาทสื่อสารมวลชนอย่างลึกซึ้ง เราอาจค้นพบความเชื่อมโยงของการเป็นนักสื่อสารมวลชนที่มีอิสระยึดมั่นในการแสวงหาความจริง กับนักสื่อสารมวลชนที่ทำงานเพื่อช่วยให้พลเมืองตื่นรู้ร่วมตัวสร้างชุมชนและสังคมที่ดีกว่า ความแตกต่างของทั้งสองแนวทางจึงไม่ใช่การเลือกทางใดทางหนึ่งหากเป็นการยืนอยู่บนที่มั่นร่วมกัน (Common ground) ของการเป็นนักสื่อสารมวลชนที่อิสระ รักความจริง และ แสวงหาหนทางหนุนเสริมพลังของพลเมือง

จาก Civic Journalism ใน https://en.m.wikipedia.org/wiki/Civic_journalism และ Bob Steele. The Ethic of Civic Journalism: Independence as the Guide, ใน <https://www.poynter.org/news/ethics-civic-journalism-independence-guide>

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (Thai PBS)

อาคารสำนักงานใหญ่ 145 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงตลาดบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 0-2790-2000 เว็บไซต์ www.thaipbs.or.th